

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
תרומה
כ"ה שבט – א' אדר תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

והא. מילתא דלקיטת קשואין: **ר"ע מר' יהושע נמר לה.** בתמיה: קינוח. ארבעה עמודים ובילה פרוסה עליהם כדאמרי' בסוכה (דף י.): **לחלוץ תפיליו.** של אביו דקסבר שבת לאו זמן תפילין הוא ואסור להניחן שמא יצא בהן לרשות הרבים: **שדעתו של אבא נטרפה.** וקרוב הוא למות שאילו היתה דעתו מיושבת היה חולץ תפיליו: **איסור סקילה.** הדלקת הנר והטמנת חמין ועוסקין בדבר שאינו אלא איסור שבות דמניח תפילין בשבת אין כאן איסור מלאכה ואפילו יצא לרשות הרבים דהא דרך מלבוש הוא ותכשיטין הוא לו בחול: **ברחוק ארבע אמות.** מפני הנדוי שברכותו במחלוקת תנורו של עכנאי בבבא מציעא (דף נט.): **שלו מהו.** במה תהא מיתתו: **שלך קשה משלהן.** מפני שלבך פתוח כאולם ואילו שמשתני היית למד תורה הרבה: **נטל.** ר"א שתי זרועותיו: **שנגללין.** כשגוללין ספר תורה והבחב מבוסה כך תתעלם ותתכסה תורה שבלבי כשאמות לפי שלא שמשוני ולמדו ממני: **ולא חסרתי מרבותי כבלב המלקק מן הים.** לפי חכמתם שהיתה גדולה אין למודיי עולה לחסרם ולקבל מהם חכמה אלא מעט ככלב המלקק מן הים וכן תלמידי לא חסרוני ולא קבלו מחכמתי לחסר את יתרון חכמתי מהם אפי' כמו שמחסר המכחול בשפופרת בטבול אחד: **ולא חסרתי.** בלומר לא חסרתים מחכמתם ממה שהיו מתחילה גדולים יותר ממני וגם עתה גדולים הם ממני לפי שלא למדתי מחכמתם כי אם מעט מהם: **שפופרת.** קנה שנותנין בה כחול קיסם של עץ או של כסף שתוחבין מכחול בתוכו ומטבלו בכחול ומציאו: **בבהרת עזה.** בהלכות מראות נגעים: **בנטיעת קשואים.** הלכות מיני כשפים שעל ידידהם נתמלא כל השדה קשואים: **אמרו לו הכזיב והאימום וכו'.** כדור פלוט"ה מחופה עור ומלאה מתוכו עמר של איל בדוחק וכן אימום שלהם של עור היה כעין מנעל וממולא מתוכו שער ופיו תפור ובו היו עושין המנעלים כמו שעושין הרצענין שלנו בדפוס של עץ: **הקמיע.** של עור וממולא מתוכו ותלאהו בצואר לנוי: **משקולת קטנה.** כעין אונקיא שעושין מעופרת ומחפין אותה בעור כדי שלא תחסר אבל משקולת גדולה אין דרכה לחפותה בעור: **וצירור המרגלית.** תופרין המרגלית בעור ותולין אותו בצואר בהמה לרפואה: **מהו.** לפי שנחלקו באלו רבי אליעזר וחכמים בסדר טהרות (כלים פכ"ג) וחכמים אומרים אינן מקבלין טומאה לפי שבלי עור אין מקבל טומאה אלא אם כן יש לו בית קיבול דהא איתקש לשק ודני הואיל וקבולן נעשית למלאותן מלוי בתוכו עולמית לא שמיה קבול ורבי אליעזר אומר מקבל טומאה דבית קיבול העשוי למלאות שמיה קבול ועוד נחלקו בבדור ובאימום שנקרעו ונראה חלל שלהם דמודו רבנן דמקבלי טומאה דהא איכא בית קיבול ופליגי לענין טבילה שחכ"א מה שבתוכו חוצץ ור' אליעזר אומר מה שבתוכו אינו חוצץ דבולי חד כלי הוא ובשעת פטירתו היו רוצים לידע אם חזר בו ושאלוהו מה אתה אומר באותן שני המחלוקות אמר להם טמאים אפילו שלמים והטומאה נוגעת מבחוץ: **ושהרתן במה שהן.** בלומר אם נקרעו שחכמים מודים שמקבלין טומאה וחלוקין עלי לומר שהמלוי חוצץ ועומד אני בדברי שהמלוי אינו חוצץ שמטבילין במות שהן: **מנעל שעל גבי אימום מהו.** שאף בו נחלקו בתוספתא דשהרות חכמים אומרים הואיל ואינו מחובר מלאכה הצריכה אומן שהדיוט יכול לסלקו מעל האימום בבר שם כלי עליו וטמא ור"א מטהר שעדיין לא נגמרה מלאכתו: **הותר הנדר.** שברכוהו: **בין קמרי ללוד.** שהיו נושאין את מטתו מקסרי ללוד: **פתח עליו בשורה.** שהיו עושין שורה סביבות המטה להספד: **הרבה מעות יש לי.** להחליקן: **ואין לי שולחני להרצותן.** בלומר הרבה שאלות יש לי לשאול ואין למי לשאול: **חיכי עביד.** ר' אליעזר הכי שעשה מעשה בנטיעת קשואין: **להתלמד.** בהם ר"ע הוא דעבד ר' אליעזר:

וְהָא, רַבִּי עֲקִיבָא מַרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ גָּמַר לָהּ? וְהָתַנְיָא, כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נִכְנְסוּ רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵירָיו לְבַקְּרוֹ, הוּא יוֹשֵׁב בְּקִנּוּף שֶׁלּוֹ, וְהֵן יוֹשְׁבִין בְּטִרְקְלִין שֶׁלּוֹ. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְנִבְנֵם הוֹרְקְנוֹס בְּנוֹ לַחֲלוֹץ תְּפִלִּין, נָעַר בּוֹ וְיָצָא בְּנִזְיָפָה. אָמַר לָהֶן לַחֲבֵירָיו, כְּמִדּוּמֶּה אֲנִי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אַבָּא נִטְרְפָה. אָמַר לָהֶן, דַּעְתּוֹ וְדַעַת אִמּוֹ נִטְרְפָה. הֵיאַךְ מַנִּיחִין אֵיסּוּר סְקִילָה, וְעוֹסְקִין בְּאִיסּוּר שְׁבוּת. פֵּירֵשׁ שָׁרְאוּ חֲכָמִים שַׁדַּעְתּוֹ מְיוּשֶׁבֶת עָלָיו, נִכְנְסוּ וְיָשְׁבוּ לְפָנָיו מֵרָחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר לָהֶן, לָמָּה בָּאתֶם. אָמְרוּ לוֹ, לִלְמוֹד תּוֹרָה בְּאנוּ. אָמַר לָהֶן, וְעַד עַכְשָׁיו לָמָּה לֹא בָּאתֶם. אָמְרוּ לוֹ, לֹא הָיָה לָנוּ פְּנַאי. אָמַר לָהֶן, תָּמֵיהַּ אֲנִי אִם יָמוּתוּ מִיתַת עֲצֶמֶן. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁלִּי מַהוּ. אָמַר לוֹ, שֶׁלְּךָ קָשֶׁה מִשֶּׁלָּהֶן. נָטַל שְׁתֵּי זְרוֹעוֹתָיו וְהִנִּיחָן עַל לִבּוֹ, אָמַר, אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי זְרוֹעוֹתַי, שֶׁהֵן כִּשְׁתֵּי סִפְרֵי תוֹרָה שֶׁנִּגְלְלִין. הֶרְבֵּה תּוֹרָה לָמַדְתִּי, וְהִרְבֵּה תּוֹרָה לִימַּדְתִּי. הֶרְבֵּה תּוֹרָה לָמַדְתִּי, וְלֹא חִסַּרְתִּי מֵרַבּוֹתַי, אֲפִילּוּ כְּבֶלֶב הַמְלַקֵּק מִן הַיָּם. הֶרְבֵּה תּוֹרָה לִימַּדְתִּי, וְלֹא חִסְּרוּנִי תַּלְמִידַי, אֶלָּא כְּמִכְחוֹל בְּשִׁפּוֹפֶרֶת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲנִי שׁוֹנֶה שֵׁשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת בְּבֶהָרַת עֵזָה, וְלֹא הָיָה אָדָם שֶׁשּׁוֹאֲלֵנִי בָּהֶן דָּבָר מֵעוֹלָם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲנִי שׁוֹנֶה שֵׁשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת, וְאֹמְרִי לָהּ שְׁלֹשׁ אֲלָפִים הֲלָכוֹת, בְּנִטִּיעַת קְשׁוּאִין, וְלֹא הָיָה אָדָם שׁוֹאֲלֵנִי בָּהֶן דָּבָר מֵעוֹלָם, חוּץ מֵעֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף. פַּעַם אַחַת, אֲנִי וְהוּא מְהַלְּכִין הָיִינוּ בַּדֶּרֶךְ, אָמַר לִי, רַבִּי לַמְּדֵנִי בְּנִטִּיעַת קְשׁוּאִין. אָמַרְתִּי לוֹ דָּבָר אֶחָד, נִתְמַלְּאָה כָּל הַשָּׂדֶה קְשׁוּאִין. אָמַר לִי, רַבִּי לַמְּדַתָּנִי נִטִּיעָתָן, לַמְּדֵנִי עֲקִירָתָן. אָמַרְתִּי דָּבָר אֶחָד, נִתְקַבְּצוּ כּוּלָּן לְמָקוֹם אֶחָד. אָמְרוּ לוֹ, הַבְּדוּר וְהָאִמּוּם וְהַקָּמֵיעַ, וְצִרּוּר הַמַּרְגָּלִית, וּמִשְׁקוֹלֶת קְטַנָּה, מַהוּ. אָמַר לָהֶן, הֵן טְמֵאִין, וְהֲטָהָרָתָן בְּמַה שֶׁהֵן. מְנַעֵל שֶׁעַל גַּבֵּי הָאִמּוּם, מַהוּ. אָמַר לָהֶן, הוּא טָהוֹר. וְיָצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּטָהֳרָה. עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר, הוֹתַּר הַנֶּדֶר הוֹתַּר הַנֶּדֶר. לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, פָּגַע בּוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, מִן קִיסְרִי לְלוּד, הָיָה מֻבָּא בְּבַשָּׂרוֹ עַד שֶׁדָּמוֹ שׁוֹתֵת לָאָרֶץ. פָּתַח עָלָיו בְּשׂוּרָה וְאָמַר, אֲבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו, הֶרְבֵּה מָעוֹת יֵשׁ לִי וְאֵין לִי שׁוּלְחָנִי לְהַרְצוֹתָן. אֵלְמָא, מַרְבִּי אֱלִיעֶזֶר גְּמָרָהּ. גְּמָרָהּ מַרְבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְלֹא סְבָרָהּ. הֲדַר גְּמָרָהּ מַרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְאִסְבְּרָהּ נִיהֲלִיָּה. הֵיכִי עָבִיד הָכִי, וְהָאֲנַן תָּנֵן, הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, חַיָּיב. לְהִתְלַמֵּד, שָׁאנִי. דְּאָמַר מַר, 'לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת', לַעֲשׂוֹת' אִי אַתָּה לָמֵד, אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת:

לחלוץ תפילין. פ"ה של ר' אליעזר אע"ג דלא היה ר"א זז ממקום אחד קרי ליה איסור שבות דכל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר וה"ה אפי' יושב במקום א' אסור: **הואיל** מניחין איסור סקילה. משמע דמדליקין ואפר כך חולצין ונקשה דבפרק במה מדליקין (שבת דף לה: ושם) משמע איפכא דתניא שלישית להדליק את הנר דברי רבי נתן ר' יהודה אומר שלישית לחלוץ תפילין ופ"ה החם ומדליק ברביעית ואין לומר ומדליק בשניה מדקאמר החם בתר הכי שניה להדליק כמאן לא כר' נתן ולא כרבי יהודה הנשיא ועוד קשה אטו הורקנוס לא ידע מנהגו וי"ל דזהאי תפילין ברישא אלא שבאותה שעה איזהרו להדליק מפני שהיו טרודין בחולין ולכך היה גוער בו: **ובהרתן** במה שהן. פ"ה דנחלקו לענין טבילה בנקרעו אי חוצץ מה שבתוכו או לא ובהדיא לא אשכחן פלוגתא אלא בפ' כ"ג דכלים תנן הכדור והאימוס והקמיע ותפילין שנקרעו דטונגע בהן טמא במה שבתוכו טהור אלמא אין תוכו חשוב כחיבור ותניא בתוספתא ר' יהושע ב"ק אומר משום ר' אליעזר אף מטביליו כמו שהן אלמא מדלא חייץ בטבילה ש"מ דהוי חיבור:

היה מכה בשרו. ומשום שרט לנפש (ויקרא יט) ליכא דמשום תורה קעביד דאמור הרבה מעות יש לי אין לי שולחני להרצותן:

הדרן עלך ארבע מיתות

הדרן עלך ארבע מיתות

משנה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, מַאֵימָתַי נַעֲשָׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, מִשֶּׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְעַד שֶׁיַּקִּיף וְקָן הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הֶעְלְיוֹן, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בָּלָשׁוֹן נְקִיָּה. שֶׁנֶּאֱמַר ׳כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן׳, בֵּן וְלֹא בַת. בֵּן, וְלֹא אִישׁ. קָטָן פָּטוּר, שֶׁלֹּא בָא לִכְלַל מִצְוֹת: **גמרא** קָטָן, מְנָלַן דְּפָטוּר. מִגְּלָן, דִּדְקָתָנֵי טַעֲמָא, שֶׁלֹּא בָא לִכְלַל מִצְוֹת. וְתוּ, הֵיכָא אַשְׁכְּחַן דְּעָנְשׁ הַפָּתוּב, דְּהָכָא לִיבְעֵי קְרָא לְמִיפְטְרֵיהּ. אֲנַן הָכֵי קָאֲמְרִינַן, אֲמַטּוּ, בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה עַל חֲמָאוֹ נֶהֱרָג, עַל שֵׁם סוֹפוֹ נֶהֱרָג. וְכֵיוָן דְּעַל שֵׁם סוֹפוֹ נֶהֱרָג, אֲפִילּוּ קָטָן נָמֵי. וְעוֹד, ׳בֵּן׳ וְלֹא ׳אִישׁ׳, קָטָן מַשְׁמַע. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר קְרָא ׳כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן׳, בֵּן הַסָּמוּךְ לְגְבוּרָתוֹ שֶׁל אִישׁ; וְעַד שֶׁיַּקִּיף זָקָן הַתַּחְתּוֹן כו׳: תָּנֵי רַבִּי חִיָּא, עַד שֶׁיַּקִּיף עֲמָרָה. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר, הַקָּפַת גִּיד וְלֹא הַקָּפַת בֵּיצִים. אָמַר רַב חִסְדָּא, קָטָן שֶׁהוֹלִיךְ, אֵין בְּנוֹ נַעֲשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן׳, וְלֹא לְבֶן בֵּן. תָּאנֵי, מֵיבָעֵי לֵיהּ לְכִדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. אִם כֵּן לֵימָא קְרָא ׳כִּי יִהְיֶה בֵּן לְאִישׁ׳, מַאי ׳כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן׳, שְׁמַע מִינַּהּ לְכִדְרַב חִסְדָּא. וְאֵימָא, כְּווֹלֵיהּ לְהָכֵי הוּא דַּאֲתָא. אִם כֵּן, נֵימָא קְרָא ׳בֶּן אִישׁ׳, מַאי ׳לְאִישׁ בֵּן׳, שְׁמַע מִינַּהּ תְּרֵתֵי, וּפְלִיגָא דְּרַבָּה, דְּאָמַר רַבָּה, קָטָן אֵינוֹ מוֹלִיד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳אִם אִישׁ אֵין לְאִישׁ גּוֹאֵל׳, וְכִי יֵשׁ לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל, אֶלָּא בְּגֶלֶל הַגֵּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, ואמר

בן סורר ומורה וכו'. סדר נסקלין דתניא בפרקין דלעיל מסיים הלכותיו ואזיל: **משיביא ב' שערות.** אבל מקמי הכי לא מיענש כדמפרש ואזיל שעדיין לא בא לכלל מצות: **עד שיקיף** זקן מוקף שער סביב כולה: **התחתון ולא העליון.** לא זקן ממש אלא קאי על אותו המקום אלא שדברו חכמים בלשון נקיה: **שנאמר בן ולא איש.** וזה משהקיף זקן איש הוא ואע"ג דבן מקטנותו קרוי בן לא מצינן לחיובי' משום חינוך. דבן ולא איש לא מצינן לחיובי' בא לכלל מצות הלכך חיוביה בתר הכי הוא ואע"ג דמכי מייתי שתי שערות לעניין כל התורה איש הוי מידהו כי מיעטיה קרא לאו בתחלת אישותו קא ממעט כדמפרש בגמרא בן הסמוך לגבורתו של איש אלמא בתחלת אישותו חייביה קרא: **גמ' היכא אשכחן.** בשאר עונשין דעניש התכתוב את הקטן דהכא בעי קרא למיפטריה: **אמו בן סורר ומורה על שם תמאו נהרג.** דנעבי בר עונשין וכי מה חטא שידהרג מפני שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין ועל שם סופו נהרג כדמפרש בשלהי פרקין (דף עב.) סוף שמגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא וכו' אמרה תורה מוטב ימות זכאי ואל יעמות חייב: **וכי יהיה לאיש בן סורר ומורה.** לכשיגיע לכלל איש הבן הזה קורא לו הכתוב בן סורר ומורה: **תני ר' חייא.** במתניתיה הכי משיביא שתי שערות עד שיקוף זקן עד שיקוף עשרה: **כי אתא רב דימי.** פרשה דהא דתנא עד שיקוף עטרה לאשמועינן דהקפת זקן התחתון דקתני מתני' הקפת גיד קאמר סמוך לביצים ולא הקפת הכיס של ביצים דהוו לבתר הכי שיקוף זקן עד שיקוף עט

ואמר רחמנא אי"ש. ולא כתיב ואם אין לו גואל מאי טעמא כתיב איש אלא משום דכתיב ואם דמשמע פעמים שיש לו יורשים ולהכי כתיב איש ללמדך איש הוא דאיכא לספופי שמא יוליד בנים משנתגייר ואינך דשאי להפקיע קרן שלו ולתתו לבנקן עד שתדע שאין לו יורשים אבל קטן גר מסתמא גזל שלו שנשבע עליו ישראל לשקר לבנקן הוא בידוע שאין לו גואלים: **אי"ש.** גבי שפחה חרופה כתיב (ויקרא יט) ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע וגו': **שלא הביאה שליש.** שאם אתה זורעה אינה מצמחת: **וכי יזיד.** מדאפקיה בלשון מזיד ולא כתוב וכי ירשיע איש למימר דרוש ביה נמי דאי מזיד מבשל: **בן ולא אב.** לגבי בן סורר ומורה בן ולא אב וקס"ד דממעיט בן שכבר נולד לו בן דשוב אינו נעשה בן סורר ומורה ואי קטן לא מוליד ה"ד דאיצטריך למעוטי: **אי נימא דאיעברא.** אמיה מהאי בתר דאייתי שתי שערות ושיהה בו ט' חדשים להקיף זקן ובתוך כך נולד בן וקא ממעט קרא דאע"ג דראוי הוא לבן סורר ומורה נפטר בשביל שנולד לו בן: **והא א"ר כרוספדאי.** כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא שלשה חדשים בלבד ואע"ג דלא הקיף זקן אינו נעשה בן סורר ומורה לאחר ג' חדשים לאחר שהביא שתי שערות והשתא לא דייק טעמא דרבי כרוספדאי מדהיכא ולקמן בעינן ליה מיהו קרא לא צריך למעוטי דאפילו לא אב הוא יהא מפטר בג' חדשים: **אלא לאו.** כי איצטריך למעוטי כגון דאוליד מקמי ג' חדשים בתר שתי שערות ועל כרחיך איעברא ו' חדשים מקמי דאייתי ב' שערות ואוליד בתר הקיף זקן וג' חדשים נמי לא עברו עליו ושמע מינה קטן מוליד: **לא לעולם דאיעבר בתר דאייתי שתי שערות וכו'.** והאי דקאמר רבי ישמעאל בן ולא אב לא בשילדתו אמו כבר לבנו קא ממעט דבלאו הכי מפטר מדין בן סורר ומורה או בג' חדשים או בהקפת זקן: **אלא כי אתא רב דימי.** פרשה לדתנא דבי רבי ישמעאל דאתא לאשמועינן האי דרבי כרוספדאי דמי שעברו עליו ג' חדשים לאחר שהביא שתי שערות פטור וה"ק בן ולא הראוי להיות אב והיינו לאחר ג' חדשים אחר שהביא שערות שראוי להיות העובר ניכר אם היה בא על האשה משהביא שתי שערות והיא מתעברת: **והא אנן תנן עד שיקוף.** אבל בג' חדשים לא מיפטר: **הקיף.** אשמועינן מתני' דמפטר אפי' ממהר להקיף מקמי דמלוי ורבי כרוספדאי אשמעינן מלוי אע"ג דלא הקיף ונפקא לן מדתנא דבי ר' ישמעאל בן ולא הראוי להיות אב: **ש"מ.** מדלא קרי ליה ראוי לקרותו אב עד ג' חדשים ש"מ אפי' אשתו היתה יולדת לשבעה אינו ניכר בפחות מג' חדשים דאי לשלים יומים ניכר בתרי ירחי ותילתא נפטר בלי אדם מדין סורר ומורה דהא ראוי לקרותו אב ונפקא מינה לאשה שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת ונתעברה ספק בן הראשון ספק בן האחרון אם הוכר עוברה לב' חדשים ושליש לנשואי האחרון ודאי מן הראשון דאפילו היא עתידה לילד לשבעה לאחרון לא היה ניכר לשליש ימיה: **זיל בתר ריבוא.** להכי לא מפטר כל אדם בתרי ירחי ותילתא לאחר הבאת שתי שערות דלא קרינן ביה ראוי דאזלינן בתר רוב נשים שיולדות לט' ואין עוברה ניכר בפחות מג' חדשים: **והצילו הנדה.** לדונו לזכות ואנן מצינן למפטריה משום האי טעמא דראוי להיות אב ביולדת לז' ואת אמרת זיל בתר רובא ולא מפטר עד שראוי לקרותו אב ביולדת לט' כרוב נשים: **בעבורו של חדש.** שהיה חדש שעבר מלא ור"ח ביום ל"א וזה שאמר בג' סבור שהחדש שעבר חסר וחשב ר"ח מיום ל': **ואי לא אולינן בתר ריבוא.** דאינשי דעבידי דטעו בעבורא דירחא אמאי מצרפין להדהדתייהו וקטלינן ליה להאי נימא לא טעה אלא האי דוקא ג' אמר והאי דוקא אמר שנים ואין עדותן מכוונת ליום אחד: **אף אנן נמי תנינא.** דאולינן בתר רובא וקטלינן: **מתקדשת בביאה.** אם מסרה אביה לאחד לבא עליה לשום קדושין אבל לא מדעת עצמה דאין מעשה קטנה בלום: **קנאה.** ליורשה וליטמא לה ולעצאת בגט ובלא חליצה ובלבד שיקבל אביה את גיטה: **וחייבין עליה משום אשת איש.** אם קבל אביה קדושיה מאיש אחד ובא עליה איש אחר: **וטמטא את בועלה.** בגדתה: **לטמא משכב ההחתוי בעליון.** כבר פירשתיו בפ' ד' מיתות (דף נה:) שיהא תחתונו בעליונו של זב שמטמא אוכלין ומשקין אפילו לא נגע בו מפני ששכב עליו אבל פחותה מבת שלש הבא עליה בנדותה אינו בבועל נדה אלא בנוגע בנדה ואין משכבו מטמא אפילו אוכלין ומשקין אפילו נגע בו דנוגע בנדה אינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא כלים ואפילו נגע וכ"ש דאינו מטמא משכב בלא נגיעה: **נשאת לכהן.** ע"י קדושי אביה ואמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה וזו אם נבנסה לחופה אוכלת אבל פחותה מכן אפילו נבנסה לחופה אינה אוכלת אע"ג דגדולה ביון שנבנסה לחופה אע"פ שלא בעלתה אוכלת אלמא לאו בביאה תליא מילתא אלא בחופה מיהו ראויה לביאה בעינן וכל שאין לה ביאה אין לה חופה: **בא עליה אחד מן הפטולין.** כגון גוי חלל נתין וממזר עשאה חללה ופסלה בדאמרינן ביבמות (דף סח.) כי תהיה לאיש זר ביון שנבעלה לפסול לה פסלה: **והיא פטורה.** מפני שהיא קטנה ואינה בת עונשין קתני מיהא חייבין עליה משום אשת איש וקס"ד חייבין מיתה קאמר ובמזיד:

ואמאי

תוספות

בידוע שאין לו גואלים. וא"ת דמשמע דקטן בידוע שאין לו גואלים משום דאינו מוליד וכן בפ' אין בין המודר (נדרים דף לה:) זאת תורת היולדת בין גדולה בין קטנה ופריך קטנה בת לידה היא מאי קושיא הא אמרינן לקמן בשמעתין דורות הראשונים היו מולידין בח' שנים ויש לומר דאף ע"פ שבדורות האחרונים נתנו חכמים סימן להבאת שערות לקטנה בת י"ב שנה ויום אחד ולקטן בן י"ג שנה ויום אחד בדורות הראשונים שהיו ממהרים להביא שערות היה זמן גדלות מקודם הרבה והא דקאמר לקמן וכי עבד בצלאל משכן בר י"ג שנה הוה דבתיב איש איש ממלאכתו התם רוצה להוכיח על דורות הראשונים דאפילו כי אזלת בתר דורות דהשתא לפי שלא תרצה להוכיח שנחשבים גדולים בפחות מא"כ בעל כרחיך בר תליסר שנין הוה:

אחד אומר בשנים בחדש. פירשתיה לעיל בפרק היו בודקין (דף מא:) ד"ה שזה:

בת ג' שנים ויום אחד. פירשתי בפ' ארבע מיתות (לעיל נה:):

וְאָמַר רַחֲמָנָא ״אִישׁ״ ״אִישׁ״ אַתָּה צָרִיךְ לְחַזּוֹר עָלָיו, אִם יֵשׁ לוֹ גּוֹאֲלִין וְאִם לָאו. קָטָן, אִי אַתָּה צָרִיךְ לְחַזּוֹר עָלָיו, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִין. אִיתְּמַר אַבְּנֵי ״אִישׁ״, אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ. בֵּן תִּשַּׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁרָאוּי לְבִיאָה, מְנַיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר, ״וְאִישׁ״. אָמַר לֵיהּ, יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ מוֹלִיד, כְּתִבְיאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שָׁלִישׁ דָּמֶי. דְּבֵי חִזְקִיָּה תָּנָא, ״וְכִי יָזִיד אִישׁ״, אִישׁ מַזִּיד וּמְזָרִיעַ, וְאֵין קָטָן מַזִּיד וּמְזָרִיעַ. אָמַר לֵיהּ רַב מָרְדְּכִי לְרַב אַשִׁי, מַאי מַשְׁמַע, דִּלְמָא ״מַזִּיד״ לְאַשְׁנוֹיֵי דְּמֵי. דְּכְתִיב ״וְיָזִד יַעֲקֹב נָזִיד״. וְהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, ״בֵּן״ וְלֹא אָב. הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא דְּאִיעַבַּר בְּתַר דְּאַיְיתִי שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְאוֹלִיד מַקְפֵּי דִּלְקוֹף זָקָן. מִי אִיכָּא שְׁהוּת כּוּפְלֵי הָאי, וְהָא אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדָאי, כָּל יְמֵי שֶׁל בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בִּלְבָד. אֶלָּא לָאו, דְּאִיעַבַּר מַקְפֵּי דְּלַיְיתֵי שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְאוֹלִיד מַקְפֵּיהּ דִּלְקוֹף זָקָן, וּשְׁמַע מִינַּהּ, קָטָן מוֹלִיד. לֹא, לְעוֹלָם דְּאִיעַבַּר בְּתַר דְּאַיְיתֵי שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְאוֹלִיד בְּתַר דְּאִקּוֹף זָקָן, וּדְקָא קַשְׁיָא דְּרַבִּי כְּרוּסְפְּדָאי, כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר, אֲמְרִי בְּמַעֲרָבָא ״בֵּן״ וְלֹא הֲרָאוּי לִקְרוֹתוֹ אָב. גּוּפָא, אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדָאי אָמַר רַבִּי שַׁבְּתַי, כָּל יְמֵי שֶׁל בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָן אֶלָּא שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בִּלְבָד. וְהָאֲנַן תְּנַן, מְשֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְעַד שֶׁיַּקִּיף זָקָן. הַקִּיף זָקָן, אַף עַל גַּב דְּלָא מְלוּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. מְלוּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, אַף עַל גַּב דְּלֹא הַקִּיף זָקָן. יְתִיב רַבִּי יַעֲקֹב מִנְהַר פְּקוֹד קַמֵּיהּ דְּרַבִּינָא, וְיָתֵיב וְקָאָמַר מְשֻׁמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרַבִּי כְּרוּסְפְּדָאי אָמַר רַבִּי שַׁבְּתַי, יוֹלֶדֶת לִשְׁבָעָה, אֵין עוּבָּרָהּ נִיכָּר לִשְׁלִישׁ יָמֶיהָ. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ, עוּבָּרָהּ נִיכָּר לִשְׁלִישׁ יָמֶיהָ, לְמָה לִי שְׁלֹשָׁה, בִּתְרֵי וְתִילְתָא סַגְיָא. אָמַר לֵיהּ, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ, עוּבָּרָהּ נִיכָּר לִשְׁלִישׁ יָמֶיהָ, זִיל בָּתַר רוּבָּא. אַמַּרְתְּהּ קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לְהוּ, וּבְדִינֵי נְפָשׁוֹת מִי אָזְלִינַן בָּתַר רוּבָּא. הַתּוֹרָה אָמְרָה ״וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה״, וְאַת אָמְרַת זִיל בָּתַר רוּבָּא. אַהֲדְרוּהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּינָא, אָמַר לֵיהּ, וּבִרְאִי נְפָשׁוֹת לָא אָזְלִינַן בָּתַר רוּבָּא. וְהָתַנְיָן, אֶחָד אוֹמֵר, בִּשְׁנַיִם בְּחֹדֶשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה. עֵדוּתָן קַיֶּימֶת, שֶׁזֶּה יוֹדֵעַ בְּעִיבּוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ, וְזֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ, לֹא אָמְרִינַן זִיל בָּתַר רוּבָּא, נֵימָא, הָנֵי דַּוְקָא קָא מַסְהֲדִי, וְאַכְחוֹשֵׁי הוּא דְּקָא מְכַחֲשֵׁי אַהֲדָדֵי. אֶלָּא לָאו, מְשׁוּם דְּאָמְרִינַן זִיל בָּתַר רוּבָּא, וְרוּבָּא דְּאִינְשֵׁי עֲבֵדִי דְּטָעוּ בְּעִיבּוּרָא דִּירְחָא. אָמַר רַבִּי יְרְמְיָה מִדְּפְתֵּי, אַף אֲנַן נְמֵי תְּנֵינָא, בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִתְקַדֶּשֶׁת בִּבְיאָה. וְאִם בָּא עָלֶיהָ יָבָם, קָנָאהּ וְחַיָּיבִין עָלֶיהָ מְשׁוּם אֶשֶׁת אִישׁ. [וּמְטַמְּאָה] אֶת בּוֹעֲלָהּ, לְטַמֵּא מִשְׁכַּב הַתַּחְתּוֹן בָּעֶלְיוֹן. נִישָּׂאת לְכֹהֵן, אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה. בָּא עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין, פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. וְאִם בָּא עָלֶיהָ אֶחָד מִכָּל הָעֲרָיוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, מוּפָּתֶיהָ עָלֶיהָ וְהִיא פְּטוּרָה.

ואמאי

דל תרתי שני לתלתא עיבורי. פי' בקונט' כלומר פחות מח' חדשים אין שהות לעובר ז' חדשים להריון וחדש לימי נדות וטהרה אשתכח דכל חד בתמני אוליד אחיתופל הוליד אליעם לח' שנים וח' חדשים לעיבורו ומשנולד שהה ח' שנים והוליד את בת שבע וח' חדשים לעיבורה והיא נתעברה לח' שנים וח' חדשים לעיבורו של שלמה הרי כ"ו כ"פ בקונט' ותימה גדולה פי' דאותו חדש של ימי נדות וטהרה וכי לא היו הבנים גדילים נמצא כשעברו נשותיהם היו בני ח' שנים וחדש לכך נראה דלא דק בשביל חדש: **אלא** דרך חכמתן קא חשיב. תימה א"כ ליחשוב חם לבסוף וקרא קא חשיב שם וחם ויפת:

חי

1 וְאַמַּאי, אֵימָא אַיְילוֹנִית הִיא, וְאַדַּעְתָּא דְּהָכֵי לָא
2 קַדַּיְישׁ. אֶלָּא לָאו, דְּאָמְרִינַן זִיל בָּתַר רוּבָּא, וְרוֹב נָשִׁים
3 לָאו אַיְילוֹנִיּוֹת נִינְהוּ. לֵימָא, מַאי חַיָּיא בְּרִיהּ דְּרָבָה בַּר נַחְמָנִי, אָמַר
4 רַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ, אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר זְעִירִי, הַכֹּל מוֹדִים בְּבֶן תִּשַּׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד,
5 שֶׁבֵּיאָתוֹ בֵּיאָה. פְּחוֹת מִכָּן שְׁמֹנָה, שֶׁאֵין בֵּיאָתוֹ בֵּיאָה. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בֶּבֶן שְׁמוֹנָה, דְּבֵית
6 שַׁמַּאי אוֹמְרִים, פְּסֻלָּה מִן הַכְּהוּנָּה, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי, אָמַר
7 רַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ, אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר זְעִירִי, הַכֹּל מוֹדִים בֶּבֶן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד,
8 שֶׁבֵּיאָתוֹ בֵּיאָה. פְּחוֹת מִכָּן שְׁמֹנָה, שֶׁאֵין בֵּיאָתוֹ בֵּיאָה. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בֶּבֶן שְׁמוֹנָה, דְּבֵית
9 שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי, לָא נָפְקִינַן מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים.
10 וְדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, מְנָלַן דְּאוֹלִיד. אֵילֵימָא, מִדִּכְתִיב 'וְהֵלֹא בַּת שֶׁבַע בַּת אֶלִיעָם אֵשֶׁת
11 אוּרִיָּה הַחִתִּי', וּכְתִיב (ו)'אֶלִיעָם בֶּן אֲחִיתוֹפֶל הַגִּילוֹנִי', וּכְתִיב 'וַיִּשְׁלַח בְּיַד נָתָן הַנָּבִיא וַיִּקְרָא
12 אֶת שְׁמוֹ יְדִידְיָה בַּעֲבוּר (כְּי) ה' (אֲהֵבוֹ), וּכְתִיב 'וַיְהִי לִשְׁנָתַיִם יָמִים וַיְהִי גּוֹזְזִים לְאַבְשָׁלוֹם',
13 וּכְתִיב 'וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּרָה וַיְהִי שָׁם שָׁלֹשׁ שָׁנִים', וּכְתִיב 'וַיֵּשֶׁב אַבְשָׁלוֹם בִּירוּשָׁלַיִם
14 שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה', וּכְתִיב 'וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל
15 הַמֶּלֶךְ אֵלְכָה נָּא [וַאֲשַׁלְּמָה] אֶת נִדְרִי אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לַה' בְּחֶבְרוֹן', וּכְתִיב 'וַאֲחִיתֹפֶל רָאָה כִּי
16 לֹא נַעֲשָׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת הַחֲמוֹר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּיתוֹ (ו)אֶל עִירוֹ וַיְצַו אֶל בֵּיתוֹ וַיֶּחְנָק',
17 וּכְתִיב 'אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם'. וְתַנְיָא, כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל דּוֹאֵג אֵינָן אֶלָּא שְׁלֹשִׁים
18 וְאַרְבַּע, וְשֶׁל אֲחִיתוֹפֶל אֵינָן אֶלָּא שְׁלֹשִׁים וְשֶׁלֹשׁ. כַּמָּה הָוְיָא לְהוּ, תִּלְתִין וּתְלָת, דְּל שַׁבָּע
19 דְּהָווֹ שְׁלֹמֹה, פָּשׁ לְהוּ עֶשְׂרִים וְשִׁית. דַּל תְּרֵתֵי שְׁנֵי לְתִלְתָא עִבּוּרֵי, אִשְׁתְּכַח דְּכָל חַד וְחַד
20 בְּתַמְנֵי אוֹלִיד. מַמַּאי, דִּילְמָא תַּרְוַיְיהוּ בְּהֵשַׁע אוֹלִיד, וּבַת שֶׁבַע אוֹלִידָא בְּשִׁית, מִשּׁוּם דְּאִתְּתָא
21 בְּרִיא. תֵּדַע, דְּהָא הֲוֵי לַהּ וָלָד מְעֻיָּקָּרָא. אֶלָּא מֵהָכָא, 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת תֶּרַח, תֶּרַח הוֹלִיד
22 אֶת אַבְרָם אֶת נָחוֹר וְאֶת הָרָן', וְאַבְרָהָם גָּדוֹל מִנָּחוֹר שָׁנָה, וְנָחוֹר גָּדוֹל מֵהָרָן שָׁנָה, נִמְצָא
23 אַבְרָהָם גָּדוֹל שְׁתֵּי שָׁנִים מֵהָרָן. וּכְתִיב 'וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים' וְגוֹ'. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק,
24 יִסְכָּה זוֹ שָׂרָה, וְלָמָּה נִקְרְאָה שְׂמָהּ יִסְכָּה, שֶׁסּוֹכָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהֵיכִן דִּכְתִיב 'כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר
25 אֵלַיִךְ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ'. דָּבָר אַחֵר, 'יִסְכָּה', שֶׁהָכֹל סָכִים בְּיוֹפְיָהּ. וּכְתִיב 'וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל
26 פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ' וְגוֹ', כַּמָּה קָשִׁישׁ אַבְרָהָם מִשָּׂרָה, עֶשֶׂר שָׁנִים. וְקָשִׁישׁ מֵאוּרְיָה, תַּרְתֵּין
27 שְׁנִין. אִשְׁתְּכַח כִּי אוֹלִיד הָרָן לְשָׂרָה, בְּתַמְנֵי אוֹלִידָה. מְמַאי, דִּלְמָא אַבְרָהָם וּטְיָא דַּאֲהוּהּ
28 הָווּ, וְדָרֵךְ חָכְמָתָן קָא חָשֵׁיב לְהוּ, תֵּדַע, דְּקָא חָשֵׁיב לְהוּ קְרָא דְּדָרֵךְ חָכְמָתָן, דִּכְתִיב 'וַיְהִי
29 נֹחַ בֶּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד נֹחַ אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת', שֵׁם גָּדוֹל מֵחָם שָׁנָה, וְחָם
30 גָּדוֹל מִיֶּפֶת שָׁנָה, נִמְצָא שֵׁם גָּדוֹל מִיֶּפֶת שְׁתֵּי שָׁנִים. וּכְתִיב 'וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמַּבּוּל
31 הָיָה מַיִם עַל הָאָרֶץ', וּכְתִיב (ו)'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שֵׁם, שֵׁם בֶּן מְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת אַרְפַּכְשַׁד
32 שְׁנָתַיִם אַחַר הַמַּבּוּל'. בֶּן מֵאָה שָׁנָה? פַּר מֵאָה וְתַרְתֵּין שְׁנִין הָווּ. אֶלָּא, דְּדָרֵךְ חָכְמָתָן קָא
33 חָשֵׁיב לְהוּ. הָכָא נַמִּי, דְּדָרֵךְ חָכְמָתָן קָא חָשֵׁיב לְהוּ. אָמַר רַב כַּהֲנָא, אַמְרִיתָהּ לְשִׁמְעָתָא קַמֵּיהּ
34 דְּרַב זְבִיד מִנְּהַרְדְּעָא. אָמַר לִי, אִיתּוֹ מֵהָכָא מַתְנִיתָא, וְאָנַן מֵהָכָא מַתְנִינַן לָהּ 'וּלְשֵׁם יִוָּלֵד
35 גַּם הוּא אֲבִי כָּל בְּנֵי עֵבֶר, אָחִי יֶפֶת הַגָּדוֹל', יֶפֶת הַגָּדוֹל שִׁבְּאָחָיו הָווּ. אֶלָּא מִנָּלָן, מֵהָכָא
36 'וּבְצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה', וּכְתִיב 'וַתָּמָת עֲוּבָה (אֵשֶׁת כָּלֵב) וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת
37 אֶפְרָת וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוּר'. וְכִי עֲבַד בְּצַלְאֵל מִשְׁכָּן, בַּר כַּמָּה הֲוֵי, בַּר תְּלֵיסַר, דִּכְתִיב 'אִישׁ
38 אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר הַמָּה עוֹשִׂים'. וְתַנְיָא, שָׁנָה רִאשׁוֹנָה, עָשָׂה מֹשֶׁה מִשְׁכָּן. שֵׁנִיָּה, הֻקַּם
39 מִשְׁכָּן וְשֻׁלַּח מְרַגְּלִים, וּכְתִיב 'בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי בְּשִׁלַּח מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וְגוֹ', וְעָתָה הִנֵּה אָנֹכִי
40 הַיּוֹם בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה', כַּמָּה הֲוָיָא לְהוּ, אַרְבָּעִין. דַּל אַרְבִּיסַר, דַּהֲוָה בְּצַלְאֵל. פָּשׁ
41 לְהוּ, עֶשְׂרִים וְשִׁית. דַּל תְּרֵתֵי שְׁנֵי דִּתְלָתָא עִיבּוּרֵי, אִשְׁתְּכַח דְּכָל חַד וְחַד, בְּתַמְנֵי אוֹלִיד:
42 בֶּן וְלֹא בַּת: תְּנַיָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּדִין הוּא שֶׁתְּהֵא בַּת רְאוּיָה לִהְיוֹת בְּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה,
43 שהכל

והוא גדול מכולן נמצא שנולד בחמש מאות שנה לנח וכשירד המבול היה בן מאה שנה אלא שמע מינה קטן מכולן הוה ובחמש מאות ושני שנים לאברה אתילד ודרך חכמתן חשיב להו: **ותמת עובה** ויקח לו **כלב את אפרת** ותלד לו **את חור**. אלמא חור בר כלב הוה ובצלאל היה דור שלישי לה: **וכי עבד משכן** היה בן י"ב שנה וכתיב בן ארבעים שנה אנכי היום:

ליה איש איש ממלאכתו וכשנשתלחו המרגלים בשנה השנית כבר היה בן י"ד שנה וכתיב בן ארבעים שנה אנכי היום:

שהכל

ואמאי דיילמא איילונית. תמצא ונמצאו קדושיה קדושי טעות: **דאדעתא דהכי לא קדיש.** ולאו אשת איש היא: **קרבן.** ובשוגג דאולינן בתר רובא אבל מקטל לא קטלינא משום רובא: **בבא עליה אביה.** קאמר דחזובא לאו משום אישות אלא משום קורבא: **והא אחד מכל עיירות קתני.** דמשמע אפילו הנך דאתו לה לחייבה משום קודשין בגון חמיה וחורגה או כל אדם משום אשת איש: **אלא.** איבעי' לדחויה דלא נילף מינה דנזיל בקטלא בתר רובא אוקמא הכי: **הכא במאי עסקינן דקבלה.** בעלה עלויה דאפי' תמצא איילונית חפץ הוא בה וקדושיה קידושין: **המטוללת.** לשון פריצות: **והערה בה.** איכא למ"ד (יבמות דף נה:) הערה זו נשיקה ואיכא למ"ד זו הכנסת עטרה: **פסלה מן הכהונה.** ומשויא לה זונה דהעראה כגמר ביאה כדאמרי' בגמ' דיבמות (דף נד.) ובפרקין דלעיל (דף נה.) ומיהו מיתה לא מחייבו כגון שלא הגדילו בתו"ס **מכשיריו.** כדמפרש' לקמן דקטן לאו בר ביאה הוא: **מדורות הראשונים.** שהיו מולידין בני שמונה שנה כדילפינן לקמן: **אי נימא מדכתיב בת שבע בת אליעם ואליעם בן אחיתופל וכתיב בלהת שלמה בנה ויקרא את שמו ידידיה ומסיק ליה ויהי לשנתים ימים אחר לידתו הרי אבשלום את אמנון וברחה לגשור וישב שם שלש שנים.** הרי חמש שנים לשלמה וכששב מגשור שפיים יואב את דוד ע"י התקועית להשיבו ישב בירושלים שנתים ואח"כ מרד דכתיב בתריה ויהי מקץ ארבעים שנה והני ארבעים שנה נקט ליה למנין ששאלו מלך דאמרינן בתמורה (דף יד:) שהלך ומרד ובאותו פרק נחנק אחיתופל דכדכתיב ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויצו אל ביתו ויחנק הרי שלמה בן שבע שנים: **חצי ימיו של אדם שלשים וחמש.** דכתיב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה: **פשו להו עשרין ושית. לאחיתופל כשנולד שלמה ובתוך כ"ו שנים נולדו שלשה דורות אליעם ובת שבע ושלמה:** דל תרתי שנין דתלתא עבורי. כלומר פחות מח' חדשים אין שהות לעובר ז' חדשים להריון וחדש לימי נדות וטהרה: **אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד.** אחיתופל הוליד אליעם לח' שנה וח' חדשים ואליעם הוליד בת שבע לח' שנה וח' חדשים ובת שבע לח' שנה וח' חדשים ללידתו של שלמה הרי כ"ו שנים: **דאתא בריא היא.** אשה דרכה להיות בריאה וממהרת להזדרע: **ותדע.** על ברחך דאשה ממהרת דאה הוה לה לבת שבע ולד מקמי שלמה שהוא אותו הולד שמת לדוד שנולד ראשון דכתיב ביה (ש"ב יב) ויכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם: **אברהם נזיל מנחור שנה.** מדקא חשיב ליה קרא ברישא: **וכתיב ויקח אברם ונחור להם נשים שם את אשת אברם שרי ושם אשת נחור מלכה בת הרן אבי מלכה ואבי יסכה.** אלמא יסכה בת הרן יסכה זו שרה: **הילמא זוטר דאחי הוה.** והרן הוא דקשיש מיניה: **ויהי נח בן חמש מאות שנה.** לאחר שהיה בן חמש מאות שנה הוליד את שלשתן: שם בן מאת שנה הוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול: **בר מאה ותרתין הוה.** הואיל

שֶׁהַכֹּל מִצְווִיִּין אֲצֵלָהּ בַּעֲבֵירָה. וכשהיא זוללת וסובאה בקטנותה סופה כשלא תמצא למודה עומדת בפרשת דרכים ומרגלת הבריות לעבירה בשביל אתנן: **מתני' תריסר.** בגמרא מפרש לה: **יין האילקי.** טוב ומעולה הוא וממשיך בתריה אבל בחמרא אחרינא אינו חייב בחצי לוג: **בחבורת מצוה.** בסעודת מצוה אבל לתרטימר זה אפילו גבנו משל אביו וכן אם אכלו במנין שהיו נקבצין לעבר החדש גם שם היו עושים סעודות: **אבל מעשר שני.** וכן כולם אע"פ שגבנו משל אביו פטור וטעמא מפרש בגמרא: **ואע"פ שאין ראיה לדבר.** דדילמא מאכל אחרינא נמי קרא ליה זולל ומיהו שלמה אהא אזהרי' דממשיך טפי: **וכר לדבר.** דבבשר מקרי זולל ובין מקרי סובא: **גמ' מתוך שכפל רבי יוסי ביין.** דקאמר תנא קמא חצי לוג והוא אמר לוג: **כפל נמי בכשר.** והוי מנא דקאמר שני תרטימי: יין בזול. אבל ביוקר לא שכיחי ליה מעות לגנוב כולי האי ולא ממשיך: זוללי. לשון זול ואסמכתא למילתיה הוא: **טולדה.** שם אביו: יין חי. ממשיך מפני שמשובח הוא ולקמיה מוקי לה במזיג ולא מזיג אבל בתר יין מזיג לא ממשיך: **בשר חי.** כדמפרש לקמן בשיל ולא בשיל דזו היא מדת גנב למהר אבל בשיל שפיר לא ממשיך למעבד כי האי גוונא לפי שמתוך שהוא גנב ועושה בסתר אין לו שהות: **אמר רבינא** יין חי. דקאמר רב הונא מזיג ולא מזיג לאפוקי היכא דנתן בו מים הרבה ואע"פ שרוב בני אדם שותין כן: **בשר ביכא דאבלי גנבי.** כווזה בגחלים ודחומה בעירובין (דף כט:) וניכביה וניכול בוזבוחים (דף מו:) לאפוקי כבבא דלא: **בשר מליח ויין מגתו.** לא חשיבי ולא ממשיך: **כל זמן שהוא בשלמים.** שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים שני ימים ולילה אחד עדיין בלחלחותו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את הלב דכתיב (דברים כו) וזבחת שלמים ואבלת שם ושמחת אלמא בר שמחה הוא אבל בתר הכי הוי מליח ונחלש טעמו במלחו: **כל זמן שהוא תוסס.** שהוא נושך בגרון מחמת שהוא מחמיץ: **הכא.** בבן סורר ומורה: **מאי.** עד כמה לא קרינן מליח למיפטר בן סורר ומורה: **ובכל שהוא לא ממשיך.** משעבר לילה אחת מפיג טעמו ולא חשוב: **לשלם שכר לרשעים.** שמתעדנין בו בעולם הזה ומקבלין בו שכר מצוה שעושין בעולם הזה: **לאובד.** היינו רשע שנטרד והולך לו: **למרי נפש.** לאבלים לפנחמי צעריהו: **אל תרא** יין. כלומר אל תתן עיניך למישמ אחריו: **שאחריתו דם.** סופו יהרג עליו: **כתיב** יין **ישמח לבב אנוש.** בשי"ן דמשמע לשון שומם שמשממהו ונוטל חכמת לבו: וקרינן ישמח. לשון שמחה: **זכה.** כלומר אם זכה וידע להזהר בעצמו מלשתות יותר מדאי משמחו שמפקח את הלב: **פקחין.** עשאוני פקח: **אבוי.** לשון צעקה בלשון ארמי כמו בייא בייא (לעיל דף סד.):

שיחי. צערי כמו אריד בשיחי (תהלים נה): **למי כל אלה.** למאחרים על היין: **מרישה לסיפיה.** מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה: **מדריש.** נדרש משמעותיה יפה והכי קאמר למי כל אלה למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך שחורקרין להיכן היין הטוב הממורוך בבשמים כמו מסכה יינה (משלי ט): **ומאן דדריש ליה מסיפיה לרישיה מדריש.** נדרש משמעותו יפה והכי קאמר למי שיש לו אוי ואבוי ושיח דהיינו אבלים ולמי שיש לו מדנים ופצעים חנם דהיינו רשע הנלחם עם הבריות ולמי שיש לו חכלילות עינים מרוב שומנו ושקיטתו להם ראוי להיזהר מאחרים על היין: **י"נ** ווי"ן. לשון וי וי ויאמר ארור בנען לא חשיב אלא עד דידע דנמרו לו עונשו של יין: **מתוך שקלקלו ברביעי.** שמנעו מלהוליד בן רביעי קלל בן רביעי שלו כוש ומצרים ופוט וכנען: **איש האדמה.** אמאי קרי ליה איש האדמה על ידי שהזכיחו הקב"ה היה לו ללמוד מאיש האדמה דהיינו אדם הראשון שהיין קנס עליו מיתה:

חי מזיג ולא מזיג. בענין זה מפר"ת (ברכות ד' נא.) י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וזה מיניהו חי ומקשינן האמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ומפר"ת דזה הוא מזיג ולא מזיג:

י"נ וו"ן. לא קא חשיב ויפת לפי שהוא שם: **קיללו** ברביעי. מה שלא קלל חם עצמו משום דאמר בב"ר ר"ש אומר לפי שכתב ויברך אלהים את נח ואת בניו ואין קללה במקום ברכה לפיכך ויאמר ארור כנען:

בה

בה נתקנו. פי' בקונט' מדת הקב"ה באיזמל שהוא מכה בו מרפא נס בתוך נס כמו ויצא אש בציון ואני אהיה חומת אש ואין ענין זה לזה כלל אלא היינו דכאמרי' בב"ר לפלטרין שלו והיה מחזר על הפתחים של שפחותיו ולא היו מקבלין אותו אלא אותה שקלקלה עמו פתחה לו דלתיה וקבלתו כך בשעה שאכל אדם מפרי האילן טרדו והוציאו מחוץ לגן עדן והיה מחזר על כל האילנות ולא היו מקבלין אותו מה היו אומרים לו א"ר ברכיא הא גבוא דגבר דעתא דבריייה היינו הא דכתיב אל תביאני רגל גאוה רגל שנתגאה על בוראו ויד רשעים אל תנידני לא תסב מני עלה שבו אבל התאנה ע"י שאכל ממנה פתחה לו דלתיה וקבלתה:

ואין עולים לה ביום. ואם תאמר הא כבר תנא ליה ריישא לאור עיבורו וי"ל דס"ד לאו לאפוקי יום העיבור אתא אלא לאפוקי לילה שלפני העיבור:

על

שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמְּבִיא יְלָלָה לָאָדָם אֶלָּא יַיִן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חִטָּה הָיָה, שֶׁאֵין הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹא אַבָּא וְאִימָּא עַד שֶׁיִּטְעֹם מִן הַדָּגָן. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, תְּאֵנָה הָיָה, שֶׁבְּדָבָר שֶׁקִּלְקְלוּ, בּוֹ נִתְקְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר ״וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה״. דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ, מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרָתוּ אִמּוֹ, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, מִלְּמֵד שֶׁכָּפָאתוּ אִמּוֹ עַל הָעֲמוּד וְאָמְרָה לוֹ, ״מַה בְּרִי וּמַה בַּר בִּטְנִי וּמַה בַּר נִדְרָי, ״מַה בְּרִי״, הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁאֲבִיךָ יְרֵא שָׁמַיִם הָיָה, עֲכָשָׁיו יֹאמְרוּ אִמּוֹ גָּרְמָה לוֹ. ״וּמַה בַּר בִּטְנִי״, כָּל הַנָּשִׁים שֶׁל בֵּית אֲבִיךָ. כֵּיוָן שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת, שׁוּב אֵינָן רוֹאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ. ״וּמַה בַּר נִדְרָי״, מִי שֶׁכָּפָה עָלָיו נְדָרִים, אוֹמְרִים לָמָּה לָנוּ אֵל. ״וְלֹא נוֹזְנִים אִי שֶׁבָּר״, מִי שֶׁכָּל רֵיחַ עוֹלָם גְּלוּיִים לוֹ, יִשְׁתֶּה יַיִן וְיִשְׁתַּכֵּר. אֵיפָא דְּאָמַר, מִי שֶׁכָּפָה רוֹזְנֵי עוֹלָם מְשַׁכְּנִימִין לְמִתְחוֹ, יִשְׁתֶּה יַיִן וְיִשְׁתַּכֵּר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מְגִנִּין שֶׁחָזַר שְׁלֹמֹה וְהוֹדָה לְאָמּוֹ, דִּכְתִיב ״כִּי בֵעֵר אָנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא בִינַת אָדָם לִי״. כִּי בֵעֵר אָנֹכִי מֵאִישׁ מִנִּי, דִּכְתִיב ״וַיְחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה״. ״וְלֹא בִינַת אָדָם לִי״, זֶה אָדָם הָרִאשׁוֹן: אֲכָל בַּחֲבוּרָת מְצָוָה: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיֹּאכַל בַּחֲבוּרָה שְׁפוּפָה סְרִיקִין. וְהָאֲנַן תְּנַן, אֲכָל בַּחֲבוּרַת מְצָוָה, אֵינוֹ נֶעֱשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. מַעֲמָא דְּמִצְוָה, הָא לָאו מִצְוָה, אַף עַל גַּב דְּלָאו כּוּפָּה סְרִיקִין. הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּאַף עַל גַּב דְּכוּפָּה סְרִיקִין, כֵּיוָן דְּמִצְוָה קָא עָסִיק, לָא מִימְשִׁישׁ: אֲכָל בְּעִיבּוּר הַחוֹדֶשׁ: לְמֵימְרָא, דְּבָשָׂר וְיַיִן מַסְקִי. וְהָתְנַיָּא, אֵין עוֹלִין לָהּ אֶלָּא בִּפְת דָּגָן וְקִטְנִית בִּלְבָד. הָא קָא מַשְׁמַע לָן, אַף עַל גַּב דְּאֵין עוֹלִין לָהּ אֶלָּא בִּפְת דָּגָן וְקִטְנִית, וְאִיהוּ אַפֵּיק בָּשָׂר וְיַיִן וְאָכַל, כֵּיוָן דְּבִמְצָוָה קָא עָסִיק , לָא מִימְשִׁישׁ. תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין עוֹלִין בְּעִיבּוּר הַחוֹדֶשׁ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֶלָּא בִּפְת דָּגָן וְקִטְנִית, וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֶלָּא לְאוֹר עִיבּוּרוֹ, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בַּיּוֹם אֶלָּא בַּלַּיְלָה. וְהָתְנַיָּא, אֵין עוֹלִין לָהּ בַּיּוֹם אֶלָּא בַּיּוֹם. בְּדַאֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לְבִנְיָה, אַחֲרִיפוּ וְעוּלוּ, אַחֲרִיפוּ וּפוּקוּ, כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁמְעוּ בְּכוּ אִינְשֵׁי: אֲכָל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם: כֵּיוָן דְּכוּ אוֹרְחֵיהּ הוּא קָא אָכֵיל לֵיהּ, לָא מִמְשִׁישׁ: אֲכָל גְּבִילוֹת וּטְרֵיפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים: אֲמַר רָבָא, אֲכָל בְּשַׂר עוֹף, אֵינוֹ נֶעֱשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. וְהָא אֲנַן תְּנַן, אֲכָל גְּבִילוֹת וּטְרֵיפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, אֵינוֹ נֶעֱשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. הָא טְהוֹרִין, נֶעֱשֶׂה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. כִּי תְּנַן נָמֵי מְתַנִּיתִין, לְהַשְׁלִים: אֲכָל דָּבָר שֶׁהוּא מִצְוָה וּדְבַר עֲבֵרָה: דְּבַר מִצְוָה, תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים. דְּבַר עֲבֵרָה, תַּעֲנִית צִיבּוּר. וְמַעֲמָא מַאי, אָמַר קְרָא, ״אֲנֻנִּי שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ״, בְּקוֹלֵנוּ, וְלֹא בְּקוֹלוֹ שֶׁל מָקוֹם: אֲכָל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אֲכָל בָּשָׂר, שָׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה יַיִן וְכוּ׳: ״אֲכָל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אֲכָל בָּשָׂר, לְאֵיתְוֵי דְּבִילָה קְעִילִית. ״שָׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה יַיִן״, לְאֵיתְוֵי דְּבַשׁ וְחָלָב. דְּתַנְיָא, אֲכָל דְּבִילָה קְעִילִית, וְשָׁתָה דְּבַשׁ וְחָלָב וְנִבְנֶם לְמִקְדָּשׁ, חַיִּיב:

שאין לך דבר שמביא יללה על אדם אלא יין. הלכך מסתברא דעל ידו נקנסה מיתה ובביה לעולם: **שאין התינוק יודע וכו'**. ומדקרי ליה הדעת טוב ורע שמע מינה היינו חטים: **בדבר שנתקלקלו בו נתקנו**. מדת הקב"ה באיזמל שהוא מכה בו הוא מרפא נס בתוך נס כמו ויצא אש בציון (איכה ד) וכתיב (זכריה ב) ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב: **למואל מלך**. שלמה המלך למואל מעשיו וחכמתו לחקב"ה למואל שכינה הוא כמו ידי שמתי למו פי (איוב מ): **משא אשר יסרתו אמו**. פרשת תוכחה שהוכחתו אמו: **שכפאתו על העמוד**. להלקותו וייסור לשון מלקות דכאמרי' לקמן (דף עא.) ויסרו אותו זה מלקות ומפני שהיתה רואה שהוא בעל הנאה ומרבה בסעודתו היתה מוכיחתו: **אמו גרמה לו**. להיות רשע שהרי באביך לא יתלו החורבה והיינו מה ברי למה תגרום לרגן אחריך שאתה בני ולא בן אביך: **בר בטני**. מעי גרמו לך להיות בעל צורה ובעל כח שדחקתי ונכנסתי שתשמיש יפה לולד ללבנו ולזרזו כדאמרינן במס' נדה (דף לא.) שלשה חדשים האחרונים תשמיש יפה לולד שמתוך כך יצא הולד מלובן ומזורז: **אי שכר**. כלומר אל רוזנים לומר איה שכר לא נאה לומר לך: **בער אנכי מאיש**. בההוא משא כתיב: **זה אדם הראשון**. שנבשל ביין ואני שתיתי יותר מהן: **שכולה סריקין**. רקים שירגילוהו בכך אבל אם יש בחבורה אדם הגון בכי האי גוונא לא ממשיך ואינו נעשה בן סורר ומורה ובחבורה דלאו מצוה קאמר: **הא** קמ"ל. מתני' דאפי' כולה סריקין כיון דאיחבור השתא למצוה פטור ולעולם דינו דבן סורר ומורה אינו אלא בחבורת סריקין: **אכל בעיבור החדש**. כדמפרש לקמן שהן נקבצין עשרה או יותר ועולין בעלייה ואין אסיפה זו אלא לפרסם הדבר שעברוה ולא לעיין דהא אין עולין אלא לאור עיבורו דהיינו ליל מוצאי שלשים וכבר מעובר הוא דהא לא קדשוו החיום את החדש וקדוש אין שם ביום מחרת דהיינו יום שלשים ואחד למנות על כך דכאמרי' (ר"ה ד' כד.) שלא בזמנו אין מקדשין אותו ועוד דאי לקדושי בשלשה סגי: **בפת דגן**. ולא ידענא משום מאי נקט פת דגן ומשמע למעוטי פת אורז ודוחן קא אתי: **יום עבורו**. הוא יום שלשים שנעשה ממנו חדש היוצא מעובר: **אור יום עבורו**. מוצאי שלשים ולהודיע שעברוהו: **אחריפו**. אקדימו כמו חרפי ואפלי (ע"ז ד' עה.) אחריפו ועולו בלילה היו יושבין שם ועושין הומה להשמיע קול וקאמר להו רבי חייא להקדים ולעלות במעוד יום מעט כדי שיראו אותם עוברי דרכים כשהן עולין ויפרסמו והיינו דקתני אין עולין לה בלילה אלא ביום והאי דקתני אין עולין לה ביום אעיקר מילתא קאי שהסעודה ומשאו ומתנו של דבר בלילה הוא: **אחריפו ופוקו בכקר**. אל תאחרו לירד שהרואה אתכם מבין שישבו שם כל הלילה ומתפרסם הדבר אבל הרואה אותם יורדין שלא בהשכמה סבור שעכשיו עלו ואין מבין הדבר: **אבל מעשר שני**. גבב ממעות מע"ש וקנה בהן יין ואבל דאי אבל גבב בשר ויין עצמו אפי' דחוזין נמי לא כדאמר עד שיקח בשר בזול ויאכל ויין בזול וישתה (ומן החנוני): **דבי אורחיה**. כדרך מצותו נאמר בבקר ובצאנן ובין ובשכר במע"ש: **אבל נבלות וטריפות**. לקמן יליף לפטורא: **אבל בשר עוף**. טהור פטור דלא חשיב דלא ממשיך בתריה: סתם שקצים היינו עופות טמאים דכתיב בהם שקץ הם (ויקרא יא) רמשים הן שרצים וטעמא משום דאינו שומע בקולנו בעינן ולא זה שאף בקולו לא שמע שומע: **הא טהורים חייב**. כדתנן במתני' דאיצטריך לאשמועינן דפטור אשקעים: **לחשלים**. שאפילו אבל תרטימר בשר חסר כזית מבהמה טהורה והשלימה לתרטימר מבשר עופות טמאים פטור משום דאינו שומע בקולו של מקום דכוותה בטהורים מיחייב: **לאיתויי תנחומי אבלים**. דאע"ג דתקנתא דרבנן בעלמא הוא דאי מרישא הוה אמינא חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלין קדשים או פסחים: **תענית צבור**. אע"ג דלא עבר אלא אדרבנן: **ושמע מאי**. מפטר אדבר עבירה: **איננו שומע בקולנו**. מיעוטא הוא ולאפוקי האי דאף בקולו של מקום אינו שומע: **דבילה קעילית**. מאותו מקום ואע"ג דמשכרא לא מיחייב עליה דלא ממשיך:

חייב משום ויין ושכר אל תשת וגו' ובכהן עסקינן: **כי סובא** ווילל יורש. בתר קרא קמא כתיב להכי אתייה להכא: **יורש.** סופו להיות עני ומבקש למודו ואינו מוצא: **וקרעים תלביש נומה.** נומה שאדם מתגרה בה תלביש קרעים כלומר סוף כל בעל הנאות לבא לידי עניות: **נעשה** לו **קרעים.** משכח למודו ואינו נזכר אלא בסירוגין:

מתני' משל אחרים ואכל ברשות אחרים. ואפילו לא אכלן ברשות בעלים עצמן וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' בעית.** מתפדח מאביו שלא יבין הלכך לא ממשיך: **עד שינוב משל אביו.** דשכיח ליה לגנוב תמיד ואכל ברשות אחרים דלא בעית שלא יראוהו אביו ובבי האי גוונא ממשיך: **עד שיקח בשר בזול.** אבל אם נגב בשר ויין עצמן לא: **מדמי סעודה המוכנת.** שהיו מעות מוכנים לקנות מהם סעודה לאביו ולאמו דכיון דלכך נזדמנו משל אמו קרינן בהו דאיהי נמי שייכא בהם מדינא דבעלה חייב במזונותיה: **על מנת שאין לבעליך רשות בהן.** דאי לא אמר לה הכי זכה בהן בעל דלא עדיף ממציאתה: **אי נימא חייבי כריתות.** שהיתה אמו על אביו בכרת כגון אחותו דלאו בת קדושין: **קוף קוף אביו ואמו נינהו.** דהא בקרא לא כתוב אישות באמו אצל אביו: **בשוה לאביו.** בקול ומראה וקומה וטעמא מפרש לקמן: **בקולנו.** חד קול משמע מדלא כתוב בקולותינו או בקולינו ביו"ד: **ואפילו מזוזה אחת.** וכל שבן אחד מן החומשין או ספר מכל הנביאים אשזכרת השם כתובה שם ולא קרינא ביה את כל שללה ושרפת: **לא תעשון כן לה' אלהיכם.** בתר ואבדתם את שמם כתיב: **נרים.** זה שיעור נגעים ושתי גריסין על שתי אבנים דכתיב (ויקרא יד) וחלצו את האבנים תרתי משמע ובכל אחת שיעור נגע: **בקרן זוית.** ואותן שתי אבנים יהיו בקרן זוית אחד בכותל זה ואחד בכותל זה והנגע משוך בשתיהן ארבו ב' גריסין ורחבו בגריס שיהא בכל אבן בגריס על גריס: **מאי טעמא דר"א.** דבעי קרן זוית: **כתיב** קיר. ומראיהן שפל מן הקיר (שם): **חורבתא שניתרא.** חורבה מצורע: מתרגמינן סגירתא שנותץ משם בית המנוגע: **מציינין אותו.** שלא יאהילו עליו דאבן מנוגעת מטמא באהל דמצורע הוקש למת אל נא תהי כמת: **מתני' נידם.** ידו קטועה: **בנגו זה.** משמע שרואים אותה: **חרשין.** אינן יודעין אם קבל דבריהם אם לאו שאם אמר להם איני מקבל אינן שומעין לו ואע"פ שרואין שאין מקיים מצוותן מיהו אינהו שומע בקולנו כתיב ואיכא להפוכי בזכותי' ולמדרש דבשעת הקול קאמרי דלא שמע דהאי קרא יתירא הוא כוליה כדאמר בגמ': **מתרין בו.** לאו משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין לוקין אלא בהתראה דהא התראת עדים בעי ועוד זו ספק התראה הוא אם עובר הוא אם לאו שלא מיד בפניהם הוא עובר אלא בסתר ולאחר זמן הוא עושה אלא מוכיחין אותו דבעינן ויסרו אותו שלא ירגיל ואם לא שמע מלקין אותו בב"ד וליף לה מויסרו אותה: **גמ' שמעת מינה בעינן קרא כדכתיב.** וסייעתא דשמואל בפ' נגמר הדין (לעיל מה:):

כוליה

על מנת שאין לבעליך כו'. סוגיא זו כרב ששת דפ"ק דקדושין (דף כג.). דאמר לרבנן אהני ליה תנאיה אבל ר' (אליעזר) סבירא ליה דאפילו כי האי גוונא אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה ומ"מ מתניתין לא תקשה דהוה משני בדמי סעודה המוכנת לאמו אי נמי רבי אלעזר הוה מוקי לה בשנתן לה בעלה דהא ר"א הוא דאמר בחוקת הבתים (ב"ב דף נא. ושם) אחד זוה אחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות:

חַיָּיב: אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה עַד שֶׁיֹּאכַל בָּשָׂר וְיִשְׁתֶּה יַיִן: תָּנוּ רַבָּנָן, אָכַל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אָכַל בָּשָׂר, שָׁתָה כָּל מַשְׁקֶה וְלֹא שָׁתָה יַיִן, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, עַד שֶׁיֹּאכַל בָּשָׂר וְיִשְׁתֶּה יַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר ״זוֹלֵל וְסוֹבֵא״. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, וְכֵן לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר ״אַל תְּהִי בְסוֹבְאֵי יַיִן בְּזוֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ״, וְאוֹמֵר ״כִּי סוֹבֵא וְזוֹלֵל יִוָּרֵשׁ וְקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נוּמָה״. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, כָּל הַיָּשֵׁן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, תּוֹרָתוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ קְרָעִים קְרָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר ״וְקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נוּמָה״:

משנה גָּנַב מְשַׁל אָבִיו וְאָכַל בְּרְשׁוּת אָבִיו, מְשַׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים, מְשַׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, עַד שֶׁיִּגְנוֹב מְשַׁל אָבִיו וְיֹאכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיִּגְנוֹב מְשַׁל אָבִיו וּמְשַׁל אִמּוֹ: **גמרא** גָּנַב מְשַׁל אָבִיו וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו, אַף עַל גַּב דְּשָׁכִיחַ לֵיהּ, בְּעִית. מְשַׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים, אַף עַל גַּב דְּלָא בְּעִית, לָא שָׁכִיחַ לֵיהּ. וְכָל שֶׁכֵּן מְשַׁל אֲחֵרִים וְאָכַל בִּרְשׁוּת אָבִיו, דְּלָא שָׁכִיחַ לֵיהּ, וּבְעִית. עַד שֶׁיִּגְנוֹב מְשַׁל אָבִיו וְיֹאכַל בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים, דְּשָׁכִיחַ לֵיהּ וְלָא בְּעִית: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיִּגְנוֹב מְשַׁל אָבִיו וּמְשַׁל אִמּוֹ: אִמּוֹ, מְנָא לָהּ? מַה שְׁקַנְתָה אִשָּׁה קָנָה בַּעְלָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּעוּדָה הַמּוּכֶנֶת לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ, וְהָאָמַר רַבִּי חָנָן בַּר מוֹלָדָה, אָמַר רַב הוּנָא, אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּקָּנֶה בָּשָׂר בְּזוֹל וְיֹאכַל, יַיִן בְּזוֹל וְיִשְׁתֶּה. אֶלָּא אֵימָא, מִדְּמֵי סְעוּדָה הַמּוּכֶנֶת לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ. אִיבָּעֵית אֵימָא, דְּאָקְנֵי לָהּ אַחֵר, וְאָמַר לָהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין לְבַעֲלַיִךְ רְשׁוּת בָּהֶן: **משנה** הָיָה אָבִיו רוֹצֶה וְאִמּוֹ אֵינָהּ רוֹצָה, אָבִיו אֵינוֹ רוֹצֶה וְאִמּוֹ רוֹצָה, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, עַד שֶׁיִּהוּ שְׁנֵיהֶם רוֹצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לֹא הָיְתָה אִמּוֹ רְאוּיָה לְאָבִיו, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה: **גמרא** מַאי אֵינָהּ רְאוּיָה. אִילֵימָא, חַיָּיבֵי כְּרִיתוֹת וְחַיָּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין. סוֹף סוֹף אָבוּהּ נִיהוּ. וְאִמֵּיהּ, אֲמִיהּ נִיהוּ. אֶלָּא, בְּשָׁוֶה לְאָבִיו קָאָמַר. תָּנֵי נָמֵי הָכִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לֹא הָיְתָה אִמּוֹ שָׁוֶה לְאָבִיו, בְּקוֹל וּבְמַרְאֶה וּבְקוֹמָה, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. מַאי טַעֲמָא, דְּאָמַר קְרָא ״אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ״, מִדְּקוֹל בְּעִינַן שָׁוִין, מַרְאֶה וְקוֹמָה נָמֵי בָּעִינַן שָׁוִין. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא, בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, לֹא הָיָה וְלֹא עָתִיד לִהְיוֹת. וְלָמָּה נִבְרָאת, דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר. כְּמַאן, כְּרַבִּי יְהוּדָה. אִיבָּעֵית אֵימָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְכִי מִפְּנֵי שֶׁאָכַל זֶה תַּרְטְמַר בָּשָׂר וְשָׁתָה חֲצִי לוֹג יַיִן הָאִיטַלְקִי, אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְסָקְלוֹ. אֶלָּא, לֹא הָיָה וְלֹא עָתִיד לִהְיוֹת, וְלָמָּה נִכְתַּב, דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר. אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, אֲנִי רְאִיתִיו וְיָשְׁבוּ בֵּית הַנְּדָחוֹ. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא, בַּיִת הַמְּנוּגָע, לֹא הָיָה וְלֹא עָתִיד לִהְיוֹת. וְלָמָּה נִכְתַּב, דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר. כְּמַאן, כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם אֵין הַבַּיִת טָמֵא עַד שֶׁיֵּרָאֶה כִּשְׁתֵּי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים בִּשְׁתֵּי כְתָלִים בְּקֶרֶן זָוִית, אָרְחָן כִּשְׁנֵי גְרִיסִין וְרָחְבּוֹ כִּגְרִיס. מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּתִיב ׳קִיר׳, וְכְתִיב ׳קִירוֹת׳, אֵיזֶהוּ קִיר שֶׁהוּא בִּקְרוֹת, חֲוִי אוֹמֵר זֶה קֶרֶן זָוִית. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק, מָקוֹם הָיָה בְּתַחוּם עַזָּה, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ חוֹרְבְתָא סְגִירְתָּא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ, פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי לַגָּלִיל, וְרָאִיתִי מָקוֹם שֶׁמְּצִיינִין אוֹתוֹ. וְאָמְרוּ, אֲבָנִים מְנוּגָעוֹת פִּינוּ לָשָׁם:

משנה הָיָה אֶחָד מֵהֶם גִּידֵם אוֹ חִגֵּר אוֹ אִלֵּם אוֹ סוּמָא אוֹ חֵרֵשׁ, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, שֶׁנֶּאֱמַר ״וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ״, וְלֹא גִדְּמִין. ״וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ״, וְלֹא חִגְּרִין. ״וְאָמְרוּ וְלֹא אִלְּמִין. ׳בְּנֵנוּ זֶה׳, וְלֹא סוּמִין. ׳אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ׳, וְלֹא חֵרֵשִׁין. מַתְרִין בּוֹ בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, וּמַלְקִין אוֹתוֹ. חָזַר וְקִלְקֵל, נִדּוֹן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וְאֵינוֹ נִסְקָל עַד שֶׁיִּהוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁנֶּאֱמַר ״בְּנֵנוּ זֶה״, זֶהוּ שֶׁלָּקָה בִּפְנֵיכֶם: **גמרא** שְׁמַעַת מִינַּהּ, בְּעִינַן קְרָא כְּדִכְתִיב. שָׁאנֵי הָכָא,

דכוליה

בן נח שבירך את השם ונתגייר כו'. תימה אי הוה מילתיה דרבי חנינא כתנאי דפליגי בהחולץ (יבמות דף מח:) מפני מה גרים מעונין בזמן הזה מפני שלא קיימו ז' מצות שקבלו עליהן בני נח אלמא מעיעשו ורבי יוסי פליג התם ואמר גר שנתגייר בקטן שנולד דמי ולא מיעשי כלל ועוד קשה דסוגיא דהכא דלא כחד דאמרינן עשה בן ישראל חייב ואי כר' יוסי בקטן שנולד דמי ונראה שיש לחלק דכולה שמעתין בדיני אדם והתם בדיני שמים:

קלה בחמורה מישך שייכא. חנק שהיא מיתה קלה היה ראוי לו מתחלה ויותר ובסמוך גבי סרחה ולבסוף בגרה דקאמר בסקילה מ"ט לא דכיון דאישתי אישתי הא דקרי ליה אישתי לאו אמיתה קאי אלא אישתי גופה והא דאמר רבי יוחנן לתנא תני תידין בסקילה והכא לא דיינינן ליה במיתה קמייתא משום דהתם לא אישתי דינא כי הכא ומיהו קשה דגבי סרחה ואחר כך בגרה לא משמע דאיירי בשינוי הגוף מדקאמר ב"ש הכא דאישתי לגמרי משמע דאישתי קמא כהאי נוראה לפרש דהא דקאמר קלה בחמורה מישך שייכא לאו למימר דלא חשיב אישתי קטלא דמכל מקום קטלא אישתי אלא כלומר אית לן למידיינינה בקלה כיון דמעיקרא נתחייב אף בחמורה מזו ולא דמי לבן נח שבירך את השם דלא דיינינן במיתה דהשתא דחמורה דמעיקרא לא איחייב בה ובמיתה דמעיקרא נמי לא כיון דהשתא לא שייכא ביה:

מסתברא

דְּכוּלֵיהּ קְרָא, יְתֵירָא הוּא: וּמַתְרִין בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה: לָמָּה לִי, בְּחָדָא סַגְיָא. אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר, מַתְרִין בּוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם וּמַלְקִין אוֹתוֹ בִּפְנֵי שְׁלִשָּׁה. מַלְקוֹת בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, הֵיכָא כְּתִיבָא. כְּדְרַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, לְמַדְנוּ 'וְיִסְּרוּ' מִ'וְיִסְּרוּ', 'וְיִסְּרוּ' מִ'בֵּן', 'בֵּן' מִ'בֵּן', 'וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרַשָּׁע': חֲזֵר וְקִלְקֵל נִידּוֹן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה [וכו']: הָאי, מַפְּעֵי לֵיהּ 'זֶה' וְלֹא סוֹמְכִין. אִם כֵּן, לְכְתּוֹב 'בֵּנֵנוּ הוּא', מַאי 'בְּנֵנוּ זֶה', שְׁמַע מִינַּהּ תַּרְתֵּי: **מִשְׁנָה** בָּרַח עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ, וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף וְקָנַן הַתַּחְתּוֹן, פָּטוּר. וְאִם מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ, בָּרַח, וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף וְקָנַן הַתַּחְתּוֹן, חַיָּיב: **גְּמָרָא** אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בֶּן נֹחַ שֶׁבֵּירַךְ אֶת הַשֵּׁם וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיֵּיר, פָּטוּר, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנָּה דִּינוֹ [וְנִשְׁתַּנִּית] מִיתָתוֹ. נִיגְמָא מִסַּיְיעָא לֵיהּ, בָּרַח עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף וְקָנַן הַתַּחְתּוֹן, פָּטוּר. מַאי מַסַּיְיעָא לֵיהּ, מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן, הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי אִישְׁתְּנִי. לֹא, שָׁאנֵי הָכָא, דְּאִי עֲבַד הָשְׁתָּא, לָאו בַּר קְטָלָא הוּא. תָּא שְׁמַע, אִם מִשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ בָּרַח וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף וְקָנַן הַתַּחְתּוֹן, חַיָּיב. גְּמַר דִּינוֹ, קָאָמַרְתְּ. נִגְמַר דִּינוֹ, נִבְרָא קְטוֹלָא הוּא. תָּא שְׁמַע, בֶּן נֹחַ שֶׁהִכָּה אֶת חֲבֵירוֹ, וּבָא עַל אֵשֶׁת חֲבֵירוֹ, וְנִתְגַּיֵּיר, פָּטוּר. עָשָׂה בֵּן בְּיִשְׂרָאֵל, וְנִתְגַּיֵּיר, חַיָּיב. וְאַמַּאי, נִיגְמָא הוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי אִישְׁתַּנִּי. דִּינוֹ וּמִיתָתוֹ, בָּעֵינַן. וְהַאי, דִּינוֹ אִישְׁתַּנִּי. מִיתָתוֹ, לָא אִישְׁתַּנִּי. בִּשְׁלָמָא רוֹצֵחַ, מֵעִיקָּרָא סַיָּיף, וְהַשְׁתָּא סַיָּיף. אֶלָּא אֵשֶׁת אִישׁ, מֵעִיקָּרָא סַיָּיף, וְהַשְׁתָּא חָנָק. בְּנֶגְרָר בְּמַאוֹרָסָה, דְּאִידֵי וְאִידֵי בְּסִקִילָה. וְהָא, עָשָׂה בֵּן בְּיִשְׂרָאֵל, דִּיבְּמָא דְּאֵשֶׁת חֲבֵירוֹ, קָתָנֵי. אֶלָּא קְלָה בַּחֲמוּרָה, מֵישָׁךְ שַׁיְיכָא. הָנֵיחָא לְרַבָּנַן, דְּאָמְרִי סַיָּיף חֲמוּר. אֶלָּא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר חָנָק חָמוּר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לַהּ כְּהָנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה, דְּאָמַר, כָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה לְבֵנֵי נֹחַ אֵינָהּ אֶלָּא חָנָק. בִּשְׁלָמָא אֵשֶׁת אִישׁ, מֵעִיקָּרָא חָנָק, וְהַשְׁתָּא חָנָק. אֶלָּא רוֹצֵחַ, מֵעִיקָּרָא חָנָק, וְהַשְׁתָּא סַיָּיף. קְלָה בַּחֲמוּרָה, מֵישָׁךְ שַׁיְיכָא. לֵימָא מְסַיְיעָא לֵיהּ, דְּתַנְיָא, חָמוּר בְּאֵשֶׁת אִישׁ מִבְּרָצְחָהּ, וְאַחַר כָּךְ הִקִּיף וְקָנַן הַתַּחְתּוֹן, פָּטוּר. מַאי מְסַיְיעָא לֵיהּ, מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי אִישְׁתַּנִּי, וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא דְּאִישְׁתַּנִּי אִישְׁתַּנִּי. תִּיבְעֵי לָךְ בְּחָנָק, מַאי מְסַיְיעָא לֵיהּ, מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל וְאִשְׁתַּנִּי אִישְׁתַּנִּי, וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא דְּאִישְׁתַּנִּי אִישְׁתַּנִּי. **מִשְׁנָה** בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, נִידּוֹן עַל שֵׁם סוֹפוֹ. יָמוּת זַכַּאי, וְאַל יָמוּת חַיָּיב. שֶׁמִּיתָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, הֲנָאָה לָהֶן, וְהֲנָאָה לָעוֹלָם. לַצַּדִּיקִים, רַע לָהֶן, וְרַע לָעוֹלָם. יֵין וְשֵׁינָה, לָרְשָׁעִים, הֲנָאָה לָהֶן, וְהֲנָאָה לָעוֹלָם. וְלַצַּדִּיקִים, רַע לָהֶן, וְרַע לָעוֹלָם. פִּיזּוּר לָרְשָׁעִים, הֲנָאָה לָהֶן, וַהֲנָאָה לָעוֹלָם. וְלַצַּדִּיקִים, רַע לָהֶן, וְרַע לָעוֹלָם. כִּנּוּס לָרְשָׁעִים, רַע לָהֶן, וְרַע לָעוֹלָם. וְלַצַּדִּיקִים, הֲנָאָה לָהֶן, וְהֲנָאָה לָעוֹלָם. שֶׁקֶט לָרְשָׁעִים, רַע לָהֶן, וְרַע לָעוֹלָם. לַצַּדִּיקִים, הֲנָאָה לָהֶן, וַהֲנָאָה לָעוֹלָם:

גמרא

כוליה קרא יתירא. דמצי למכתב והוצאתם אותו אל שער העיר ההוא וסקלתם: **בפני שנים.** דבענין עדים שהוכיחוהו ועבר שאין אביו ואמו נאמנין עליו להרגו דכתיב (דברים יז) על פי שנים עדים יומת המת: **ומלקין אותו בפני ג'.** כלומר דמיסרו כלל ועוד קשה דסוגיא דהכא דלא כחד דאמרינן עשה בן בישראל חייב ואי כר' יוסי בקטן שנולד דמי ונראה שיש לחלק דכולה שמעתין בדיני אדם והתם בדיני שמים:

הכוליה קרא יתירא. דמצי למכתב והוצאתם אותו אל שער העיר ההוא וסקלתם: **בפני שנים.** דבענין עדים שהוכיחוהו ועבר שאין אביו ואמו נאמנין עליו להרגו דכתיב (דברים יז) על פי שנים עדים יומת המת: **ומלקין אותו בפני ג'.** כלומר דמיסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן דכתיב שם אם בן ההוא בן למדנו מבן (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע: **אם כן.** דלהך מלתא לחודא אתא ולא למעוטי סומין: **לכתוב בננו הוא.** סורר ומורה ומשמע הוא שלקה בפניכם ומדכתיב זה שמראין באצבעו עליו ולא סומין: **מתני' ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף וקנן פטור.** דתו לא דיינינן ליה כיון דאילו עבד השתא לאו בר קטלא הוא: **ואם משנגמר דינו ברח.** משעת גמר דין הוי כגברא קטילא ושוב אין לנו לחפש בזכותו ולהצילו: **גמ' הואיל ונשתנה דינו (ונשתנה מיתתו).** דאילו מעיקרא נדון בעד אחד ובדיין אחד ובלא התראה ואילו עביד השתא בענין התראה וסנהדרין של כ"ג ועדים: **ונשתנית מיתתו.** דבל מיתת בני נח סייף ואילו עביד השתא בעו למדיינינה בסקילה והוא לא איחייב בהא מיתה הלכך פטור: **שאני הכא דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא.** אבל הכא אילו עביד השתא בר קטלא הוה אף על גב דנשתנה דינו ומיתתו לא מיפטר ודיינינן ליה בדינא דהשתא: **ת"ש.** מסיפא תיובתא: **חייב.** אלמא אף על גב דאשתני לא אפטר: **שהכה את חבירו.** הרג דהוי בסייף וכן בא על אשת חבירו פטור משום דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא: **עשה בן.** בהיותו כותי: **לישראל.** כגון שהרג את ישראל או בא על אשת איש ישראל ונתגייר חייב דאי עבד השתא בר קטלא הוא ואע"ג דנשתנה דינו לדון בעדה ועדים והתראה אי הוה עביד השתא מיתתו לא אישתני דרוצח נמי השתא בסייף: **דאידי ואידי בסקילה.** אם לא נתגייר נמי נדון בסקילה כדאמרינן נמי בפרקין דלעיל (דף נז.) בא על ערות ישראל שאין להם לבן נח נדון בדיני ישראל ואוקימנא בגערה המאורסה דלדידהו לית להו דיינינן להו בדינא דידן: **והא עשה בן בישראל דומיא דאשת חברי קתני.** אלמא בישראל בעולת בעל עסקינן דאילו באשת

דמלקות בפני ג' בפרקא קמא (דף י.): **בדרבי אבהו.** בכתובות (דף מו.) גבי מוציא שם רע מנא לן דלקי דכתיב ולקחו זקני העיר את האיש ויסרו אותו: **למדנו ויסרו.** דמוציא שם רע מיסרו אותו דבן סורר ומורה והדומה דיסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן דכתיב שם אם בן ההוא בן למדנו מבן (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע: **אם כן.** דלהך מלתא לחודא אתא ולא למעוטי סומין: **לכתוב בננו הוא.** סורר ומורה ומשמע הוא שלקה בפניכם ומדכתיב זה שמראין באצבעו עליו ולא סומין: **מתני' ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף וקנן פטור.** דתו לא דיינינן ליה כיון דאילו עבד השתא לאו בר קטלא הוא: **ואם משנגמר דינו ברח.** משעת גמר דין הוי כגברא קטילא ושוב אין לנו לחפש בזכותו ולהצילו: **גמ' הואיל ונשתנה דינו (ונשתנה מיתתו).** דאילו מעיקרא נדון בעד אחד ובדיין אחד ובלא התראה ואילו עביד השתא בענין התראה וסנהדרין של כ"ג ועדים: **ונשתנית מיתתו.** דבל מיתת בני נח סייף ואילו עביד השתא בעו למדיינינה בסקילה והוא לא איחייב בהא מיתה הלכך פטור: **שאני הכא דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא.** אבל הכא אילו עביד השתא בר קטלא הוה אף על גב דנשתנה דינו ומיתתו לא מיפטר ודיינינן ליה בדינא דהשתא: **ת"ש.** מסיפא תיובתא: **חייב.** אלמא אף על גב דאשתני לא אפטר: **שהכה את חבירו.** הרג דהוי בסייף וכן בא על אשת חבירו פטור משום דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא: **עשה בן.** בהיותו כותי: **לישראל.** כגון שהרג את ישראל או בא על אשת איש ישראל ונתגייר חייב דאי עבד השתא בר קטלא הוא ואע"ג דנשתנה דינו לדון בעדה ועדים והתראה אי הוה עביד השתא מיתתו לא אישתני דרוצח נמי השתא בסייף: **דאידי ואידי בסקילה.** אם לא נתגייר נמי נדון בסקילה כדאמרינן נמי בפרקין דלעיל (דף נז.) בא על ערות ישראל שאין להם לבן נח נדון בדיני ישראל ואוקימנא בגערה המאורסה דלדידהו לית להו דיינינן להו בדינא דידן: **והא עשה בן בישראל דומיא דאשת חברי קתני.** אלמא בישראל בעולת בעל עסקינן דאילו באשת

חבירו ליכא נערה המאורסה דקאמרינן בעולת בעל יש להן נערה המאורסה אין להם: **אלא קלה בחמורה מישך שייכא.** כלומר בא"א ודקא קשיא לך אמאי חייב הרי נשתנה דינו ומיתתו אין כאן שינוי מיתה דיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה וכיון דמעיקרא הוי סייף דחמירא והשתא מיתת חנק קלה בכלל מיתה זו הוה ויותר היה ראוי לו מתחלה אבל ברכת השם מעיקרא הוה סייף לך והשתא סקילה דחמירא: **מאי איכא למימר.** הרי נשתנה מיתתו דבמיתה חמורה זו לא היה ראוי: **לימא מסייע ליה.** לרבי חנינא דאמר בדינא דהשתא בעי למדיינינה: **מרחה.** נערה המאורסה בימי נערות שהיא בסקילה ולבסוף בגרה משעמדה בדין: **תדון בחנק.** בדינא דהשתא: **בסקילה מאי מעמא לא.** מתדנה משום דכיון דאישתני אישתני קטלא ונהי דלגמרי לא מיפטרא משום דקלה בחמורה מישך שייכא כל שכן הכא דאישתני לגמרי בין בדינו בין במיתתו וכיון דלא מחייב בהא מיתה פטור לגמרי: **תדון בסקילה.** דמעיקרא אף על גב דאישתני גופה לא אישתני קטלא הכא נמי נדיינינה כדמעיקרא במיתתו הקלה: **מתני' הניח להם.** שאין מוסיפין לחטוא: **והניחה לעולם.** שעשקוה כל הארץ: **רע להם.** שהיו מוסיפין זכיות: **רע לעולם.** שהיו מגינין על דורם ומוכיחין את הדורות: **יין ושינה לרשעים הניח להם והניחה לעולם.** כל זמן ששותין וישנין אינן חוטאין ואינן מרעין לבריות: **לצדיקים רע להם.** שאין עוסקין בתורה: **ורע לעולם.**

שהתורה שהן עוסקין בה מגינה על הדור ובשהן מתבטלין פורענות בא לעולם: **פיזור.** שנפרדין זה מזה ואין יכולין להועיל עצה רעה ולסייע זה את זה:

גמ'

גמ' מגמר. מכלה: **למודו.** מה שהורגל בבשר יין: **שקט לצדיקים הנייה להם והנייה לעולם.** שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות: **מתני' הבא במחתרת.** שאמרה תורה יהרג: **נידון על שם סופו.** דהא לא קטל ומקטיל משום דסופו להרוג בעל הבית כשיעמוד בנגדו להציל ממונו: **יש לו דמים חייב.** אם אינו ראוי ליהרג בגון אב על הבן דתניא לקמן דאין הבן רשאי להרוג את אביו הבא עליו במחתרת משום דרחמי האב על הבן ולא בא על עסקי נפשות ואי הוה קאי בריה לאפיה להציל ממונו אין בדעתו של אביו להורגו: **חייב.** לשלם החבית בשאר מזיק: **אין לו דמים.** בגון שאר כל האדם שניתן רשות לבעל הבית להורגו פטור מלשלם דחזינו מיתה וחיוב תשלומין באין כאחד ואע"פ שניצל פטור מן התשלומין דקי"ל (כתובות דף ה.) חייבי מיתות שוגגין בגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין נהרגין: **גמ' מאי מעמא דמחתרת.** שאמרה תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא לך כמי שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו: **חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו.** שרואה שאחר נוטלו ושותק הלכך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להצילו ומימר אמר הגנב אי אזילנא לגביה קאי באפאי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו דמים ומלמדתך מאחר שהוא בא להרגך השכם אתה להרגו: **הבא במחתרת.** חתר את הבית ממש: **פטור.** מלהחזירם אע"פ שהם קיימין: **בדמים** קגנהו. בדמי נפשו קנאן הואיל ונתחייב מיתה בלקיחתם: **מתניתא.** מילתא דרב דפטור בששבר בין עכשיו בין לאחר זמן דליתנהו ותשלומין מדידיה לא מצינן לחיובה במקום מיתה: **אבל נטל לא.** מסתברא בהא מילתא דרב דפטור בה דכיון דקיימין הן כל היכא דאיתנהו דמריה דינהו ואין זה חייב בתשלומין דפקדון בעלמא נינהו גביה: **והאלהים.** שבועה אמר רב דפטור ואפי' איתנהו כלום אע"ג דאיתנהו וטעמא מהכא דהאי אם יש לו דמים כגון אב על הבן דמודה בהו רב דלא קנה וחייב להחזיר אחרי כן אמרינן דאפילו נאנסו מיניה משבאו לרשותו חייב להחזיר דמיהן אלמא לא אמרינן פקדון הוו גביה ואבדו לבעלים אלא אמרינן ברשותו הן ואבדו לו הכא נמי לענין אין לו דמים אע"פ דאיתנהו אמרינן לא פקדון נינהו אלא ברשותו ובאחריותו קיימי וכי גבו להו בי דינא מיניה יש כאן תשלומין עם חיוב מיתה כאילו גובין משאר נכסים: **ולא היא.** מסקנא דמילתא דרבה הוא ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בהא דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייבין באחריותו לאו קנין הן לו להיות בשאר נכסיו דכי אוקמוה רחמנא ברשותיה וחייב את הגזלנין לשלם ה"מ לענין שלומי דלא מצי למימר ליה נאנסו דאשכחן בשומרין דחייבן הכתוב לישבע אם לא שלח יד במלאכת רעהו הא שלח אע"ג דטעין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליה גזלן בשליחות יד: **אבל לענין מקנא לא** קני. אם קיימין הן אצלו והוא היה בא לעבדו ולומר דמים אני מחזיר לך לא קני ומהדר להו בעיניהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזילה והאי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצי אמר ליה נאנסו ומיפטר משום דלא גרע גזלן משואל דמשום דכל הנאה שלו אוקמינהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא בעינא הא נמי כל הנאה שלו ומיחייב לשלומי: **מועד לעולם.** אפילו שלא בבונה: **קשיא.** קשיא מתניתין לתרוצה אליבא דרב ומ"מ תיובתא לא הוי דלאו בהדיא קתני לה נטל חייב ואיכא לשנויי בדוחקא כדשנין דמשום רישא נקט שבר והיינו דאיכא בין קושיא לתיובתא: **מתיב רב ביבי.** לרבא פריך דאמר נטל דאיתנהו חייב: **הנונב כים בשבת.** שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהוציאו אח"כ לרה"ר ונתחייב בהוצאתו מיתה: **שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת.** ובשביל חיוב מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין: **היה מגרר ויוצא.** שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיוצא מרשות הבעלים וצירף ידו למטה משלשה וקבלה בידו דידו חשובה לו כארבעה על ארבעה והרי הוא לו כחצרו ואע"פ שאין כאן הגבהה והכי מוקים לה בכתובות: **פטור מתשלומין.** אלמא אע"פ שהכיס והמעות קיימין אמרינן בדמי קנגהו ולא מפקינן ליה מיניה ותיובתא דרבא דאמר נטל לא: **וחלבתא.** הא דקתני פטור בגון דשדנהו בנהרא דליתנהו: **דברי.** אילים: **אהדרינהו ניחליה.** הגגבים: ה"ג **ת"ר אין לו דמים אם זרחה וגו' אלא אם כירור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'.** אין לו דמים וסמיך ליה אם זרחה השמש ודרשינן סמוכין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש זרחה עליו כלומר שברור לך שלהרגך בא אם תעמוד בנגדו אבל מספק אל תהרגהו: **ותניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו.** אימתי אסור להרגהו בזמן שזרחה השמש עליו כלומר שברור הדבר לך כאור שהוא רחמני עליך ואפילו אתה עומד בנגדו להציל ממונך מידו לא יהרגך ואם לאו שספקא הוא לך הרגהו קשיין אהדדי:

אב

מסתברא מילתיה דרב בששיבר. ואם תאמר מאי קמ"ל תנינא ושיבר את החבית פטור ויש לומר אי ממתני' ה"א שיבר בעודו במחתרת קמ"ל רב אפילו שיבר אחר כך:

אפילו נטל. תימה הא תנן במרובה (ב"ק דף סב:) אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל פירוש בדדרשינן וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ואמר רב בגמרא לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון אלמא קודם יאוש לא קני ויש לומר דהתם בגנב מגנו חיצרו וקרפיפו דלאו בר קטלא הוא דבעי התראה אבל הכא במחתרת דמחתרתו זו היא התראתו דלקמן:

לא קבלינהו הואיל ונפק מפומיה דרב. תימה הא מידחיב לצאת ידי שמים כדאמר בפ' הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) גבי החופס פרה ודש בה (ואתנן) אסרה תורה אפילו בא על אמו ויש לומר דכאן לא היו רוצים להחזיר אא"כ יתחייבו בדיני אדם:

כאן

גמרא תַּנָּיא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, וְכִי מִפְּנֵי שָׁאָכַל זֶה תַּרְטִימַר בָּשָׂר וְשָׁתָה חֲצִי לוֹג יַיִן הָאִיטַלְקִי, אָמְרָה תּוֹרָה, יֵצֵא לְבֵית דִּין לִיפָּקֵל. אֶלָּא, הִגִּיעָה תּוֹרָה לְסוֹף דַּעְתּוֹ שֶׁל בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, שֶׁסּוֹף מְגַמֵּר נִכְסֵי אָבִיו, וּמְבַקֵּשׁ לְמוֹדוֹ וְאֵינוֹ מוֹצֵא, וְיוֹצֵא לְפָרֶשׁ דְּרָכִים, וּמַלְמֵטֶם אֶת הַבְּרִיּוֹת. אָמְרָה תּוֹרָה, יָמוּת זַכַּאי וְאַל יָמוּת חַיָּיב, שֶׁמִּיתָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, הֲנָאָה לָהֶם, וַהֲנָאָה לָעוֹלָם; וְלַצַּדִּיקִים, רַע לָהֶם וְרַע לָעוֹלָם. שֵׁינָה יְיֵ, לָרְשָׁעִים, הֲנָאָה לָהֶם וַהֲנָאָה לָעוֹלָם. לַצַּדִּיקִים, רַע לָהֶם וְרַע לָעוֹלָם. שֶׁקֶט לָרְשָׁעִים, רַע לָהֶם וְרַע לָעוֹלָם. וְלַצַּדִּיקִים, הֲנָאָה לָהֶם וַהֲנָאָה לָעוֹלָם. פִּיזּוּר לָרְשָׁעִים, הֲנָאָה לָהֶם וַהֲנָאָה לָעוֹלָם. וְלַצַּדִּיקִים, רַע לָהֶם וְרַע לָעוֹלָם: **משנה** הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת, נִידּוֹן עַל שֵׁם סוֹפוֹ. הָיָה בָּא בַּמַּחְתֶּרֶת וְשִׁבֵּר אֶת הֶחָבִית, אִם יֵשׁ לוֹ דָּמִים, חַיָּיב. אִם אֵין לוֹ דָּמִים, פָּטוּר: **גמרא** אָמַר רָבָא, מַאי טַעְמָא דְּמַחְתֶּרֶת, חֲזָקָה אֵין אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מְמוֹנוֹ. וְהָאי, מֵימַר אָמַר, אִי אֲזִילְנָא, קָאֵי לְאַפָּאי וְלָא קָטְלִינָא לִי. וְאִי קָאֵי לְאַפָּאי, קָטְלִינָא לֵיהּ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה אִם בָּא לְהוֹרְגְךָ, הַשְׁכֵּם לְהוֹרְגוֹ. אָמַר רַב, הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת וְנָטַל כֵּלִים וְיָצָא, פָּטוּר. מַאי טַעְמָא, בְּדָמִים קָנְגְהוּ. אָמַר רָבָא, מִסְתַּבְּרָא מִילְתֵיהּ דְּרַב, בְּשֶׁשִּׁבֵּר, דְּלִיתְהוּ. אֲבָל נָטַל, לֹא. וְהָאֱלֹהִים, אָמַר רַב, אֲפִילּוּ נָטַל, דְּהָא יֵשׁ לוֹ דָּמִים וְנֶאֱנָסוּ, חַיָּיב. אֶלָּמָא בִּרְשׁוּתֵיהּ קַיְימִי, הָכָא נַמִּי בִּרְשׁוּתֵיהּ קַיְימִי. וְלֹא הִיא, כִּי אוֹקְמִינָא רַחֲמָנָא בִּרְשׁוּתֵיהּ, לְעִנְיַן אוֹנְסִין. אֲבָל לְעִנְיַן מִקְנָא, בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּמָרֵיהּ קַיְימִי, מִידֵּי דַּהֲוָה אַשְׁוֹאֵל. תָּנַן, בָּא בַּמַּחְתֶּרֶת וְשִׁבֵּר אֶת הֶחָבִית, יֵשׁ לוֹ דָּמִים, חַיָּיב. אֵין לוֹ דָּמִים, פָּטוּר. טַעְמָא דְּשִׁבֵּר, דְּכִי אֵין לוֹ דָּמִים, פָּטוּר. הָא נָטַל, לֹא. הוּא הַדִּין, דְּאֲפִילּוּ נָטַל נַמִּי, וְהָא דְּקָא תָנֵי שֶׁשִּׁבֵּר אֶת הֶחָבִית/, קָא מַשְׁמַע לָן דְּכִי יֵשׁ לוֹ דָּמִים, אַף עַל גַּב דְּשִׁבֵּר, נַמִּי חַיָּיב. פְּשִׁיטָא, מַיִּם הוּא. הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דַּאֲפִילּוּ שָׁלֹא בְּכַוָּונָה. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם, תְּנֵינָא, אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם, בֵּין בְּשׁוֹגֵג, בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאוֹנֵס, בֵּין בְּרָצוֹן. קַשְׁיָא. מַתִּיב רַב בֵּיבִי בַּר אַבָּיֵי, הַנּוֹנֵב כִּים בְּשַׁבָּת, חַיָּיב, שֶׁהֲרֵי נִתְחַיֵּיב בְּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֵא לִידֵי אִיסּוּר שַׁבָּת. הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא, פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי אִיסּוּר גְּנֵבָה וְאִיסּוּר סְקִילָה בְּאֵין בְּאֶחָד. וְהִלְכְתָא, דְּשַׁדְּנְהוּ בְּנַהֲרָא, רָבָא, אֵינֵבוּ לֵיהּ דִּיכְרֵי בְּמַחְתְּרְתָא. אַהֲדְרִינְהוּ נְהַלִּיהּ, וְלֹא קַבְּלִינְהוּ. אָמַר, הוֹאִיל וְנָפַק מִפּוּמֵיהּ דְּרַב. תָּנוּ רַבָּנָן, 'אֵין לוֹ דָּמִים, אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו'. וְכִי הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו בִּלְבַד זָרְחָה? אֶלָּא, אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאֵין לוֹ שָׁלוֹם עָמָּךְ, הַרְגֵהוּ. וְאִם לָאו, אַל תַּהַרְגֵהוּ. וְאִם לָאו, סָתְמָא אַסְתְּמָא. לֹא קַשְׁיָא, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁלוֹם עָמָּךְ, אַל תַּהַרְגֵהוּ. וְאִם לָאו, הֲרֵגֵהוּ. קַשְׁיָא, סָתְמָא אַסְתְּמָא. לֹא קַשְׁיָא,

כאן

כאן באב על הבן. בריייתא דאם ברור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו הא שתמא אל תהרגהו ובשמעתא קמייתא דפסחים (דף ב: ושם) דדרשינן לאור יקום רוצח אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשתו קאתי רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ופירש שם בקונטרס כגון בן על האב או כל אדם ולא יתכן כדאמרינן הכא דהני אפילו בסתמא רוצח הוא ולא בעינן שיהא פשוט כנהורא אלא התם יש לומר כולה באב על הבן דאי קים ליה בגוויה דשנאו רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא כלילא יהא בעינך בגוב ולא ניתן להצילו בנפשו: **ישראל** הוא בן ברית הוא. ישראל ולא גוי בן ברית ולא מומר לעבודה זרה דמומרין לעבודה זרה הוי מורידין ולא מעלין: ומה **אב הבא על הבן.** במחתרת מספק אל יהרגהו בנו דזדאי רחמי האב על בנו ואפילו הוא מציל ממנו לא יהרגהו הלכך דמים לו עד שיודע לך בשמש שהוא אזדאי עליך ושונאך: **בן על האב.** וכ"ש איניש דעלמא הרגהו מספק דזדאי אדעתא דהכי אתא דאי קיימת ליה לאפיקי קטיל לך עד שיודע לך בשמש שהוא רחמני עליך כאב על הבן: **דמים לו.** לשון רבים הוא להכי אתא לומר לך דבין בחול בין בשבת אסור לבן להרוג את אביו במחתרת שהרי לא בא על עסקי נפשות: **אין לו דמים.** לשון רבים דכתיב גבי אינש דעלמא להכי אתא לומר לך אין לו דמים לא בחול ולא בשבת והרגהו: **הרוגי בית דין בשבת לא קטלינן.** דדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לה.) מלא תבערו אש בכל מושבותיכם: **קא משמע לן.** דקטלינן משום פקוח נפש דהאיך: **לפקח עליו את הגל.** אם בשהיה זוחר נפל עליו (את) הגל מפקחין עליו היכא דלא בא על עסקי נפשות אבל אם בא על עסקי נפשות בין דניתן להרגו בלא התראה גברא קטילא הוא משעת (סתירה): **והוכה.** בבל אדם אפילו אינו בעל הממון מותר להרגו מדלא כתיב והכתה: **בעה"ב.** הוא דמותר להרגו משום דלהאי גבי קים ליה בגוויה דבעה"ב אינו מעמיד עצמו על ממונו הלכך אדעתיה דלמקטליה אתא: **אבל שאר כל אדם לא.** שהרי גבב זה לא בא אלא על עסקי נפשות של זה: **קמ"ל.** דבין דעל עסקי נפשות ישראל אתא רודף הוא וניתן להצילו לבעל הבית בנפשו של זה: **שאם אי אתה יכול להרגו בכריף.** כגון שהיה מכשף או שהיה לו נהר מפסיק ואתה יכול לירות בו חץ או אבן: **שני כתובין הבאין כאחד.** בפרק נגמר הדין דלא בעינן בהו קרא כדכתיב הלכך אי לא רבייה הוה אמינא ליעבי מיתה הכתובה בו כגון הכאה אבל לא לחנוקן להטביעו במים: **ואין לי אלא מחתרת.** שחתר כותל: **גנו.** ועלה לו בסולם: **חצרו וקרפיפו.** ונכנס בו דרך הפתח שמצאו פתוח מנין: ת"ל **ימצא הגנב.** מדלא כתיב אם במחתרת ימצאנו וכתיב הגנב יתירה משמע בכל צדדין שיהא נראה לך גנב: **מצויין במחתרת.** כלומר מצויין ורגילין לחתור: זו **היא התראתו.** שא"צ התראה אחרת אלא הורגו מיד דכיון דטרח ומטר נפשיה לחתור אדעתא דהכי אתא דאי לאפאי קטילנא ליה ואמרה תורה כיון דרודף הוא א"צ התראה אלא מצילין אותו בנפשו אבל נכנס לחצרו וגנו דרך הפתח אינו הורגו עד שיתרו בו בעדים חזי דקאמינא באפך וקטילנא לך וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרגו אותך אבל בלא התראה לא דדילמא לאו אדעתא דנפשות קא אתי אלא דאשכוד פתוחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק: קטן הרודף. את קטן אחר להרגו: **ניתן להצילו בנפשו.** כדילפינן לקמן (דף עג.) רוצח נתן להצילו בנפשו והאי אע"ג דקטן הוא ולאו בר קבולי התראה הוא לגבי רדיפה דינו כגדול: **קסבר.** רב הונא רודף אין צריך התראה לענין להצילו בנפשו דלא ניתנה התראה אלא לענין ב"ד דלא מצי למקטליה אם הרג בלא התראה: **יצא ראשו.** באשה המקשה לילד ומסוכנת וקתני רישא החזה פושטת ידה וחותכתו ומוציאתו לאברים דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו אבל יצא ראשו אין נוגעים בו להורגו דהוה ליה כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (שמואל ב כ) הנה ראשו מושלך אליך דדחו נפש מפני נפש התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר בשיתפשנוה יואב והן נהרגין עמו אבל אם היה הוא ניצול אע"פ שהן נהרגין לא היו ראשין למסרו בדי להציל עצמן אי נמי משום דמורד במלכות הוה והכי מפרש לה בתוספתא (דתמורה): **משמיא קא רדפי לה.** לאמיתה: **והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך.** כל הרואה אותו ישפוך דמו בשביל אותו אדם שהוא רודף דהיינו באדם בשביל הצלת אדם הנרדף והא הכא דלא קתני יודע אני ועל מנת כן אני עושה ואין כאן קבלת התראה ואפילו הכי מיתחיב: **והוא ר' יוסי בר' יהודה היא.** דאפילו בהרוגי ב"ד לא בעי התראה אלא להבחיל הלכך חבר לא בעי התראה ולא הבחנה ועם הארץ בעי לאיתרויי דלא נימא שוגג הייתי אבל קבלת התראה אפילו בעם הארץ לא בעי: **פשוט.** כל כמה דלא אמר על מנת כן אני עושה שאהרגו עליו כדילפינן בהיו בודקין (לעיל דף מא.) יומת המת עד שיתיר עצמו למיתה קא תני הכא גבי רודף דבעי התראה ואם לאו אין מצילין אותו בנפשו: **דקאי בתרי עברי נהרא.** המתרה מצד זה והרודף והנרדף מצד אחר: **דאצולי לא מצי.** והאי פטור וחייב דקאמר אמיתתו בית דין קאי ולאחר שהרגו לנרדף: **מאי איבא.** כלומר מאי קא רמי עלייהו דהנך רואין למעבד: **דבעי לאיתויי לבי דינא ומקטליה.** דכתיב (דברים כב) ובערת הרע מקרבך הלכך בעי התראה דבלאו הכי לא מקטלי ליה: זו **היא התראתו.** אלמא משום דמחזקינן ליה רודף לא בעי התראה:

משנה

כָּאן בְּאָב עַל הַבֵּן, כָּאן בְּבֵן עַל הָאָב. אָמַר רַב, כָּל דְּאִתֵּי עֲלַאי בְּמַחְתַּרְתָּא, קְטֵילְנָא לֵיהּ, לְבַר מֵרַב חֲנִינָא בַּר שֵׁילָא. מַאי טַעֲמָא, אֵילֵימָא מִשּׁוּם דְּצַדִּיק הוּא, הָא קָאָתֵי בְּמַחְתַּרְתָּא. אֶלָּא, מִשּׁוּם דְּקִים לֵי בְּגַוֵּויהּ דְּמָרְחֵם עָלַי, בָּרְחֵם אָב עַל הַבֵּן. תָּנוּ רַבָּנָן, 'דָּמִים לוֹ', בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. 'אֵין לוֹ דָּמִים', בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. בִּשְׁלָמָא 'אֵין לוֹ דָּמִים' בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת, דְּרַחֲמָנֵי בֵּית דִּין הוּא, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה 'שׁוֹפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ'. אֶלָּא, דָּמִים לוֹ' לְמָה לִי? לְכִדְתַנְיָא, 'מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רוֹצֵחַ הוּא', אֵין לִי אֶלָּא בַּמִּיתָה הָאֲמוּרָה בּוֹ. וּמִנַּיִן שֶׁאִם אִי אַתָּה יָכוֹל לְהָמִיתוֹ בַּמִּיתָה הַכְּתוּבָה בּוֹ, שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לְהָמִיתוֹ בְּכָל מִיתָה שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְהָמִיתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מוֹת יוּמַת', מִכָּל מָקוֹם. שָׁאנִי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא 'מוֹת יוּמַת'. וְנִיגְמַר מִינַּיהּ, מְשׁוּם דַּהֲוָה רוֹצֵחַ וְגוֹאֵל הַדָּם, שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין בְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין בְּאֶחָד, אֵין מְלַמְּדִין. תָּנוּ רַבָּנָן, 'מַחְתֶּרֶת', אֵין לִי אֶלָּא מַחְתֶּרֶת. גָּנַב, חָצֵירוֹ וְקַרְפִּיפוֹ, מִנַּיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר 'יִמָּצֵא הַגַּנָּב', מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'מַחְתֶּרֶת', מִפְּנֵי שֶׁרוֹב גְּנָבִים מְצוּיִין בַּמַּחְתֶּרֶת. תְּנֵיָא אִידָךְ, 'מַחְתֶּרֶת', אֵין לִי אֶלָּא מַחְתֶּרֶת. גָּנַב, חָצֵירוֹ וְקַרְפִּיפוֹ, מִנַּיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר 'יִמָּצֵא הַגַּנָּב', מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'מַחְתֶּרֶת'. מַחְתֶּרֶת זוֹ הִיא הַתְרָאָתוֹ, אָמַר רַב הוּנָא, קָטָן הָרוֹדֵף, נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. קָסָבַר, רוֹדֵף אֵינוֹ צָרִיךְ הַתְרָאָה, לֹא שָׁנָא גָּדוֹל וְלֹא שָׁנָא קָטָן. אִיתְיְבֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הוּנָא, יָצָא רֹאשׁוֹ, אֵין נוֹגְעִין בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין הוֹרְגִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ, וְאַמַּאי, רוֹדֵף הוּא. שָׁאנֵי הָתָם, דִּמְשַׁמְּיָא קָא רָדְפִי לָהּ. נִימָא מִכְּיָעֶא לֵיהּ, רוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהוֹרְגוֹ, אוֹמֵר לוֹ, רְאֵה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הוּא, וְכֵן בְּרִית הוּא, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ. אִם אָמַר, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא כֵּן, פָּטוּר. עַל מְנָת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה, חַיָּיב. לֹא צְרִיכָא, דְּקָאֵי בְּתַרֵי עִיבְרֵי נְהָרָא, וְלָא מָצֵי אָצֵילֵיהּ. מַאי אִיכָּא דְּבָעֵי אִיתְוֵיי לְבֵי דִּינָא, בֵּי דִּינָא בָּעֵי הַתְרָאָה. אִיכְּבָעֵית אֵימָא, אָמַר לָךְ רַב הוּנָא, אָנָא דְּאָמְרִי כְּתָנָא דְּמַחְתֶּרֶת, דְּאָמַר מַחְתַּרְתּוֹ זוֹ הִיא הַתְרָאָתוֹ:

מתני'

משנה וְאֵלּוּ הֵן, שֶׁמְּצִילִין אוֹתָן בְּנַפְשָׁן. הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהָרְגוֹ, וְאַחַר הַזָּכָר, וְאַחַר הַנַּעֲרָה הַמְאוֹרָסָה. אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר בְּהֵמָה, וְהַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת, וְהָעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֵין מְצִילִין אוֹתָן בְּנַפְשָׁן: **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן, מְנַיִן לָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהָרְגוֹ, שֶׁנִּיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ״. וְהָא, לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא, דְּאִי מִיכְּעֵי לֵיהּ, לְכִדְתַנְיָא, מְנַיִן לְרוֹאֶה אֶת חֲבֵירוֹ שֶׁהוּא טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, אוֹ חַיָּה גּוֹרַרְתּוֹ, אוֹ לִסְטִין בָּאִין עָלָיו, שֶׁהוּא חַיָּיב לְהַצִּילוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ״. אִין, הָכִי נַמִּי. וְאֶלָּא, נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, מְנָלָן. אָתְיָא בְּקַל וְחוֹמֶר מִנַּעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, מָה נַּעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא לְפוֹגְמָהּ, אָמְרָה תּוֹרָה, נִיתָּן לְהַצִּילָהּ בְּנַפְשׁוֹ, רוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהָרְגוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וְכִי עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין? דִּבְרֵי רַבִּי תְּנָא, הֶקֵּישָׁא הוּא, כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ. וְכִי מָה לְמַדְנוּ מֵרוֹצֵחַ מְעַתָּה, חַיֵּי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד. מִקִּישׁ רוֹצֵחַ לְנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, מָה נַּעֲרָה הַמְאוֹרָסָה נִיתָּן לְהַצִּילָהּ בְּנַפְשׁוֹ, אַף רוֹצֵחַ נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. וְנַעֲרָה מְאוֹרָסָה גּוּפָהּ, מְנָלָן. כְּדְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, ״וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ״, הָא יֵשׁ מוֹשִׁיעַ לָהּ, בְּכָל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעַ. גּוּפָהּ, מְנַיִן לְרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, אוֹ חַיָּה גּוֹרַרְתּוֹ, אוֹ לִסְטִין בָּאִין עָלָיו, שֶׁהוּא חַיָּיב לְהַצִּילוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ״לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ״. וְהָא, מַהֲכָא נָפְקָא? מֵהָתָם נָפְקָא, אֲבָל גּוּפוֹ מְנַיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר ״וַהֲשֵׁבוֹתוֹ לוֹ״. אִי מֵהָתָם, הָוָה אָמֵינָא, הָנֵי מִילֵּי בִּנְפָשָׁיה. אֲבָל מִיטְרָח וּמִיצְרָא אָגּוּרֵי, אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לָן: תָּנוּ רַבָּנָן, אֶחָד הָרוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהָרְגוֹ, וְאַחַר הַזָּכָר, וְאַחַר נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, וְאַחַר חַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְאַחַר חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת, מְצִילִין אוֹתָן בְּנַפְשָׁן. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, אֵין מְצִילִין אוֹתָן בְּנַפְשָׁן. נַעֲבָדָה בְּהָ עֲבֵירָה, אֵין מְצִילִין אוֹתָהּ בְּנַפְשָׁהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף אֵין מְצִילִין אוֹתָהּ בְּנַפְשָׁהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף הָאוֹמֶרֶת הַנִּיחוּ לִי, שֶׁלֹּא יַחֲרִגֶנָּה. מָנָא הָנֵי מִילֵּי, אָמַר קְרָא ״וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר, אֵין לַנַּעֲרָה חֵטְא מָוֶת״, ״נַעַר״, זֶה זָכוּר. ״נַעֲרָה״, זוֹ נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה. ״חֵטְא״, אֵלּוּ חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת. ״מָוֶת״, אֵלּוּ חַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין. כָּל הֲנֵי, לָמָּה לִי. צְרִיכִי, דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא ״נַעַר״, מִשּׁוּם דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ. אֲבָל נַעֲרָה דְּאוֹרְחָהּ, אֵימָא לֹא. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא ״נַעֲרָה״, מִשּׁוּם דְּקָא פָּגִים לֵיהּ, אֵימָא לֹא. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא הָנֵי, דִּלְמָא קָא פָּגִים לֵיהּ, אֵימָא לֹא. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא הָנֵי, מִשּׁוּם

ומה נערה המאורסה שלא בא וכו'. וא"ת ההוא פגם חמור מרוצח שזה בסקילה וזה בסייף לאו פירכא היא דהכא לא קפיד קרא אאיסורא אלא אפגימ' דהא נעבדה בה עבירה או שאין מקפדת על פגמה אין מצילין אותה בנפשו דרמוכה שמעתין ופשיטא דיש פגם גדול בנהרג מבנערה המאורסה שנאנסה וא"ת ומנא לן דאפגימ' קפיד רחמנא דילמא אאיסורא קפיד מדאיצטריך למעוטי עובד עבודה זרה ומחלל שבת ובהמה ובקונטרס פי' לקמן דאפגימ' קפיד מדגלי בהני ולא בעבירות אחרות ועוד י"ל דאין מושיע לה משמע דאבושתה קפיד קרא: **הרי** זה בא ללמד ונמצא למד. פירוש ונמצא אף למד דהא ללמד נמצא אתא כדדרשינן לקמן מה רוצח יהרג ואל יעבור וכן בההוא דלעיל בפרק ד' מיתות (דף נד.) משכבו אשה מגיד לך החבוש ששני משכבות באשה וקאמר הרי זה בא ללמד ונמצא למד והיינו נמי אף למד דהא ילפינן מיניה הערה בזכור בההיא שמעתין ולשמואל דמחייב אזכר בבן ג' שנים והא דאמר ברייש פ"ב דחולין (דף כח.) גבי צבי ואיל הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה פסולי המוקדשים בשחיטה התם נמי יש לפרש דאף למד קאמר דללמד אפסולי המוקדשין נמי קא אתי לפטור מן המתנות כדדרשינן בפ"ק דבכורות (דף טו.):

אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ואם תאמר (דף עב.) וי"ל דהתם רשות ואשמעינן קרא דאין לו דמים אבל הכא קמ"ל דחובה להציל:

להצילו בנפשו כו'. משמעות הלשון שמצילין הנרדף בנפשו של רודף אבל לא יתכן לפרש כן ברודף אחר הבהמה וכיוצא בה לפיכך נראה לפרש דמצילין את האדם מן העבירה בנפשו של עצמו אבל קשה מנערה המאורסה דקאמר שניתן להצילה בנפשו וא"ת וכיון דמהכא ילפינן דרוצח ניתן להצילו בנפשו למה לי קרא בטובע בנהר וחיה גוררתו השתא חברו דורג כדי להציל התם לא כ"ש ולא מסתבר למימר דחיבורו דורג טפי לאפרושי מאיסורא אלא נראה דאי מהכא ה"א עשה קמ"ל התם דעובר בלאו דלא תעמוד על דם רעך:

תלמוד לומר והשבותו לו. הכא מוקי ליה לאבידת גופו ובפרק שני דבבא מציעא (דף כח:) מוקי ליה שלא יאבד עגל לעגלים התם דריש והשבותו והכא לו יתירה:

חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד. בעריות מיירי דומיא דנערה וא"ת תיפוק ליה מדאיתקוש כל עריות בפ' אחרי מות כדאמרינן ברייש הבא על יבמתו (יבמות דף נד:) י"ל מדמעט בהמה ש"מ דלא משקיעין הכי מיהו קשה הא בהמה לא איתקש מדמיבעיא לן קרא לרבות העראה בבהמה בפרק ד' מיתות (לעיל דף נה.):

נער נערה. פירש בקונטרס נער כתיב וקרי נערה נדרש מקרא ומסורת ואף על גב דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף מ:) ושם גבי קנס כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע הכא הוי מצי למיכתב נערה דעל כרחיך לאו בקטנה איירי אלא בבת עונשין ועוד יש לפרש דטובא נערה כתיבי בפרשה ומיהו בסמוך משמע דמחד דריש דקאמר איידי דכתב נער כתב נמי נערה פירוש איידי דכתב נער למעוטי בהמה כתב נערה בלומר בפשיטות דקרא דעל כרחיך נערה קרינן ביה בנערה מישתעי:

משום

מתני' ואלו שמצילין אותן. מן העבירה: **בנפשן.** ניתנו ליהרג לכל אדם כדי להצילן מן העבירה ומקראי נפקי: **אבל הרודף אחר בהמה.** לרבעה והרוצה לעבוד עבודה זרה ולחלל שבת וכל שכן שאר כריתות ומיתות ב"ד שאינן עריות דלא ניתן להצילו בנפשו אלא מדבר שהוא זכר ונערה המאורסה ומיהו רוצח בהדיא כתיב ביה והאי דנקט בהמה משום דדמיא לעריות ונקט נמי עבודה זרה משום דסד"א תיתי בק"ו בדלקמן ושבת נמי תיתי בגזירה שוה: **נמ' לא תעמוד.** לא תעמוד עצמך על דמו אלא הצילהו: **לפגמה.** לביישה ולוולותה אמרה תורה נתנה להצילה בנפשו כדילפינן לקמן מואין מושיע לה: **מן הדין.** ק"ו: **הקישא הוא.** שהוקש רוצח לנערה המאורסה וכל היקש וגזירה שוה המופנת הרי הוא כמפורש במקרא ועונשין ממנו לפי שלא ניתנה למדרש מעצמו אבל מקל וחומר שאדם דן ק"ו מעצמו אע"פ שלא קבלו מרבו אין עונשין ממנו כדילפינן במכות (דף יד.): **וכי מה למדנו מרוצח.** כאן לפטור את האונס דקאמר ליה קרא אין לנערה חטא מות כי באשר יקום איש דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה אלא משמע שזה בא ללמד על הנערה ונמצא שנבחב כאן ללמד החמנה כלומר נמצא אף למד דמשום מילי אחריני איתקוש ותרוייהו ילפי מהדדי: **מה נערה המאורסה** ניתן **להצילה.** מן העבירה בנפשו אף רוצח וכו' ואבתי ילפא נערה מרוצח שתהרוג ואל תעבור כדלקמן ומיהו הכא לא אסיקנא במילתיה דר' דאגב גררא אתיא: **ומדקאמר אין מושיע.** מכלל דבעיא תשועה: **אבידת גופו.** כגון נטבע בנהר מניין שאתה מצווה על השבתו: **ת"ל והשבותו לו.** קרא יתירא הוא למדרש השב את גופו לעצמו: **הני מילי בנפשו.** אם זה הרואהו יכול להצילהו יצילהו: **קמ"ל.** לא תעמוד על דם רעך לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדין שלא יאבד דם רעך: **וחייבי כריתות** קאמר דאיכא עבירה ופגם ותנא דמתני' נמי הכי סבירא ליה מדלא קא מרמינן סתמא אסתמא ותנא הני והוא הדין לכל עריות: **אלמנה לכהן גדול.** כ"ג הרודף אלמנה לאונסה אע"פ שיש שם פגם דקא משוי לה חללה אין מצילין אותה בנפשו כדמפרש לקמן דחייבי לאוין אין ניתנין להציל בנפשם: **נעבדה בה עבירה.** כגון: **אין מצילין.** דהא אפגימה לה וקרא אפגימה קפיד מדגלי בהני ולא בעבירות אחרות: **יש מושיע לה.** ע"י דבר אחר בלא הריגה אין הורגין אותו ברדיפתו שהרי כשישיגוהו יהיה לה מושיע: **האומרת.** למצילין הרודפין אחריו הניחו לו ואל תרדפו אחריו שלא יהרגוהו קודם שתשיגוהו אף על פי דאנוסה היא ומירתא היא דקאמרה אין מצילין אותה וטעמא מפרש לקמן: **לנערה הבא מות.** אבולהו קאי אין מושיע לה וקרא יתירא הוא ולדרשה דהא כתיב ולנערה לא תעשה דבר: נער כתיב וקרינן נערה נדרש מקרא ונדרש מסורת נער להביא את הזכור לנערה כמשמעו: **דלאו אורחיה.** ליבעל ואיבא בזיון ובשת גדול: **פגים לה.** בבתולין ומגנה על בעלה:

משום דהאי לאו אורחייה והאי קא פגים לה. לאו פירכא גמורה היא דאיכא למימר אידך יוכיח וכי האי גוונא בפרק כיצד צולין (פסחים דף עז. ושם) גבי תמיד ופסח דדחו שבת ושומאה ולא יליף מיניידו שאר קרבנות צבור: **חד** למעוטי עובד ע"ז וחד כו'. אי לאו כתיב אלא חד הוה מוקמינן ליה למעוטי בהמה ושבת ותימה דבהמה דשבת היכי ממעט מחד וטפי היה נראה לומר דמחד ממעט ע"ז ושבת וא"ת ולמה לי קרא למעוטי שבת הא מצינו גופיה קא מחלל שבת דחובל בחבירו ואין יחלל שבת להציל חבירו מחילול שבת דאין זה מקלקל בחבורה דאיכא תקוני אגרא ביון דמיחייב מיתה כדפריך באחד דיני ממונות (לעיל דף לח. ושם) וי"ל דמ"מ ס"ד דגזירת הכתוב כרבי אלעזר בר"ש: **חילול** חילול מע"ז. כל דני דלקמן בפרק הנשרפין (דף פג.) דכתיב בהו חילול לא גמרינן מע"ז אלא שבת דשבת וע"ז כתיב בהו חילול במקום מיתה:

ממונא לא משלם עד גמר ביאה. פי' בקונטרס שהוא מוציא בתוליה ונקשה דבלא השרת בתולים נמי משלם קנס כדאמר בפ"ק דקדושין (דף ט:) באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה רבי אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק ואמרינן מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט. ושם) מוקמינן ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכהן גדול בבא עליה שלא כדרכה אלא הכא היינו טעמא דלא משלם אתחילת ביאה משום דקם ליה בדרבה מיניה הלכך לא משלם הכא עד שגמר ביאה אבל בעלמא משלם קנס משעת הצערה וי"מ דלא אתרבאי הצערה בגמר ביאה (אלא) לענין עריות דחייבי לאוין ועשה וביבמה ואשה לבעלה בפ' הבא על יבמתו (שם ד' נה.) אבל לענין קנס לא איתרבאי וא"ת על כרחך למ"ד הצערה זו הבנסת הטערה אי אהצערה לא מיחייב הא בגמר ביאה לאו בתולה היא הא לאו פירכא היא דאהכי חייב רחמנא הדע מדלא ילפינן הצערה מנערה המאורסה דאי אהצערה פטור בגמר ביאה היכי מחייב הא לאו בתולה היא אלא בהכנסת חייב רחמנא ומיהו בירושלמי דאמרינן הערו בה עשרה ועדיין היא בתולה כולהו משלמין קנס:

במניחתו שלא יהרגנה ורבי יהודה היא. לא לגמרי בוותיה דהא קתני נערה אין קטנה לא ולרבי יהודה אפילו קטנה כדמוכח בפרק אלו נערות (כתובות בט. ושם):

במפותה ורבי הכל. תימה היכי מוקמ' בממפותה הא קתני סיפא אשת אחיו דיש לה קנס ועל כרחיך בבתארסה ונתגרשה דאי בעודה תחתיו חייבי מיתות פטורין כדתנן התם ונערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה כדקתני ר' עקיבא בסיפא ואי במפותה הרי מחלה כדמוכח בפ' אלו נערות (שם ד' לב.) דמוקי מתני' דאלו הן הלוקין ביתומה ומפותה וכ"ת דאתיא כרבי עקיבא דברייתא דאמר נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וקנסה לאביה הא קתני סיפא הבא על בתו פטור משום דמתחייבי בנפשו ובנתארסה ונתגרשה איירי ואי דאב תיפוק ליה דאפילו בא עליה אחר קנסה לאביה ואין לומר דאיצטריך היכא דלא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה דמה עמידה בדין שייך בדבר שהוא שלו ונראה לפרש דלעולם לעצמה ואפילו במפותה מיחייבי אי אמרה בשעה שבא עליה מוחלת הקנס מיהו בירושלמי פריך לה ומשני כגון שלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב אבל יש להוכיח דעל כרחיך מתניתין לא מתוקמא כר' עקיבא דהיא דהא רב פפא אית ליה התם באלו נערות (ד' לד:) דיחדש הוא שחידשה תורה בקנס בו' והש"ס קאמר התם (ד' לח:) דמאן דאית ליה חידוש בו' על כרחך סבר לה כרבי עקיבא דמתני' ובירושלמי בפרק אלו נערות אמתניתין דיתומה שנתארסה ונתגרשה איכא פלוגתא דאמוראי דאיכא למאן דאמר המפתה פטור בבשת ופנס אבל קנס אינה יכולה למחול ואיכא לאוקמי רב פפא דהכא כי ההוא ומאן דאמר התם פטור מן הכל סבר כאידך שיניא דהכא:

שלא

דאורחייהו. בבעילות: **ולא נפיש פגמייהו.** כארוסה שחביבה ויעלת חן על הארוס ועבשיו מתגנה עליו אבל שאר עריות פנויות בתולות לא מפגמי כולי האי וכן נשואות בעולות לא מפגמי כולי האי כמו ארוסה: **ונכתב חבא מות.** דאתרבו ליה כריתות ומיתות ב"ד ולא בעי נער ונערה שהרי הן בכלל: **חד למעוטי עבודה זרה.** דסד"א תיתי בק"ו בדלקמן: **וחד למעוטי בהמה.** משום דדמי לעריות ושבת כדי נקטיה ואגב גררא אידיי דתנן במתני' מיהו קרא לא בעי למעוטי דבין דאמעיטא עבודה זרה מהיכא תיתי שבת הא לא סלקא דעתך לאתויי אלא בהיכול חילול מעבודה זרה כדלקמן דרבי שמעון לקמן הוא (דף עה:): **אירי דכתב נער.** להביא את הזכור כתב נערה כלומר כפשטיה דקרא דעל כרחיה נערה קרינא ביה דהא בנערה משתעי ולאתויי לא תעשה דבר: **במקפדת על פגמה.** דאי בשאינה מקפדת לא קאמרי רבנן למקטליה משום עבירה דלא חמיר מעבודה זרה ושבת: **אפגמה קפיד רחמנא.** מדלא כתיב בהאי קרא אלא מידי דפגמה שמע מינה אפגמה קפיד: **דמסרה נפשה לקטלא.** שיש צנועות שמוסרין עצמן למות שיהרגנה ולא תבעל לו ואמרה תורה הציל דמה ודמו: **הא קא פגים לה.** ואי טעמא דקרא משום פגימה היא אמאי אמעיטו חייבי לאוין ואדרבנן קא פריך דאמרי טעמא משום פגמה הוא: **אפגמה רבה.** כגון עריות דבריחות שהן חמורות והויא הרפתה מרובה שהוולד ממזר ונעשית זונה בבעילתו אבל בהן גדול באלמנה אינה נעשית זונה אלא חללה: **הבא על אחותו.** כלומר אפילו בא על אחותו דלא קרינא בה ולו תהיה לאשה אפילו הכי קרינא בה ונתן האיש השוכב עמה דאתרבי מקראי בכתובות (דף בט:) ואע"ג דחזיב כרת לא מפטר מתשלומין ואי ניתן להצילה בנפשו אמאי משלם הרי מיתה ותשלומין יש באן ואע"ג דלא אקטול פטור מתשלומין בדקיימא לן (שם ד' לה.) בכל חייבי מיתות בית דין שוגגין דנפקא לן מדתניא דבי חזקיה מה מכה בהמה לא חלקת בה בו' אף מכה אדם לא תחלוק בו וכו': **משעת הצערה.** קרי ליה נבעלה ואפגימה במקצת ושוב אין מצילין אותה מגמר ביאה בנפשו וקנסא לא מיחייבי אלא משום גמר ביאה שהוא מוציא בתולי' והאי גמר ביאה לאו דווקא ביאת המירוק שהיא מזויר דקרא אבתולים קפיד דכתיב (דברים כב) נערה בתולה אשר לא אורסה אלא גמר ביאה דהכא הבנסת עטרה היא: **הניחא למאן דאמר.** ביבמות (ד' נה:) הצערה דהויא כבעילה היינו נשיקת אבר איבא לאוקומה דפגימה היא דמיקרי בעולה ועדיין בתוליה לא יצאו לאיחזיובה קנסא דחמשתים: **אלא למאן דאמר הצערה.** שעשה הכתוב בכל התורה כבעילה זו הבנסת עטרה וגמר ביאה כגון דשפחה חרופה דכתיב בה שכבת זרע (ויקרא יט) היינו ביאת המירוק אין כאן הצערא פגם בלא הוצאת בתולים ונמצאו מיתה דניתן להציל ותשלומין באין באחד: **שבא עליה.** הוא או אחר כבר שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה דלא ניתן בביאה זו להצילה בנפשו שכבר נפגמה: **ר"י היא.** דאמר לא ניתן להציל בנפשו:

1 מְשׁוּם דְּהַאי לָאו אוֹרְחֵיהּ הוּא, וְהָא קָא פָּגִים לָהּ. אֲבָל
2 שְׁאָר עֲרָיוֹת, דְּאוֹרְחַיְיהוּ וְלָא נְפִישׁ פְּגִימְייְהוּ, אֵימָא
3 לֹא, כְּתַב רַחֲמָנָא 'חֹבֵשׁ', וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא 'חֹבֵשׁ', הָוֶה
4 אָמֵינָא, אֲפִילּוּ חַיְיבֵי לָאוִין, כְּתַב רַחֲמָנָא 'מוֹת'. וְאִי
5 כְּתַב רַחֲמָנָא 'מוֹת', הָוֶה אָמֵינָא, חַיְיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין,
6 אִין, חַיְיבֵי כְּרֵיתוֹת, לֹא. כְּתַב רַחֲמָנָא 'חֹבֵשׁ'. וְלִכְתּוֹב
7 רַחֲמָנָא 'חֹבֵשׁ מָוֶת', וְלֹא בָּעֵי 'נַעַר' וְ'נַעֲרָה'. אִין, הָכִי
8 נָמֵי. וְאֶלָּא 'נַעַר' 'נַעֲרָה', חַד לְמֵעוּטֵי עוֹבֵד עֲבוֹדַת
9 כּוֹכָבִים, וְחַד לְמֵעוּטֵי בְּהֵמָה וְשַׁבָּת. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
10 יוֹחַי, דְּאָמַר עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ,
11 לָמָּה לִי. חַד לְמֵעוּטֵי בְּהֵמָה, וְחַד לְמֵעוּטֵי שַׁבָּת.
12 סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, תֵּיתֵי שַׁבָּת מֵ'חִילּוּל' 'חִילּוּל'
13 מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר
14 מְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, דְּאָתְיָא שַׁבָּת
15 מִ'חִילּוּל' 'חִילּוּל' מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר.
16 חַד מֵיעוּטֵי לְמֵעוּטֵי בְּהֵמָה, וְאִידָךְ, אֲיִדֵּי דְּכָתַב רַחֲמָנָא
17 נַעַר, כָּתַב נָמֵי נַעֲרָה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הָאוֹמֶרֶת
18 הֲנִיחוּ לוֹ שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנָּה: בְּמַאי עָסְקִינַן, אָמַר רָבָא,
19 בְּמְקֻפֶּדֶת עַל פִּיגְמָהּ וּמְנִיחָתוֹ שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנָּה. רַבָּנָן
20 סָבְרֵי, אַפִּיגְמָהּ קָפִיד רַחֲמָנָא, וְהָרֵי מְקֻפֶּדֶת עַל פִּיגְמָהּ.
21 וְרַבִּי יְהוּדָה, הָאי דְּקָאָמַר רַחֲמָנָא קְטַלֵּיהּ, מִשּׁוּם
22 דְּמִסְרָה נַפְשָׁהּ לִקְטָלָא. הָא, לֹא מְסָרָה נַפְשָׁהּ לִקְטָלָא.
23 אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, נְמֵי
24 קָא פָּגִים לָהּ. אָמַר לֵיהּ, אִפְּגִימָה רַבָּה, קָפִיד רַחֲמָנָא.
25 אַפִּיגְמָה זוֹטָא, לֹא קָפִיד רַחֲמָנָא: 'חֹבֵשׁ' אִלּוּ חַיְיבֵי
26 כְּרֵיתוֹת: וּרְמִינְהוּ, 'וְאִלּוּ נַעֲרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס, הַבָּא
27 עַל אֲחוֹתוֹ. אֲמַרְתָּ רַבָּנָן קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, מְשַׁעַת
28 הַצַּעֲרָה הִפְקִירָהּ, אִיפְּכָא לֵיהּ מִקַּמְּלָא. מְמוֹנָא לֹא
29 מְשַׁלֵּם, עַד גְּמַר בִּיאָה. הֵיכָא לְמַאן דְּאָמַר, הַצַּעֲרָה
30 זוֹ נְשִׁיקָה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר, הַצַּעֲרָה זוֹ הַכְנָסַת
31 עֲטָרָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא, פְּגוּן
32 שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, וְחָזַר וּבָא עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ.
33 רָבָא אָמַר, בְּמְנִיחָתוֹ שֶׁלֹּא יַהַרְגֶנָּה, וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא.

רב פפא אמר. הא דקתני אחותו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהכילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: **אביי אמר.** לעולם באנוסה וכגון דיכול המציל להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: **ויכול.** הנרדף או הרואהו להציל באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: **בכוצות שבמיתה.** שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה הכתוב מדבר: **דכתיב ואם אסון יהיה.** ואי לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטיל אלא לאו ש"מ במתכוין וסתם רוצח ניתן להצילו בנפשו דכאמרינן לעיל וזה רודף היה שהיה מתכוין ואפ"ה כתיב דאם לא יהיה אסון שאין כאן חיוב מיתה ענוש יענש דמי ולדות: **אי אמרת בשלמא וכו'.** כגון שיכול הרואה להציל באחד מאבריו דהוא לא ניתן להורגו הלכך אין כאן מיתה ויענש: **אלא אי אמרת וכו'.** אמאי יענש הא רודף הוא וניתן להציל בנפשו: **דיילמא שאני הכא.** להכי משלם ואע"ג (דליכא) צד מיתה משום דמיתה לזה ותשלומין לזה המיתה והתשלומין אינן באין לו ע"י אדם אחד שהמיתה באה עליו בשביל חבירו שהיה מריב עמו והתשלומין דבעל האשה הן דאיניש דעלמא הוא הלכך לא מיפטר מתשלומין דהאי משום חיוב מיתה דמיחייב אאידך: **לא שנא.** אם היה כאן חיוב מיתה אין חילוק להתחייב תשלומין בין שהמיתה באה עליו בשביל בעל התשלומין בין שבאה עליו בשביל אחר פטור: **מתחייב בנפשו הוא.** ברדיפה זו שהרי ניתן להציל בנפשו ואע"ג דכלים הללו של שאר כל אדם הן דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור: **ורודף שהיה רודף.** אחר חבירו להורגו וזה רודף אחריו להצילו ושיבר את הכלים וכו': **סבר לה באבוה.** בעבודה זרה דעונשים מן הדין והדר ליף שבת בחלול חלול מעבודה זרה מחללייה מות יומת (שמות לא) ומזרעך לא תתן להעביר למולך ולא תחלל (ויקרא יח): **נתוה.** שם האיש: **יעבור ואל יהרג.** וחי בהם ולא שימות בהם: **חוץ מעבודה זרה וכו'.** לקמן ליף לה: **בפרהסיא.** לקמן מפרש כמה פרהסיא: **לא תחללו.** בפרהסיא איכא חלול השם וצריך לקדש את השם וזהו ונקדשתי שמוסר נפשו על אחבת יוצרו: **ואהבת את ה' אלהיך.** משמע שלא תמירנו בעבודה זרה: **לבך נאמר וכו'.** כלומר תהא אהבתו חביבה לך יותר מכל החביב לך: **מה ריצוח יהרג ואל יעבור.** ואם אמר לו הוי רוצח והרוג את הנפש ואם לאו הריני הורג יהרג ואל יעבור: **סברא הוא.** שלא תדחה נפש חבירו דאיכא תרתי אבוד נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא חדא אבוד נשמה והוא לא יעבור דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום הני בהם משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא אינשי נשמה למה יהא מותר לעבור מי יודע שנפשו חביבה ליזיצרו יותר מנפש חבירו הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות: **מרי דורא.** אדון עירי וגוי הוה: **מאי חזית דדמא דידך סומק טפי.** מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליזצרך יותר מדם חבירך הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות בהם שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה וכאן שיש אבוד נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדחות שצוה על הרציחה: **ואפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור.** שלא ירגילו הגוים להמריך את הלבבות לכך:

עד"ק

רב פָּפָּא אָמַר, בִּמְפוּתָּה וְדִבְרֵי הַכֹּל. אַבַּיֵי אָמַר, בְּיָכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו, וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל הִיא.
דְּתָנֵיא, רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל אוֹמֵר, רוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהוֹרְגוֹ, וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו וְלֹא הִצִּיל, נֶהֱרָג עָלָיו. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל, דִּכְתִיב 'וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים (יַחְדָּו)' וְגוֹ', וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמַצּוֹת שֶׁבְּמִיתָה, הָכָתוּב מְדַבֵּר, דִּכְתִיב 'וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ'. וַאֲפִילּוּ הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא 'וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ'. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא, יָכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו לֹא נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, הֵיינוּ דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ הֵיעָנֵשׁ, פְּגוֹן שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו. אֶלָּא, אִי אָמְרַתְּ יָכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֵבָרָיו, נִמִּי נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, הֵיכִי מִשְׁפַּחַת לָהּ הֵיעָנֵשׁ. דֵּילְמָא, שְׁאנֵי הָכָא דִּמְיתָה לָזֶה וְתַשְׁלוּמִין לָזֶה.
**לֹא שָׁנָא, דְּאָמַר רָבָא, רוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ, וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם, פָּטוּר. מַאי טַעְמָא, מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ הוּא. וְנִרְדָּף שֶׁשִּׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים שֶׁל רוֹדֵף פָּטוּר, שֶׁל כָּל אָדָם חַיָּב. שֶׁל רוֹדֵף פָּטוּר, שֶׁלֹּא יְהֵא מְמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו מִגּוּפוֹ. שֶׁל כָּל אָדָם חַיָּב, שֶׁמְּצִיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵירוֹ. וְרוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר רוֹדֵף לְהַצִּילוֹ, וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל רוֹדֵף, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף, בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם, פָּטוּר. וְלֹא מִן הַדִּין, שֶׁאִם אִי אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, נִמְצָא אֵין לְךָ כָּל אָדָם שֶׁמְּצִיל אֶת חֲבֵירוֹ מִיַּד רוֹדְפוֹ; אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר בְּהֵמָה: תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָאי אוֹמֵר, הָעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, מִקַּל וָחוֹמֶר. וּמַה פֹּגֵם חֲבֵירוֹ, נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. פֹּגֵם גְּבוֹהַּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וְכִי עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין? קָא סָבַר עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין. תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. סָבַר לָהּ כַּאֲבוּהּ, דְּאָמַר עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין, וְאָתְיָא שַׁבָּת בְּ'חִילּוֹל' 'חִילּוֹל' מַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, נִימְנוּ וְגָמְרוּ בְּעֲלִיַּת בֵּית נְתַזָּה בְלוֹד, כָּל עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אִם אוֹמְרִין לְאָדָם עְבוֹר וְאַל תֶּהֱרֹג, יַעֲבוֹר וְאַל יֵהָרֵג, חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְגִילּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. וַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא? וְהָא תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִנַּיִן שֶׁאִם אָמְרוּ לוֹ לָאָדָם עְבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאַל תֶּהֱרֹג, מִנַּיִן שֶׁיַּעֲבוֹד וְאַל יֵהָרֵג, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְחַי בָּהֶם', וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם. יָכוֹל, אֲפִילּוּ בְּפַרְהֶסְיָא. תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי'. אֵינוֹ דּוֹמֶה דִּבְרֵי אֶלְיֵעֶזֶר, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְיֵעֶזֶר אוֹמֵר, 'וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ', אִם נֶאֱמַר בְּכָל נַפְשְׁךָ, לָמָּה נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדֶךָ. וְאִם נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדֶךָ, לָמָּה נֶאֱמַר בְּכָל נַפְשֶׁךָ. אִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמְּמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו מִגּוּפוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדֶךָ. וְאִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמְּמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו כְּגוּפוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר בְּכָל נַפְשֶׁךָ. גִּילּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּדִרְבִּי. דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, 'כִּי בַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה'. וְכִי מַה לְּמַדְנוּ מֵרוֹצֵחַ מַעֲתָּה, הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד. מַקִּישׁ רוֹצֵחַ לְנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, מַה נַּעֲרָה הַמְאוֹרָסָה נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, אַף רוֹצֵחַ נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. וּמַקִּישׁ נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה לְרוֹצֵחַ, מָה רוֹצֵחַ יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר, אַף נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה תֶּהֱרֹג וְאַל תַּעֲבוֹר. רוֹצֵחַ גּוּפֵיהּ, מְנָא לָן. סְבָרָא הוּא, דְּהַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה, וְאָמַר לֵיהּ, אָמַר לִי מָרֵי דּוּרָא, זִיל קְטָלֵיהּ לְפְלָנְיָא. וְאִי לָא, קָטְלִינָא לָךְ. אָמַר לֵיהּ, לִקְטוֹלֵיהּ וְלֹא תִּיקְטוֹל, מִי יֵימַר דְּדָמָא דִּידָךְ סוּמְקּ טְפֵי, דֵּילְמָא, דָּמָא דְּהַהוּא גַּבְרָא סוּמְקּ טְפֵי. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת. אֲבָל בְּשָׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, אֲפִילּוּ מִצְוָה קַלָּה, יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר. כִּי אֲתָא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת גְּזֵרַת מַלְכוּת, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּצִינְעָא, אֲבָל בְּפַרְהֶסְיָא אֲפִילּוּ מִצְוָה קַלָּה, יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר. מַאי, מִצְוָה קַלָּה. אָמַר רָבָא בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב,

שלא יהא ממונו חביב עליו. דמדניתן להצילו בנפשו כל שכן דניתן בממונו:

קסבר ענשין מן הדין. לא דמי לענשין מן הדין דאפליגו בה אביי ורבא לקמן בפ' הנשרפין (ד' ע.) כדפרישית בפרק ד' מיתות (ד' נג: ד"ה השתא) והא דאיצטריכא לעיל חד למעוטי עבודה זרה היינו נמי למאן דאמר ענשין ומ"ד אין ענשין הוה משני חד למעוטי בהמה דדמי לעריות ואידך איידי דכתיב נער כתיב נמי נערה:

אפילו

אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא. לכאורה משמע דמנעליהם משתנין משל גוים כדאמר נמי בפרק הבונס (ב"ק נט: ושם) גבי אלעזר דזעירא דהוה סיים מסאני אוכמי וקאמר שהיה מתאבל על ירושלים וכך משמע במסכת תענית (דף כב.) גבי ההוא גברא דהוה מסיים מסאני אוכמי ולא רמי חזוסי וקשה דבסוף פ"ק דביצה (דף טו.) תנן אין משלחין מנעל לבן ביו"ט מפני שצריך ביצת הגיר להשחירו ומפרש ר"ת דדוקא רצועות המנעל היו משונות משל גוים דשל גוים שחורות ושל ישראל לבנות ומסאני אוכמי דבבל דוכתי היינו רצועות שחורות אבל המנעל ודאי היה שחור:

והא אסתר פרהסיא הואי. תימה דה"ל לאקשויי עריות הואי דרוצח ונערה המאורסה לבולי עלמא יהרג ואל יעבור וכמו כן קשה בריש כתובות (דף ג: ושם) דאמר דאיכא צנועות דמסרו נפשייהו ופריך ולידרוש להו דאונס שרי ומאי קושיא הא שפיר עבדן דמסרו נפשייהו משום גילוי עריות ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת גוי משום דרחמנא אפקריה לזריעיה דגוי כדאמרינן בפ' נושאין על האנוסה (יבמות צח.) דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ומתוך כך היה רוצה ר"ת להתיר בת ישראל שהמירה ובא עליה גוי ושוב נתגייר עמה לקיימה ביהדות דלא שייך למימר אחר לבועל בביאת גוי דהויא כביאת בהמה והקשה הר"ר יצחק ב"ר מרדכי דע"ב בביאת גוי נאסרה לבעל כדאמרי' התם דאיכא פרוצות בפ' האשה שנתארמלה (כתובות כה: ושם) גבי האשה שנחבשה בידי גוי על ידי נפשות אסורה לבעלה ואמרינן נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיב' ביאת גוי כביאת בהמה וגם לכהונה נפסלת בביאתו אע"פ שבביאת בהמה אינה נפסלת דאין זנות לבהמה כדאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט.) דזריעה דגוי הוא דאפקריה רחמנא לענין חייס אבל ביאת דגוי לא אפקריה וכיון דנאסרה לבעל ביאת גוי מונטאנוס ונטמאה ואמרינן נמי בסוטה בפרק אלו נאמרין (ד' כו: ושם) דגוי מקנין על ידו ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונסתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לתרומה ומשני מהו דתימא כי אמר ונסתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירה ליה לאפוקי גוי דבלאו הכי אסירה ליה קמ"ל אלמא אפילו גבי גוי שייך ונטמאה לאסור לבעל והוא הדין לבועל והא דלא פריך הבא והא אסתר עריות הואי דקים ליה דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מיחייבי' למסור עצמה משום עריות דהא מרוצח ילפינן ורוצח גופיה כי מיחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך מסתברא שאין חייב למסור עצמו דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומקי טפי דלצמא דמא דידי סומק טפי ביון דלא עביד מעשה והא דקאמר אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור יהרג גרסינן ואבועל קאי דעביד מעשה אבל הנערה עצמה שהיא קרקע עולם אין חייבת למסור עצמה ואי גרס תהרג יש לפרש דתהרג הנערה קודם שתעשה מעשה שחביא עליה את הערוה אבל לענין חלול השם משום פרהסיא לא ס"ד דמדעי טעמא דקרקע עולם וכן נמי יש לפרש בההיא דריש פרק הבא על יבמתו (יבמות ד' נג: ושם) דאמר רבא אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת דאם אומר לו שיהרגהו או יניף שיביאוהו על הערוה ויודע שאם יביאוהו אי אפשר שלא יתקשה לא מצינו למימר דלא עביד מעשה שהקישוי חשיב מעשה ואם היה כבר מקושה ועומד והגוים הביאוהו על הערוה התם ודאי יש אונס ואין לו למסור עצמו והא דפריך פרק מצות חליצה (שם ד' קנ. ושם) גבי יעל הא קא מתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים דכשבאו נחש על חוה הטיל בה וזהמה לא בעי למימר דמתהני טעמא היה לה למסור עצמה אע"פ שהיא קרקע עולם משום דדגאה חשיבא כמעשה בדדריש בפרק המניח (ב"ק ד' לב.) ונכרתו הנפשות העושות דא"כ בשמעתין נמי ה"ל לאקשויי גבי אסתר ועוד דנראין הדברים שלא היתה אנוסה שהרי בורח היה ולא הוה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתטמינהו מן הרודפים כמו שמוכיח הענין והיא שילדתו בדבריה עד שבא עליה להתיש כוחו והתם פריך על מה שהכתוב משבחה מנשים באהל תברך שרה רבקה רחל ולאה דאמרינן בפ' מי שאמר ואני בנזיר (ד' כג: ושם) גדולה עבירה לשמה מצוה שלא לשמה שהיו מתכוונות להכנות מבעליהן וחשיב לה שלא לשמה משום דנהנין מן המצוה ולא הוי לשמה כל כך ומש"ה פריך דיעל נמי מיתהניא והשתא ניחא שהכתוב משבחה דאם היתה אנוסה במה הכתוב משבחה וא"ת בשנתרצית אסתר לאחשורוש שאמרה אבדתי אבדתי למה לא גירשה מרדכי תחילה כדי שתהא מותרת לחזור לו דמחזיר גרושתו לא אסירה בזונות בלא נישואין כדאמר בפ"ב דסוטה (ד' יח:) הכל מודים שאין מתנה עמה לא על קדום שתתארס ולא על אחר שתתגרש שתסתרי לאחר ותטמאי שאם תסתרי ותטמאי ואח"כ יחזירנה זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וי"ל דלא היה רוצה לגרשה שהיה ירא פן יודע למלך: **קטול** אספסתא ושדי לחיותא כר'. והוא עובדא דשלחי יבמות (ד' קכא: ושם) דאמר ליה גוי לישראל קטיל אספסתא ואי לא קטלינא לך דקטילנא לפלניא בר ישראל דאמרי ליה בשל לי קדירה בשבתא ולא בשיל וקטילתיה שמע לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמן של גוים: **בן** נח מצוה על קידוש השם. וא"ת והא וחי בהם בישראל כתיב ואפילו ישראל היה מחויב למסור עצמו אפילו בציניצא אי לא דכתיב וחי בהם ויש לומר דדילמא לא איצטריך וחי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה המאורסה דאפילו בציניצא יהרג ואל יעבור לכ"ע:

ואם

אֲפִילּוּ לְשַׁנּוֹיֵי עַרְקָתָא דְּמַסְאנָא. וְכַמָּה פַּרְהֶסְיָא? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין פַּרְהֶסְיָא פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם. פְּשִׁיטָא, יִשְׂרְאֵלִים בָּעֵינַן, דִּכְתִיב 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. בָּעֵי רַבִּי יְרְמְיָה, תִּשְׁעָה יִשְׂרְאֵל וְנָכְרִי אֶחָד, מַהוּ. תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַב יַנַּאי אַחְוָה דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָתְיָא 'תּוֹךְ' 'תּוֹךְ'. כְּתִיב הָכָא, 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וּכְתִיב הָתָם 'הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֲדָה הַזֹּאת', מַה לְּהַלָּן עֲשָׂרָה וְכוֹלְּהוּ יִשְׂרָאֵל, אַף כָּאן עֲשָׂרָה וְכוֹלְּהוּ יִשְׂרָאֵל. וְהָא, אֶסְתֵּר קַרְקַע עוֹלָם הָיְתָה. רָבָא אָמַר, הֲנָאת עַצְמָן שָׁאנֵי, דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, הָנֵי קְוָואקֵי וְדִימוֹנִיקִי, הֵיכִי יָהֲבִינַן לְהוּ. אֶלָּא הֲנָאַת עַצְמָן שָׁאנֵי, הָכָא נַמִּי הֲנָאַת עַצְמָן שָׁאנֵי. וְאִדְּדָא רָבָא לְמַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא, עִבּוּם דְּאָמַר לֵיהּ לְהַאי יִשְׂרְאֵל, קְטוֹל אַסְפַּסְתָּא בְּשַׁבְּתָא, וּשְׁדִי לְחַיְיתָאי. וְאִי לָא, קָטְלִינָא לָךְ. לִיקְטוֹל, וְלֹא לִקָּטְלֵיהּ. שָׁדֵי לְנַהֲרָא, לִיקָּטְלֵיהּ וְלֹא לִיקְטוֹל. מַאי טַעֲמָא, לְמֵימַר לְעַבּוֹדֵי מִילְּתָא קָא בָּעֵי. בָּעוּ מִינֵּיהּ מְרֵי אִמֵּי, בֶּן נֹחַ מְצוּוֶּה עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וְעַל גִּילּוּי עֲרָיוֹת וְעַל שְׁפִיכוּת דָּמִים וְעַל עֲבוֹדָה זָרָה וְעַל הַדִּינִין? אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע, שֶׁבַע מִצְוֹת נִצְטַווּ בְּנֵי נֹחַ, וְאִם אֵיתָא, תַּמְנֵי הָווֹ. אָמַר לֵיהּ רָבָא, אִינְהוּ וְכָל אִינְהוּ אִצְטְרִיכוּ. מַאי הָווֹ עֲלָה, אָמַר רַב אֲדָא בַּר אַהֲבָה, אָמְרִי בֵּי רַב, כְּתִיב 'לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח ה' לְעַבְדֶּךָ בְּבֹא אֲדֹנִי בֵּית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׂעָן עַל יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי', וּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם',

ואם

עַרְקָתָא דְּמַסְאנָא. שרוך הנעל שאם דרך הגוים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חביריו ישראל והאי פרהסיא מדבר בישראל: **אתיא תוך תוך.** דשערה בענין ובוכלהו ישראל: **לחלן.** במרגלית: **והא אסתר פרהסיא הואי.** מסרה נפשה לקטלא: **קרקע עולם היא.** אינה עושה מעשה הוא עושה בה מעשה: **הנאת עצמן.** שאין הגוי מתכוין להעבירו מירצונו אלא להנאת עצמו מתכוין שאני ואין כאן חלול השם ליהרג על כך: **הני קוואקי ודימוניקי.** כלי נחשת שנותנין בהם גחלים בגודגין הן ועומדין לפני שולחן מלכים להתחמם בגגדן: **היכי יהבינן להו.** יום חג היה לפרסיים שנוטלין כומרים אור מכל בית ובית ומעמידין בבית עבודה זרה שלהם ומתחממין העם בגגדן והיו נוטלין אף מבית ישראל בעל כרחם היכי יהבינן להו ולא מסרי נפשייהו אקדושת השם הלא חק עבודה זרה הוא: **אלא.** הואיל והגוי אינו מתכוין להעבירו אלא להנאת עצמו מתכוין שצריך לאותו הכלי אין כאן קידוש השם ליהרג עליו ואף על פי שהגוי אינו צריך לו אלא לחזק עבודה זרה הנאת עצמו הוא שצריך לאותו כלי ואינו אומר לי שאעבוד אני: **קטיל אספסתא.** קצור עשב מאכל בהמה: **לקטול.** האספסתא ולא לקטליה הגוי דבין דאינו מתכוין להעבירו אלא לצורכי עצמו אין כאן חילול השם: **שדי לנהרא.** להעבירו הוא מתכוין ואי פרהסיא הוא או שעת גזרת המלכות לקטליה ולא ליקטול אספסתא: בן נח מוזהר על עבודה זרה כדאמר בד' מיתות (ד' נו.) ואם אמר עבור ואל תהרג מצוה היא לקדש את השם או לא: **אבוריי"ה.** כל מידי דשייך בהו קדושת השם שייכא בהו דאם אומר לו לעבור על אותן מצות או יהרג ואם לא יקדש את השם יעבור עליהם הלכך האי נמי בכללן הוא: **אבוריי"ה.** לוד אפרטנמו"ט ודוגמתו במנחות (דף עג:) עולה וכל אביורהא: **לדבר הזה.** מאחר שקבל עליו נעמן שלא לעבוד עבודה זרה אמר לו לאלישע לדבר הזה יסלח ה' לעבדך שאני אנוס בדבר שאדוני נשען ע"י וכתיב ויאמר לו לך לשלום אלמא הודה לו:

ואם

[ג.]

אַף בְּטָמֵא כֵּן. נִטְהַר בִּשְׁאָר הַיָּמִים - עַל דַּעְתֵּהּ דְּחִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹחָנָן - פָּטוּר. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָה - חַיָּב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: תַּמָּן רָאוּי הוּא, קְרִיעָה הִיא שֶׁגְּרָמָה. בְּרַם הָכָא - הַטָּמֵא עַצְמוֹ אֵינוֹ רָאוּי.

'אַנְדְּרוֹגִינָס' - "כָּל זְכוּרְךָ" - פְּרָט לְאַנְדְּרוֹגִינָס. תַּמָּן תָּנֵינַן: סָפֵק אַנְדְּרוֹגִינָס - אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בְּאַנְדְּרוֹגִינָס. מָה אָמַר כָּא רַבִּי יְהוּדָה? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבַאי מִשֵּׁם רַבִּי יְהוּדָה: אַף הַסּוֹמֵא בְּאַחַת מֵעֵינָיו. וְלֵית בַּר־נַשׁ אָמַר 'אַף', אֶלָּא דְּהוּא מוֹדֵי עַל קַדְמֵיתָא. מְחַלְּפָא שִׁטְתֵּהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה, תַּמָּן הוּא אָמַר: פְּרָט, וְהָכָא הוּא אָמַר לְרַבּוֹת. רַבִּי יוּדָה וְרַבָּנָן, מְקָרָא אֶחָד הֵן דּוֹרְשִׁין: רַבָּנָן דָּרְשִׁין "עָרֵל", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "זָכָר"? עַד שֶׁיְּהֵא כֻּלּוֹ זָכָר. רַבִּי יוּדָה דָּרַשׁ "זָכָר", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עָרֵל"? וַאֲפִלּוּ מְקֻצָּתוֹ "עָרֵל". בְּרַם הָכָא "כָּל זְכוּרְךָ" - פְּרָט לְאַנְדְּרוֹגִינָס.

'נָשִׁים' - "כָּל זְכוּרְךָ" - פְּרָט לְנָשִׁים.

'עֲבָדִים' - נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: "שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ" - אֶת שֶׁאֵין לוֹ אָדוֹן אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יָצָא הָעֶבֶד, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָדוֹן אַחֵר.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִנַּיִן שֶׁכָּל הַמְקֻיָּם מִצְוַת רְאִיָּה כְּאִלּוּ מְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה? מִן הָדָא: "שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי הָאָדֹן ה'" וְגוֹ'.

'חִגֵּר' - דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כג, יד): "רְגָלִים".

'חוֹלֶה' - דִּכְתִיב (דְּבָרִים טז, יד): "וְשָׂמַחְתָּ".

'זָקֵן' - דִּכְתִיב: "רְגָלִים". אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: תַּרְתֵּיהוֹן לְקֻלָּא: יָכוֹל לִשְׁמֹחַ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ - קוֹרֵא אֲנִי עָלָיו "רְגָלִים". יָכוֹל לְהַלֵּךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹחַ - קוֹרֵא אֲנִי עָלָיו "וְשָׂמַחְתָּ". רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵית־הִלֵּל מְקָרָא אֶחָד הֵן דּוֹרְשִׁין. בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "זְכוּרְךָ", וְכָתוּב אַחֵר אוֹמֵר "רְגָלִים", טַל בֵּינְתַיִם, אֶת שֶׁהוּא יָכוֹל לִרְכֹּב עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו. וַאֲפִלּוּ קָטָן יָכוֹל הוּא לִרְכֹּב? ! אֶלָּא, אֶת שֶׁהוּא רוֹאֶה כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו וּמַפְסִיעַ. בֵּית־הִלֵּל דּוֹרְשִׁין: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "זְכוּרְךָ", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר "רְגָלִים", טַל בֵּינְתַיִם, אֶת שֶׁהוּא יָכוֹל לֶאֱחֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו.

וּלְעִנְיַן טְהָרוֹת, אַתְּ אָמַר: אֶת שֶׁהוּא תָּפוּס בְּיַד אָבִיו - סְפֵקוֹ כְּפִקֵּחַ, אָבִיו תּוֹפֵשׂ בְּיָדוֹ - סְפֵקוֹ כְּחֵרֵשׁ. בְּרַם הָכָא - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ חַיָּב. רַבִּי בּוּן בַּר חִיָּה בְּעָא קֳמֵי רַבִּי זְעֵירָה: אֵיכָן הָיוּ מַרְאִים פָּנִים, בְּהַר הַבַּיִת אוֹ בָּעֲזָרוֹת? אֲמַר לֵהּ: נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: הַטָּמֵא פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה, דִּכְתִיב (דְּבָרִים יב, ה-ו): "וּבָאתֶם שָׁמָּה" "וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה"; וְאֵין טָמֵא מֵת נִכְנָס לְהַר הַבַּיִת? ! הָדָא אָמְרָה בָּעֲזָרָה הָיוּ מַרְאִים פָּנִים.

[ג:]

מֵאֵיכָן אַתְּ מוֹדֵד, מִן הַחוֹמָה אוֹ מִן הַבָּתִּים? תָּנֵי שְׁמוּאֵל: מִן הַשִּׁילוֹחַ. וְשִׁילוֹחַ הָיָה בְּאֶמְצַע הַמְּדִינָה. רַבִּי בּוּן בַּר חִיָּה בְּעָא קֳמֵי רַבִּי זְעֵירָה: מַהוּ לְשַׁלֵּחַ חֲגִיגָתוֹ בְּיַד אַחֵר? אֲמַר לֵהּ: נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: מֻכֵּי שְׁחִין וּפִלְפְּסִין - פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה, דִּכְתִיב: "וּבָאתֶם שָׁמָּה" "וַהֲבֵאתֶם

שָׁמָּה". הַטָּמֵא פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה, דִּכְתִיב (דְּבָרִים לא, יא): "בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת" וְגוֹ'; הָרָאוּי לָבוֹא עִם כָּל יִשְׂרָאֵל - מֵבִיא. וְשֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבוֹא עִם כָּל יִשְׂרָאֵל - אֵינוֹ מֵבִיא. וְיִשַׁלַּח חֲגִיגָתוֹ בְּיַד אַחֵר? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ חֲגִיגָתוֹ בְּיַד אַחֵר.

רַבִּי שַׁמַּי בָּעֵי: אוֹ חִלּוּף, מֻכֵּי שְׁחִין וּפִלְפְּסִין פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה, דִּכְתִיב: "בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת". הַטָּמֵא - פָּטוּר מִן הָרְאִיָּה, דִּכְתִיב: "וּבָאתָ שָּׁמָּה" "וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה"? חָזַר רַבִּי שַׁמַּי וּמַר: מֻכֵּי שְׁחִין וּפִלְפְּסִין, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לָבוֹא עִם כָּל יִשְׂרָאֵל - רְאוּיִין הֵן לָבוֹא בִּפְנֵי עַצְמָן. הַטָּמֵא - אֵינוֹ רָאוּי לֹא בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְלֹא עִם כָּל יִשְׂרָאֵל.

הִפְרִישׁ חֲגִיגָתוֹ וּמֵת - הַיּוֹרְשִׁים מַהוּ שֶׁיָּבִיאוּ אוֹתָהּ? רַבִּי אִילָא אָמַר: "יֵרָאֶה" "יֵרָאֶה"; הָרָאוּי לָבוֹא - מֵבִיא, וְשֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבוֹא - אֵינוֹ מֵבִיא. אָמַר רַבִּי זְעוּרָה: כַּהִיא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יוֹנָתָן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: "כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה" (שְׁמוֹת לד, כ) - אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה, וְהָכָא, "וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם" (שְׁמוֹת כג, טו) - אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה.

אָמַר רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל: מַחֲלֹקֶת שְׁמוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן. דְּתָנֵינַן תַּמָּן: הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטָּאתָהּ וּמֵתָה - יָבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁין עוֹלָתָהּ. עוֹלָתָהּ וּמֵתָה - לֹא יָבִיאוּ הַיּוֹרְשִׁין חַטָּאתָהּ. שְׁמוּאֵל אָמַר:

[ד.]

בְּמֻפְרֶשֶׁת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִלּוּ אֵינָהּ מֻפְרֶשֶׁת. מָה אֲנַן קַיְמִין, אִם בְּשֶׁיָּרְשׁוּ קַרְקַע - בַּהֲדָא אָמַר שְׁמוּאֵל בְּמֻפְרֶשֶׁת, אִם בְּשֶׁיָּרְשׁוּ מִטַּלְטְלִין - בַּהֲדָא רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִלּוּ אֵינָהּ מֻפְרֶשֶׁת! מַה נָפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? יָרְשׁוּ קַרְקַע, עַל דַּעְתֵּהּ דִּשְׁמוּאֵל: לִתְבֹּעַ - תּוֹבְעִין, וּלְמַשְׁכֵּן - אֵין מְמַשְׁכְּנִין. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן - אַף לְמַשְׁכֵּן מְמַשְׁכְּנִין. יָרְשׁוּ מִטַּלְטְלִין: עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: לִתְבֹּעַ - תּוֹבְעִין, וּלְמַשְׁכֵּן - אֵין מְמַשְׁכְּנִין. עַל דַּעְתֵּהּ דִּשְׁמוּאֵל - אַף לִתְבֹּעַ אֵין תּוֹבְעִין.

הֲלָכָה ב, מַתְנִיתִין: בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הָרְאִיָּה שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַחֲגִיגָה מָעָה כֶּסֶף. וּבֵית־הִלֵּל אוֹמְרִים: הָרְאִיָּה מָעָה כֶּסֶף, וְהַחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶּסֶף.

גְּמָרָא: רְאִיָּה עוֹלוֹת, וַחֲגִיגָה שְׁלָמִים. בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מַרְבִּין בְּעוֹלוֹת וּמְמַעֲטִין בִּשְׁלָמִים. בֵּית־הִלֵּל אוֹמְרִים: מְמַעֲטִין בְּעוֹלוֹת וּמַרְבִּין בִּשְׁלָמִים. רַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּאי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: בֵּית שַׁמַּאי יָלְפִין לָהּ מִקָּרְבָּנוֹת הָעֲצָרֶת. בֵּית־הִלֵּל יָלְפִין לָהּ מִקָּרְבְּנוֹת הַנְּשִׂיאִים. אָמְרוּ בֵּית־הִלֵּל לְבֵית־שַׁמַּאי: לֹא מָטָב לִלְמֹד קָרְבַּן יָחִיד מִקָּרְבַּן יָחִיד, וְלֹא לִלְמֹד קָרְבַּן צִבּוּר? אָמְרוּ לָהֶם בֵּית־שַׁמַּאי: מָטָב לִלְמֹד דָּבָר שֶׁהוּא נוֹהֵג לְדוֹרוֹת, מִדָּבָר שֶׁהוּא נוֹהֵג לְדוֹרוֹת, וְאַל תָּבֵא לִי קָרְבַּן נְשִׂיאִים שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת.

תָּנֵי: יֵשׁ בָּרְאִיָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲגִיגָה; וּבַחֲגִיגָה מַה שֶּׁאֵין בָּרְאִיָּה. שֶׁהָרְאִיָּה כְּלָהּ לְגָבוֹהַּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּחֲגִיגָה. חֲגִיגָה נוֹהֶגֶת לִפְנֵי הַדִּבּוּר וּלְאַחַר הַדִּבּוּר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּרְאִיָּה. חֲגִיגָה נוֹהֶגֶת לִפְנֵי הַדִּבּוּר? לְשׁוֹן חֲגִיגָה נוֹהֶגֶת

[ד:]

לִפְנֵי הַדִּבּוּר - "שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיָחֹגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר" (שְׁמוֹת ה, א). וּבְשִׂמְחָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁנֵיהֶן: שֶׁהַשִּׂמְחָה נוֹהֶגֶת בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשָּׁלוֹ, בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשֶּׁל אֲחֵרִים; בֵּין בְּדָבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְכֵן, בֵּין בְּדָבָר שֶׁאֵין דִּרְכּוֹ לְכֵן. וְאֵלּוּ - אֵינָן נוֹהֲגִין אֶלָּא מִשֶּׁלוֹ, וּבִלְבַד מִדָּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְכֵן.

רַבִּי יוֹסֵי בָּעֵי: וְלָמָּה לֵינָן אָמְרִין, כָּל שֶׁהוּא חַיָּב בִּרְאִיָּה חַיָּב בְּשִׂמְחָה, וְיֵשׁ שֶׁהוּא חַיָּב בְּשִׂמְחָה, וְאֵינוֹ חַיָּב בִּרְאִיָּה, נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּשִׂמְחָה, וְאֵינָן חַיָּבוֹת בִּרְאִיָּה? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר (דִּבְרִים טז, יד): "וְשָׂמַחְתָּ" – אֲפִלּוּ מְמָקִילוֹן[1]. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: נֶאֱמַר כָּאן "שִׂמְחָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "שִׂמְחָה", מַה שִׂמְחָה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן שְׁלָמִים – אַף כָּאן שְׁלָמִים. רַב חוּנָה אָכַל פִּשּׁוּט כָּל שִׁבְעָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף – דִּבֵּר תּוֹרָה. תָּנָא רַבִּי יַסָּא קָמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: רְאִיָּה כָּל שֶׁהִיא, חֲכָמִים הֵם שֶׁאָמְרוּ מָעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף! אֲמַר לֵהּ: וְיֵשׁ כֵּן זוֹ?! אָמַר רַבִּי יוֹנָה: וְכָל הַשְּׁעוּרִין לֹא חֲכָמִים הֵם שֶׁנָּתְנוּ?! – כְּזַיִת מִן הַמֵּת; כְּזַיִת מִן הַנְּבֵלָה; וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ! לָא אַתָּא מִישְׁאוֹל, אֶלָּא כְּיֵי דְּתָנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה, דְּתָנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה (שְׁמוֹת כג, טו): "וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם" – אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא. חֲכָמִים הֵם שֶׁאָמְרוּ מָעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף. וְקַשְׁיָא, מִן דּוּ סָמַךְ לַהּ לְדִבֵּר תּוֹרָה, הוּא אָמַר חֲכָמִים הֵם שֶׁאָמְרוּ מָעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף?

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בוּן: רַבִּי יוֹחָנָן כְּדַעְתֵּהּ, וְרַבִּי הוֹשַׁעְיָה כְּדַעְתֵּהּ. רַבִּי יוֹחָנָן כְּדַעְתֵּהּ, דְּרַבִּי יוֹחָנָן דּוּ אָמַר: כָּל הַשְּׁעוּרִין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, הֲוֵי דּוּ אָמַר מָעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף – דִּבֵּר תּוֹרָה. רַבִּי הוֹשַׁעְיָה כְּדַעְתֵּהּ, רַבִּי הוֹשַׁעְיָה דּוּ אָמַר הָאוֹכֵל אִסּוּר בַּזְּמַן הַזֶּה צָרִיךְ לִשְׁנוֹת[2] לְפָנָיו אֶת הַשְּׁעוּרִין, שֶׁמָּא יַעֲמֹד בֵּית־דִּין אַחֵר וְיִשְׁנֶה עָלָיו אֶת הַשְּׁעוּרִין, וְיִהְיֶה יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה שִׁעוּר אָכַל, הֲוֵי דּוּ אָמַר רְאִיָּה כָּל שֶׁהִיא, חֲכָמִים הֵם שֶׁאָמְרוּ מָעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף. אָמְרִין: חָזַר בֵּהּ רַבִּי יוֹחָנָן מִן הָדָא. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹנָתָן תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: לָא חָזַר בֵּהּ. וְעוֹד מִן הָדָא, דְּאָמַר רַבִּי לָא בְּשֵׁם רַבִּי אַמֵּי: אִתְפַּלְגוּן חִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹחָנָן, חִזְקִיָּה אָמַר: אָדָם חוֹלֵק חוֹבָתוֹ לִשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵין אָדָם חוֹלֵק חוֹבָתוֹ לִשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּתְּנֶה בְּיָדוֹ שְׁתֵּי כֶּסֶף לְכָל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם חִזְקִיָּה: אָדָם טוֹפֵל בְּהֵמוֹת לִבְהֵמָה, וְאֵין אָדָם טוֹפֵל מָעוֹת לְמָעָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָדָם טוֹפֵל מָעוֹת לְמָעָה, וְאֵין אָדָם טוֹפֵל בְּהֵמוֹת לִבְהֵמָה. הֵיךְ עֲבִידָה?

[ה.]

הָיוּ לְפָנָיו עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת, הִקְרִיב חָמֵשׁ בְּיוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן. וְהַמּוֹתָר, מַהוּ שֶׁיִּדְּחוּ אֶת יוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן? רַבִּי קִרִיסְפִּי אָמַר: אִתְפַּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, חַד אָמַר: דּוֹחֶה, וְחוֹרָנָה אָמַר: אֵינוֹ דּוֹחֶה, וְלָא יָדְעִין מַאן אָמַר דָּא וּמַאן אָמַר דָּא. אָמַר רַבִּי זְעוּרָה: נִפְרַשׁ מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן מִן מִלֵּיהוֹן. רַבִּי יוֹחָנָן דּוּ אָמַר: אָדָם טוֹפֵל מָעוֹת לְמָעָה, וְאֵין אָדָם טוֹפֵל בְּהֵמוֹת לִבְהֵמָה, הוּא דּוּ אָמַר דּוֹחֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דּוּ אָמַר: אָדָם טוֹפֵל בְּהֵמוֹת לִבְהֵמָה, אֵין אָדָם טוֹפֵל מָעוֹת לְמָעָה, הוּא דּוּ אָמַר אֵינוֹ דּוֹחֶה. שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְדוֹחֶה אֶת יוֹם־טוֹב, עַד שֶׁיֹּאמַר: 'עוֹד אֵין בְּדַעְתִּי לְהוֹסִיף'.

הֲלָכָה ג, מַתְנִיתִין: עוֹלוֹת בַּמּוֹעֵד בָּאוֹת מִן הַחֻלִּין, וּשְׁלָמִים מִן הַמַּעֲשֵׂר. בְּיוֹם־טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל חַג – בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִן הַחֻלִּין; וּבֵית־הִלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַמַּעֲשֵׂר.

---

[1] מֵאִטְלִיז.
[2] לִרְשֹׁם.

גְּמָרָא: רַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּאי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי חֲנִינָה: כָּךְ מְשִׁיבִין בֵּית־שַׁמַּאי לְבֵית־הִלֵּל: דָּבָר שֶׁהוּא בָּא חוֹבָה בָּא מִן הַמַּעֲשֵׂר? אָמְרוּ לָהֶן: אִלּוּ בַּחֹל, שֶׁמָּא אֵינוֹ מֵבִיא אַחַת מִן הַחֻלִּין וְטוֹפֵל לְמַעֲשֵׂר? ! וְכָא מֵבִיא אַחַת מִן הַחֻלִּין וְטוֹפֵל לְמַעֲשֵׂר.

וּמִנַּיִן שֶׁהוּא טוֹפֵל לְמַעֲשֵׂר? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: נֶאֱמַר כָּאן (דְּבָרִים טז, י): "מִסַּת", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (שָׁם יד, כד): "כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ", מַה "שְׂאֵתוֹ" הָאָמוּר לְהַלָּן מַעֲשֵׂר - אַף כָּאן מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: נֶאֱמַר כָּאן "שִׂמְחָה", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "שִׂמְחָה", מַה "שִׂמְחָה" הָאֲמוּרָה לְהַלָּן מַעֲשֵׂר - אַף כָּאן מַעֲשֵׂר. וְיָבִיא כֻּלּוֹ מִן הַמַּעֲשֵׂר? עוֹלָה בַּר יִשְׁמָעֵאל אָמַר: נֶאֱמַר כָּאן "מִסַּת", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (בְּרֵאשִׁית מג, לד): "וַתֵּרֶב מַשְׂאַת בִּנְיָמִן", מַה "מַשְׂאַת" שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן, אַחַת עִקָּר וְהַשְׁאָר טְפֵלָה - אַף "מִסַּת" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן, אַחַת עִקָּר וְהַשְׁאָר טְפֵלָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בוּן: וַהֲלֹא שַׁלְמֵי נְדָבָה כְּשַׁלְמֵי חֲגִיגָה הֵן, וְלָמָּה הוּא טוֹפֵל לוֹן לְאִלֵּין קְרַיָּא? לְלַמֶּדְךָ שֶׁדּוֹחִין עֲלֵיהֶן יוֹם־טוֹב.

הֲלָכָה ד, מַתְנִיתִין: יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים, וּבִנְדָבוֹת, וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה; וְהַכֹּהֲנִים בְּחַטָּאת וּבְאָשָׁם, וּבְחָזֶה וּבְשׁוֹק, וּבִבְכוֹר, אֲבָל לֹא בְּעוֹפוֹת, וְלֹא בִּמְנָחוֹת.

גְּמָרָא: רַבִּי זְעוּרָה עוֹלָה בַּר יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: שַׁלְמֵי חֲגִיגָה שֶׁשְּׁחָטָן מֵעֶרֶב הָרֶגֶל - אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּרֶגֶל. הָתִיב רַבִּי בָּא: וְהָא תָּנֵי: חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר - יוֹצְאִין בָּהּ מִשּׁוּם שִׂמְחָה,

[ה:]

וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ מִשּׁוּם שְׁלָמִים? אָמַר רַבִּי זְעוּרָא: תִּפְתֵּר בְּשֶׁשְּׁחָטוֹ בָּרֶגֶל. אָמַר לֵהּ רַבִּי בָּא: בְּשֶׁשְּׁחָטוֹ בָּרֶגֶל - אֵין זוֹ חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר. מַאי כַּדּוּן? אָמַר רַבִּי זְעוּרָא: עַד דַּאֲנָא תַּמָּן, שְׁמַעְתְּנָא עוֹלָה בַּר יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר. כַּד סְלָקִית לְהָכָא, שְׁמַעְתְּנָא רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר. "וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ" (דְּבָרִים טז, טו) - לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן לְשִׂמְחָה, אוֹ יָכוֹל אַף לֵילֵי יוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר "אַךְ". אוֹ חֲלַף? רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר (דְּבָרִים טז, יד): "וְשָׂמַחְתָּ בְחַגֶּךָ", מְשֻׁאַתְּ מִתְחַיֵּב בַּחֲגִיגָה - אַתְּ מִתְחַיֵּב בְּשִׂמְחָה.

הֲתִיבוֹן: וְהָא תָּנִינַן: הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה שְׁמוֹנָה. הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁחָל יוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת? לְשׁוֹחֲטָן מֵעֶרֶב הָרֶגֶל אֵין אַתְּ יָכוֹל, דְּאָמַר רַבִּי זְעוּרָה, עוֹלָה בַּר יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: שַׁלְמֵי חֲגִיגָה שֶׁשְּׁחָטָן מֵעֶרֶב הָרֶגֶל - אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּרֶגֶל. לְשׁוֹחֲטָן בָּרֶגֶל אֵין אַתְּ יָכוֹל, שֶׁכְּבָר לָמַדְנוּ שֶׁאֵין חֲגִיגָה דּוֹחָה שַׁבָּת. אֵימָתַי אָמְרוּ הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה שְׁמוֹנָה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: קִיְּמָהּ רַב אַבּוּדְמָא נָחוֹתָא, בְּכֹהֲנִים וּבְשָׁעִיר.

'**אֲבָל לֹא בְּעוֹפוֹת וְלֹא בִּמְנָחוֹת**' - דִּכְתִיב (דְּבָרִים כז, ז): "וְזָבַח".

הֲלָכָה ה, מַתְנִיתִין: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹכְלִים מְרֻבִּין, וּנְכָסִים מְמַעֲטִין - מֵבִיא שְׁלָמִים מְרֻבִּין וְעוֹלוֹת מְמַעֲטוֹת. אוֹכְלִין מְעוּטִין וּנְכָסִים מְרֻבִּין - מֵבִיא עוֹלוֹת מְרֻבּוֹת וּשְׁלָמִים מְמַעֲטִין. זֶה וְזֶה מְמַעֲטִין - עַל זֶה נֶאֱמַר מְעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף. זֶה וְזֶה מְרֻבִּין - עַל זֶה נֶאֱמַר (דְּבָרִים טז, יז): "אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ".

גְּמָרָא: עָנִי וְיָדוֹ רְחָבָה - קוֹרֵא אֲנִי עָלָיו "אִישׁ כְּמַתַּנַת יָדוֹ". עָשִׁיר וְיָדוֹ מְעוּטָה - קוֹרֵא אֲנִי עָלָיו "כִּבְרֹכַת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ". עָנִי וְיָדוֹ מְעוּטָה - עַל זֶה נֶאֱמַר אֵין פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי כֶּסֶף. "אִישׁ" - פְּרָט לְקָטָן. רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: אָמַר: 'הֲרֵי עָלַי חֲגִיגָה בְּחָמֵשׁ סְלָעִים', וְהֵבִיא בִּשְׁתַּיִם, יָצָא, אוֹ כְּבָר נִקְבַּע? אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי: וְלָמָּה לֹא? אִלּוּ מִי שֶׁאָמַר 'הֲרֵי עָלַי אָשָׁם בְּחָמֵשׁ סְלָעִים' - שֶׁמָּא לֹא נִקְבַּע? וְכָא נִקְבַּע!

הֲלָכָה ו, מַתְנִיתִין: מִי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג - חוֹגֵג וְהוֹלֵךְ אֶת כָּל הָרֶגֶל, וְיוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן. עָבַר הָרֶגֶל וְלֹא חָג - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. עַל זֶה נֶאֱמַר (קֹהֶלֶת א, טו): "מְעָוָת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת".

[ו.]

גְּמָרָא: רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא כג, ו): "חֲמִשָּׁה עָשָׂר" בְּפֶסַח, וְנֶאֱמַר (וַיִּקְרָא כג, לד): "חֲמִשָּׁה עָשָׂר" בְּחַג; מַה חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר בְּפֶסַח - יוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן תַּשְׁלוּמִין לָרִאשׁוֹן, אַף חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר בְּחַג - יוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן תַּשְׁלוּמִין לָרִאשׁוֹן. יְהוּדָה בַּר סַפְרָא בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה (וַיִּקְרָא כג, מא): "וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַה' שִׁבְעַת יָמִים"; וְכִי שִׁבְעָה הֵם, וַהֲלֹא שְׁמוֹנָה הֵם? אֶלָּא, צֵא שַׁבָּת מֵהֶם - הֲרֵי שִׁבְעָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי מִכָּן לָמַדְנוּ שֶׁאֵין חֲגִיגָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, לֹא מִמָּקוֹם אַחֵר?! הָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן אָחוּי דְּרַב סַפְרָא: וְהָא תָּנֵי: אַף בְּפֶסַח כֵּן. מֵעָתָּה, צֵא שַׁבָּת מֵהֶן, הֲרֵי שִׁשָּׁה? הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁחָל יוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן וְיוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מֵעָתָּה - צֵא מֵהֶם שְׁנֵי יָמִים, הֲרֵי שִׁשָּׁה?!

אָתָא רַבִּי חֲנַנְיָה יְהוּדָה בַּר סַפְרָא בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה (וַיִּקְרָא כג, מא): "וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַה' שִׁבְעַת יָמִים"; וְכִי שִׁבְעָה הֵם, וַהֲלֹא שְׁמוֹנָה הֵם? אֶלָּא, צֵא שַׁבָּת מֵהֶם, שֶׁכְּבָר לָמַדְנוּ שֶׁאֵין חֲגִיגָה דּוֹחָה שַׁבָּת. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "תָּחֹגּוּ אֹתוֹ"? אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁיּוֹם־טוֹב הָאַחֲרוֹן תַּשְׁלוּמִין לָרִאשׁוֹן.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְתָנֵי כֵּן: שִׁמְינִי - רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, פַּיִס בִּפְנֵי עַצְמוֹ, בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. רֶגֶל - דַּאֲמַר רַבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: בְּכֻלְּהֶם כְּתִיב: "וּבַיּוֹם", וְכָאן כְּתִיב: "בַּיּוֹם", לְלַמֶּדְךָ שֶׁהוּא רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. פַּיִס - אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: בַּשְּׁמִינִי, חָזְרוּ לְפַיֵּס, כְּרִגְלִים. בְּרָכָה - אָמַר רַבִּי לָא: זְמַן. קָרְבָּן - "פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד" (בַּמִּדְבָּר כט, לו).

הֲלָכָה ז, מַתְנִיתִין: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אֵי זֶהוּ "מְעָוָת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתְקֹן"? זֶה שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה וְהוֹלִיד מַמְזֵר. אִם תֹּאמַר בְּגַנָּב וְגַזְלָן - יָכוֹל הוּא לַחֲזֹר וּלְתַקֵּן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: אֵין קוֹרִין "מְעָוָת", אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא מִתְקַן מִתְּחִלָּה וְנִתְעַוֵּת. וְאֵי זֶה זֶה? זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁפֵּרַשׁ מִן הַתּוֹרָה.

גְּמָרָא: תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אִם רָאִיתָ עֲיָרוֹת שֶׁנִּתְלַשּׁוּ מִמְּקוֹמָן בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל - דַּע שֶׁלֹּא הֶחֱזִיקוּ בְּשִׁכַּר סוֹפְרִים וּמַשְׁנִים, מַה טַּעַם: "עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ נִצְּתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֹבֵר. וַיֹּאמֶר ה' עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי" (יִרְמְיָה ט, יא - יב). רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּא שָׁלַח לְרַבִּי חִיָּה וּלְרַבִּי אַסִּי וּלְרַבִּי אַמִּי, לְמֵעְבַּר בְּקִרְיָתָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, לְמִתְקְנָא לוֹן סְפָרִין וּמַתְנְיָנִין. עָלוֹן לְחַד אֲתַר וְלָא אַשְׁכְּחוּן לָא סָפַר וְלָא מַתְנְיָן. אֲמְרִין לוֹן: 'אַיְתוּן לָן נָטוֹרֵי קַרְתָּא' אַיְתוּן לוֹן סַנְטוֹרֵי

[ו:]

קַרְתָּא. אַמְרוּן לוֹן: ׳אִלֵּין אִנּוּן נָטוֹרֵי קַרְתָּא? לֵית אִלֵּין אֶלָּא חָרוֹבֵי קַרְתָּא׳! אַמְרִין לוֹן: ׳וּמַאן אִנּוּן נָטוֹרֵי קַרְתָּא׳? אַמְרוּן לוֹן: ׳סַפְרַיָּא וּמַתְנְיַנָיָא׳! הֲדָא הִיא דִכְתִיב (תְּהִלִּים קכז, א): "אִם ה׳ לֹא יִבְנֶה בַיִת" וְגוֹ׳. רַבִּי חוּנָה רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מָצָאנוּ שֶׁוִּתֵּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל עַל עֲבוֹדָה־זָרָה וְעַל גִּלּוּי־עֲרָיוֹת וְעַל שְׁפִיכוּת־דָּמִים, וְעַל מָאֶסֶם בַּתּוֹרָה - לֹא וִתֵּר. מַה טַעַם? "וַיֹּאמֶר ה׳ עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ עֲבוֹדָה־זָרָה וְגִלּוּי־עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "וַיֹּאמֶר ה׳ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי". אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא: "אוֹתִי עָזְבוּ" - אֲוַתָּרָה, שֶׁמָּא אֶת תּוֹרָתִי שָׁמְרוּ, שֶׁאִלּוּ אוֹתִי עָזְבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ - הַמָּאוֹר שֶׁבָּהּ הָיָה מְקָרְבָן אֲצָלִי. רַב חוּנָה אָמַר: לְמַד תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ אַתְּ בָּא לִשְׁמָהּ.

רַבִּי יְהוּדָה כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה אֶת הַמֵּת וְאֶת הַכַּלָּה מִתְקַלְקְלִין - הָיָה נוֹתֵן עֵינָיו בַּתַּלְמִידִים, וְאוֹמֵר: הַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם לַתַּלְמוּד. נִמְנוּ בַּעֲלַיִת בֵּית אֲרִים: הַתַּלְמוּד קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה. רַבִּי אַבָּהוּ הֲוָה בְּקֵיסָרִין, שְׁלַח לְרַבִּי חֲנִינָה בְּרֵהּ מִזְכֵּי בְּטִיבֶּרְיָה. שַׁלְחוּן וְאַמְרוּן לֵהּ: גָּמַל הוּא חֶסֶד. שְׁלַח כְּתַב לֵהּ: הֲמִבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּקֵיסָרִין שְׁלַחְתִּיךְ לְטִיבֶּרְיָא? וּכְבָר נִמְנוּ בַּעֲלַיִת בֵּית אֲרִים בְּלוּד: הַתַּלְמוּד קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין אָמְרִין: הֲדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה, אֲבָל אִם אֵין שָׁם מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה - הַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם לַתַּלְמוּד.

דָּלְמָא: רַבִּי חִיָּה, רַבִּי יַסָּא, רַבִּי אַמִּי עָנֵין מֵיתֵי לְגַבֵּי רַבִּי לְעָזָר. אָמַר לוֹן: אָן הֲוֵיתוּן יוֹמָא דֵין? אַמְרוּן לֵיהּ: גָּמַל חֶסֶד. אָמַר לוֹן: וְלָא הֲוָה תַּמָּן חוֹרָנִין? אָמְרוּ לֵהּ: מָגֵר הֲוָה.

הֲלָכָה ח, מַתְנִיתִין: הֶתֵּר נְדָרִים פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ. הִלְכוֹת שַׁבָּת, חֲגִיגוֹת וּמְעִילוֹת - הֲרֵי הֵם כַּהֲרָרִים הַתְּלוּיִן בְּשַׂעֲרָה, מִקְרָא מְמוּעָט וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת. הַדִּינִים, וְהָעֲבוֹדוֹת, הַטְּהָרוֹת, וְהַטֻּמְאוֹת, וַעֲרָיוֹת - יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ. וְהֵן הֵן גּוּפֵי תּוֹרָה.

גְּמָרָא: תָּנֵי, רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר: יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ, "נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה" (תְּהִלִּים קיט קו) – פְּעָמִים שֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ, "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי" (תְּהִלִּים צה, יא) – בְּאַפִּי נִשְׁבַּעְתִּי, חוֹזֵר אֲנִי בִּי. תַּמָּן תָּנִינַן: אַרְבָּעָה נְדָרִים הִתִּירוּ חֲכָמִים. וְכָל הַנְּדָרִים לֹא חֲכָמִים הֵם שֶׁהֵן מַתִּירִין? כְּתִיב (בְּמִדְבַּר ל, ב): "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל"; תָּלָה הַפָּרָשָׁה בְּרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת, שֶׁיְּהוּ מַתִּירִין לָהֶן אֶת נִדְרֵיהֶן. רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: כְּתִיב (שָׁם ג): "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ"; הוּא אֵינוֹ מוֹחֵל דְּבָרוֹ, אַחֵר הוּא שֶׁעוֹשֶׂה דְּבָרוֹ חֻלִּין, וְאֵי זֶה זֶה? זֶה חָכָם, שֶׁהוּא מַתִּיר לוֹ אֶת נִדְרוֹ. רַבִּי זְעוּרָה רַב יְהוּדָה יִרְמְיָה בַּר אַבָּא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל:

[ז.]

שְׁלֹשָׁה שֶׁהֵן יוֹדְעִין לִפְתֹּחַ - מַתִּירִין כְּזָקֵן. סָבְרִין מֵימַר, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין זָקֵן. רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין אָמְרִין: אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ זָקֵן. אַמְרוּן קֳמֵי רַבִּי יַסָּא: רַב חוּנָה "רָאשֵׁי מַטּוֹת"? אָמַר לֵהּ: אִין לֵית רַב חוּנָה רָאשֵׁי מַטּוֹת, מַאן אִנּוּן רָאשֵׁי מַטּוֹת?! רַב חוּנָה רֹאשׁ לְרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת!

מַהוּ לְמָנוֹת זְקֵנִים לְדָבָרִים יְחִידִים? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: רַב, מַנִּיתֵהּ רַבִּי לְהַתִּיר נְדָרִים, וְלִרְאוֹת כְּתָמִים. מִן דִּדְמַךְ, בְּעָא גַּבֵּי בְּרֵהּ מוֹמֵי בְּכוֹרוֹת. אָמַר לוֹ: אֵינִי מוֹסִיף לְךָ עַל מַה שֶּׁנָּתַן לְךָ אַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוּן: כְּלָא יְהַב לֵהּ - לָדִין יְחִידִי, וּלְהַתִּיר נְדָרִים, וְלִרְאוֹת כְּתָמִים,

וּלְרָאוֹת מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי. מִן דִּדְמַךְ, בְּעָא גַבֵּי בְּרֵהּ מוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר. אֲמַר לֵהּ: אֵינִי מוֹסִיף לְךְ עַל מַה שֶׁנָּתַן לְךְ אַבָּא. אַף־עַל־גַּב דַּתְּ אָמַר: מְמַנִּין זְקֵנִים לִדְבָרִים יְחִידִים, וְהוּא, שֶׁיִּהֵא רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. כַּהֲדָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מַנִּי לְכָל תַּלְמִידָיו, וַהֲוָה מְצַטַעֵר עַל חַד, דַּהֲוָה כָּהֶה בְּעֵינָיו, וְלָא הֲוָה יָכֵל מְמַנְיֵתֵהּ. וִימַנִּינֵהּ לִדְבָרִים יְחִידִים? הֲדָא אָמְרָה, הָרָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים רָאוּי לְדָבָר אֶחָד, וְשֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים, אֲפִלּוּ לְדָבָר אֶחָד אֵינוֹ רָאוּי.

מַהוּ לְמַנּוֹת זְקֵנִים לְיָמִים? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא אֲתָא לְגַבֵּי רַבִּי לְעָזָר, אֲמַר לֵהּ: פַּיֵּס לִי לְרַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּא, דְּיִכְתֹּב לִי חֲדָא אִגְּרָא דְּאִיקָּר, נֵפֶק לְפַרְנָסָתִי לְאַרְעָא בָּרַיְתָא. פַּיְּסֵהּ, וּכְתַב לֵהּ: ״הֲרֵי שִׁלַּחְנוּ אֲלֵיכֶם אָדָם גָּדוֹל, שְׁלוּחֵינוּ וְכַיּוֹצֵא בָּנוּ, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ אֶצְלֵנוּ״. רַבִּי חִזְקִיָּה רַבִּי דּוֹסְתַּי רַבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא, וּמָטוּ בַהּ מִשְׁמֵהּ דְּרַבִּי דּוֹסְתַּי סָבָא: הָכֵן כְּתַב לֵהּ: ״הֲרֵי שִׁלַּחְנוּ לָכֶם אָדָם גָּדוֹל, וּמָה הוּא גְּדֻלָּתוֹ? שֶׁאֵינוֹ בֹּשׁ לוֹמַר לֹא שָׁמַעְתִּי״. מַהוּ לְהַתִּיר בִּפְלָנִים? רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מַתִּירִין בִּפְלָנִים. רַבִּי הִתִּיר בִּפְלָנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מַתִּיר בִּפְלָנִים. רַבִּי חוּנָה בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: בְּמָקוֹם שֶׁאֵין טַלִּית. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בוּן: לִנְדָרִים קַלִּין.

״הִלְכוֹת שַׁבָּת״ - רַבִּי יוֹנָה אָמַר, רַבִּי חָמָא בַּר עֻקְבָה מַקְשֵׁי: וַהֲלֹא אֵין כָּתוּב אֶלָּא ״אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר״ (וַיִּקְרָא יא, לו), וְאַתְּ לָמֵד מִמֶּנּוּ כַּמָּה הֲלָכוֹת? רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אִם בָּאת הֲלָכָה תַּחַת יָדֶיךְ, וְאֵין אַתְּ יוֹדֵעַ מַה טִּבָּהּ - אַל תַּפְלִיגֶנָּה לְדָבָר אַחֵר, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה הֲלָכוֹת נֶאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, וְכֻלְּהֶן מְשֻׁקָּעוֹת בַּמִּשְׁנָה. אָמַר רַבִּי אָבוּן: וְיָאוּת, הֲרֵי שְׁנֵי מִינֵי חִטִּים, אִלּוּלֵא שֶׁבָּא נַחוּם וּפֵרְשָׁהּ לָנוּ - יוֹדְעִין הָיִינוּ? רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: ״אֶכְתֹּב לוֹ רֻבֵּי תּוֹרָתִי״ (הוֹשֵׁעַ ח, יב). וְכִי רַבָּהּ שֶׁל תּוֹרָה נִכְתְּבָה? אֶלָּא,

[ז:]

מְרֻבִּין הַדְּבָרִים הַנִּדְרָשִׁין מִן הַכְּתָב, מִן הַדְּבָרִים הַנִּדְרָשִׁין מִן הַפֶּה. וְכֵינִי? אֶלָּא, חֲבִיבִין הַדְּבָרִים הַסְּמוּכִין לַכְּתָב, מִן הַדְּבָרִים הַסְּמוּכִין לַפֶּה. אָמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי: ״אֶכְתֹּב לוֹ רֻבֵּי תּוֹרָתִי״ (הוֹשֵׁעַ ח, יב) - אֵלּוּ הַתּוֹכָחוֹת, אֲפִלּוּ כֵּן: לֹא ״כְּמוֹ זָר נֶחְשָׁבוּ״. אָמַר רַבִּי אָבוּן: אִלּוּ כָּתַבְתִּי לְךְ ״רֻבֵּי תּוֹרָתִי״ - לֹא ״כְּמוֹ זָר נֶחְשָׁבוּ״? מַה בֵּינָן לָאֻמּוֹת? אֵלּוּ מוֹצִיאִין סִפְרֵיהֶן, וְאֵלּוּ מוֹצִיאִין סִפְרֵיהֶן; אֵלּוּ מוֹצִיאִין דִּפְתְּרֵיהֶן, וְאֵלּוּ מוֹצִיאִין דִּפְתְּרֵיהֶן. רַבִּי חַגַּי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: נֶאֶמְרוּ דְבָרִים בְּפֶה, וְנֶאֶמְרוּ דְבָרִים בִּכְתָב, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אֵלּוּ מֵהֵן חֲבִיבִין, אֶלָּא מִן מָה דִּכְתִיב (שְׁמוֹת לד, כז): ״כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךְ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל״; הֲדָא אָמְרָה: אוֹתָן שֶׁבְּפֶה חֲבִיבִין.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יוּדָן בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: חַד אָמַר: אִם שָׁמַרְתָּ מַה שֶׁבַּפֶּה, וְשָׁמַרְתָּ מַה שֶׁבִּכְתָב - אֲנִי כוֹרֵת אִתְּךְ בְּרִית, וְאִם לָאו - אֵינִי כוֹרֵת אִתְּךְ בְּרִית. וְחוֹרָנָה אָמַר: אִם שָׁמַרְתָּ מַה שֶׁבַּפֶּה, וְשָׁמַרְתָּ מַה שֶׁבִּכְתָב - אַתְּ מְקַבֵּל שָׂכָר, וְאִם לָאו - אֵין אַתְּ מְקַבֵּל שָׂכָר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: ״עֲלֵיהֶם״ ״וַעֲלֵיהֶם״, ״כָּל״ ״כְּכָל״, ״דְּבָרִים״ ״הַדְּבָרִים״ - מִקְרָא, וּמִשְׁנָה, תַּלְמוּד, הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת, אֲפִלּוּ מַה שֶׁתַּלְמִיד וָתִיק עָתִיד לְהוֹרוֹת לִפְנֵי רַבּוֹ, כְּבָר נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. מַה טַּעֲמָא? ״יֵשׁ דָּבָר שֶׁיֹּאמַר רְאֵה זֶה חָדָשׁ הוּא״ (קֹהֶלֶת א, י), חֲבֵרוֹ מְשִׁיבוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: ״כְּבָר הָיָה לְעֹלָמִים אֲשֶׁר הָיָה מִלְּפָנֵנוּ״ (שָׁם).

רַבִּי זְעֵירָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: אֵין מוֹרִין לֹא מִן הַהֲלָכוֹת, וְלֹא מִן הָאַגָּדוֹת, וְלֹא מִן הַתּוֹסֶפְתּוֹת, אֶלָּא מִן הַתַּלְמוּד. וְהָא תָנָא רַבִּי חַלַפְתָּא בַּר שָׁאוּל: הֵיא שְׁנֵי מִינֵי חִטִּין הֵיא שְׁנֵי מִינֵי שְׁעוֹרִין! אָמַר רַבִּי זְעֵירָה: כְּדּ הָיְתָה הֲלָכָה בִּידָן, וּשְׁכָחוּהָ: הֵיא שְׁנֵי מִינֵי חִטִּין הֵיא שְׁנֵי מִינֵי שְׁעוֹרִין. וְהָא תָנֵינַן: הַמְחַלֵּק בְּצָלִים לַחִים לְשׁוּק, וּמְקַיֵּם יְבֵשִׁין לַגֹּרֶן. אִית לָךְ מֵימַר שׁוּק וְגֹרֶן. כְּדּ הָיְתָה הֲלָכָה בִּידָם וּשְׁכָחוּהָ? רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: אֵין לְמֵדִין מִן הַהוֹרָיָה. הַכֹּל מוֹדִין, שֶׁאֵין לְמֵדִין מִן הַמַּעֲשֶׂה. אֲמַר לֵהּ רַבִּי מָנָא: הֲדָא דַּתְּ אָמַר: בְּהוּא דְּלָא סְבַר, בְּרַם בְּהוּא דִּסְבַר - עֲבַד. אֲמַר לֵהּ: בֵּין דִּסְבַר בֵּין דְּלָא סְבַר. בְּהוּא דְּלָא פְלִג. בְּרַם בְּהוּא דְּלָא פְלִג, בֵּין סְבַר בֵּין לָא סְבַר עֲבַד. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הָאִסּוּרִין שֶׁרִבָּה עֲלֵיהֶן, שׁוֹגֵג - מָתָר, מֵזִיד - אָסוּר. וְלָא מַתְנִיתָא הִיא, אִם שׁוֹגֵג מָתָר, אִם מֵזִיד אָסוּר? מַתְנִיתָא - בִּתְרוּמָה. דְּרָבָּה אַתָּא מֵימוֹר לָךְ: וַאֲפִלּוּ בִּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים.

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:

[ח.]

כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לוֹמַר עַל דָּבָר שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה, כָּךְ מִצְוָה שֶׁלֹּא לוֹמַר עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נַעֲשֶׂה. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְטַהֵר אֶת הַטָּמֵא - כָּךְ אָסוּר לְטַמֵּא אֶת הַטָּהוֹר. רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אִם בָּאת הֲלָכָה תַּחַת יָדְךָ, וְאֵין אַתְּ יוֹדֵעַ אִם לִתְלוֹת אִם לִשְׂרֹף - לְעוֹלָם הֱוֵי רָץ אַחַר הַשְּׂרָפָה יוֹתֵר מִן הַתְּלִיָּה, שֶׁאֵין לְךָ חָבִיב בַּתּוֹרָה מִפָּרִים הַנִּשְׂרָפִין וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין, וְהֵן בִּשְׂרָפָה. רַבִּי יוֹסֵי בָּעֵי: וּלְמֵדִין דָּבָר שֶׁאֵין מִצְוָתוֹ לְכָאן, מִדָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ לְכָאן?

הַדֶּרֶן עָלָךְ פֶּרֶק הַכֹּל חַיָּבִין

פֶּרֶק שֵׁנִי

הֲלָכָה א, מַתְנִיתִין: אֵין דּוֹרְשִׁין בַּעֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה, וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם, וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיָה חָכָם מֵבִין מִדַּעְתּוֹ. וְכָל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים - רָתוּי לוֹ כְּאִלּוּ לֹא בָא לָעוֹלָם: מַה לְמַעְלָן וּמַה לְמַטָּן, מַה לְפָנִים וּמַה לְאָחוֹר. וְכָל שֶׁלֹּא חַס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ - רָתוּי לוֹ כְּאִלּוּ לֹא בָא לָעוֹלָם.

גְּמָרָא: ״אֵין דּוֹרְשִׁין בַּעֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה״ וְכוּ׳ - רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: דְּרַבִּי עֲקִיבָה הִיא. בְּרַם כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנֵי אַזְהָרוֹת.

[ח:]

לְעוֹבָדָה? מִן דְּרַבִּי אַמִּי יְתֵב מַתְנֵי: אַזְהָרָה לַשּׁוֹכֵב אַזְהָרָה לַנִּשְׁכָּב, הֲדָא אָמְרָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל.

״וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם״ - רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: דְּרַבִּי עֲקִיבָה הִיא. בְּרַם כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרְשִׁין. לְעוֹבָדָה? מִן מַה דְּרַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי יְתֵב דְּרַשׁ: בִּתְחִלָּה הָיָה הָעוֹלָם מַיִם בְּמַיִם; הֲדָא אָמְרָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל.

דָּרַשׁ רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי: בִּתְחִלָּה, הָיָה הָעוֹלָם מַיִם בְּמַיִם. מַה טַּעֲמָא? ״וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם״ (בְּרֵאשִׁית א, ב); חָזַר וַעֲשָׂאוֹ שֶׁלֶג - ״מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְּפִתִּים״ (תְּהִלִּים קמז, יז); חָזַר וַעֲשָׂאוֹ

אֶרֶץ – "כִּי לַשֶּׁלֶג יֹאמַר הֱוֵא אָרֶץ" (אִיּוֹב לז, ו) ; וְהָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל מַיִם – "לְרֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם" (תְּהִלִּים קלו, ו) ; וְהַמַּיִם עוֹמְדִים עַל הָרִים – "עַל הָרִים יַעַמְדוּ מָיִם" (שָׁם קד, ו) ; וְהֶהָרִים עוֹמְדִין עַל רוּחַ – "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ" (עָמוֹס ד, יג) ; וְהָרוּחַ תְּלוּיָה בִּסְעָרָה – "רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ" (תְּהִלִּים קמח, ח) ; וּסְעָרָה – עֲשָׂאָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּמִין קָמֵעַ וּתְלָיָהּ בִּזְרוֹעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרִים לג, כז) : "וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם" ;

"כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים" וְגוֹ' – זֶה אֶחָד מִשִּׁשָּׁה מִקְרָיוֹת שֶׁהָיָה רַבִּי קוֹרֵא אוֹתָן וּבוֹכֶה. "בַּקְּשׁוּ אֶת ה' כָּל עַנְוֵי הָאָרֶץ" וְגוֹ' (צְפַנְיָה ב, ג) ; "שִׂנְאוּ רָע וְאֶהֱבוּ טוֹב" וְגוֹ' (עָמוֹס ה, טו) ; "יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ" וְגוֹ' (אֵיכָה ג, כט) ; "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה" וְגוֹ' (קֹהֶלֶת יב, יד) ; "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתַּנִי" וְגוֹ' (שְׁמוּאֵל־א כח, טו) – אָמַר לוֹ : לֹא הָיָה לְךָ לְהַרְגִּיז אֶת בּוֹרְאֶךָ, אֶלָּא בִּי ? עֲשִׂיתַנִי עֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁלְּךָ. אֵין אַתְּ יוֹדֵעַ כְּשֵׁם שֶׁנִּפְרָעִין מִן הָעוֹבֵד כָּךְ נִפְרָעִין מִן הַנֶּעֱבָד ? וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהָיִיתִי סָבוּר שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין וְנִתְיָרֵאתִי. וַהֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר : מָה אִם שְׁמוּאֵל, רַבָּן שֶׁל נְבִיאִים, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (שָׁם ג, כ) : "וַיֵּדַע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד בְּאֵר שָׁבַע" וְגוֹ' ; נִתְיָרֵא מִיּוֹם הַדִּין, אֲנוּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וְהָדִין : "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ" וְגוֹ' – אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן חֵטְא – נִכְתָּבִין לְאָדָם עַל פִּנְקָסוֹ. וּמִי מַגִּיד לָאָדָם ? הֶבֶל הַיּוֹצֵא מִפִּיו. רַבִּי חַגַּיי בְּשֵׁם רַבִּי יַעְבֵּץ : "תּוֹהוּ" – חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה.

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי, בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יוּדָה : אַדְרִינוֹס שְׁאַל לַעֲקִילָס הַגֵּר : קִשְׁטִין אַתּוּן אָמְרִין דְּהֵין עַלְמָא קָיֵם עַל רוּחָא ? אֲמַר לֵהּ : אִין. אֲמַר לֵהּ : מִן הָן אַתְּ מוֹדַע לִי ? אֲמַר לֵהּ : אַיְתֵי לִי הוּגָנִין[3]. אַיְתֵי לֵהּ הוּגָנִין, אַטְעוֹנוֹנוֹן טְעוֹנֵיהוֹן, אֲקִימוֹן וְאַרְבְּעוֹן – נַסְתּוֹן וְחַנְקוֹן. אֲמַר לֵהּ : הֵא לָךְ, אֲקִימוֹן ! אֲמַר לֵהּ : מִן דַּחֲנַקְתּוֹן ? אֲמַר לֵהּ : כְּלוּם חֲסַרְתְּנוֹן ? לָא רוּחָא הִיא דִּנְפַקַת מִנְּהוֹן !

'וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה בְּיָחִיד' – עוֹד הִיא כְּרַבִּי עֲקִיבָה. דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא : כְּדֵי שֶׁיְּהֵא אָדָם יוֹדֵעַ לָחוּס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ. לָא־כֵן אָמַר רַב : אֵין אָדָם רַשַּׁאי לוֹמַר דָּבָר כְּנֶגֶד רַבּוֹ, אֶלָּא אִם־כֵּן רָאָה אוֹ שְׁמַע ? כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה ? בְּתְחִלָּה רַבּוֹ פּוֹתֵחַ לוֹ רָאשֵׁי פְּסוּקִים,

[ט.]

וּמַסְכִּים.

רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן : תַּלְמִיד וָתִיק הָיָה לוֹ לְרַבִּי, וְדָרַשׁ פֶּרֶק אֶחָד בְּמַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה, וְלֹא הִסְכִּימָה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי, וְלָקָה בִּשְׁחִין. הַתּוֹרָה הַזּוֹ דּוֹמָה לִשְׁנֵי שְׁבִילִים, אֶחָד שֶׁל אוּר וְאֶחָד שֶׁל שֶׁלֶג. הִטָּה בָּזֶה – מֵת בָּאוּר, הִטָּה בָּזוֹ – מֵת בַּשֶּׁלֶג. מַה יַּעֲשֶׂה ? יְהַלֵּךְ בָּאֶמְצַע.

מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל הַדֶּרֶךְ רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, וְרַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲרָךְ מְהַלֵּךְ אַחֲרָיו, אָמַר לוֹ : רַבִּי, הַשְׁנֵינִי פֶּרֶק אֶחָד בְּמַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה. אָמַר לוֹ : וְלֹא כָךְ שָׁנוּ חֲכָמִים – 'וְלֹא בְּמֶרְכָּבָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם וּמֵבִין מִדַּעְתּוֹ' ? אָמַר לוֹ : רַבִּי, תַּרְשֵׁנִי לוֹמַר דָּבָר לְפָנֶיךָ אֲנִי ! אָמַר לוֹ : אֱמֹר ! כֵּיוָן שֶׁפָּתַח רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲרָךְ בְּמַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה, יָרַד לוֹ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִן הַחֲמוֹר, אָמַר : אֵינוֹ בְּדִין שֶׁאֶהֱא שׁוֹמֵעַ כְּבוֹד קוֹנִי וַאֲנִי רָכוּב עַל הַחֲמוֹר. הָלְכוּ וְיָשְׁבוּ לָהֶן תַּחַת אִילָן אֶחָד. וְיָרְדָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְהִקִּיפָה אוֹתָם, וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְקַפְּצִין

[3] גְּמַלִּים צְעִירִים.

לִפְנֵיהֶן, כִּבְנֵי חֲפָה שְׁמֵחִין לִפְנֵי חָתָן. נַעֲנָה מַלְאָךְ אֶחָד מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, וְאָמַר: כִּדְבָרֶיךָ אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ - כֵּן הוּא מַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה! מִיָּד פָּתְחוּ כָּל הָאֵילָנוֹת פִּיהֶן, וְאָמְרוּ שִׁירָה (תְּהִלִּים צו, יב): "אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי יָעַר"! כֵּיוָן שֶׁגָּמַר רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲרָךְ בְּמַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה, עָמַד רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וּנְשָׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וְאָמַר: בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁנָּתַן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בֵּן חָכָם, יוֹדֵעַ לִדְרוֹשׁ בִּכְבוֹד אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. יֵשׁ לְךָ נָאֶה לִדְרֹשׁ וְאֵינוֹ נָאֶה מְקַיֵּם, נָאֶה מְקַיֵּם וְאֵינוֹ נָאֶה דּוֹרֵשׁ, אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ - נָאֶה דּוֹרֵשׁ וְנָאֶה מְקַיֵּם. אַשְׁרֶיךָ אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁיָּצָא מֵחֲלָצֶיךָ אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ'!

וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמְעוּ רַבִּי יוֹסֵף הַכֹּהֵן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, אַף הֵם פָּתְחוּ בְּמַעֲשֵׂה הַמֶּרְכָּבָה. אָמְרוּ: יוֹם אֶחָד בְּתִקּוּפַת תַּמּוּז הָיָה, וְרָעֲשָׂה הָאָרֶץ, וְנִרְאֲתָה הַקֶּשֶׁת בֶּעָנָן, וְיָצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶן: הֲרֵי הַמָּקוֹם פָּנוּי לָכֶם, וְהַטְרִיקְלִין מֻצָּע לָכֶם, אַתֶּם וְתַלְמִידֵיכֶם מְזֻמָּנִין לְכַת שְׁלִישִׁית. וְאַתְיָא כְּמַאן דַּאֲמַר (שָׁם טז, יא): "שְׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ"; - "שֶׂבַע" כְּתוֹת שֶׁל צַדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא.

שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וּבֶן זוֹמָא בָּא כְּנֶגְדּוֹ. שָׁאַל בִּשְׁלוֹמוֹ וְלֹא הֵשִׁיבוֹ. אָמַר לוֹ: מֵאַיִן וּלְאַיִן בֶּן זוֹמָא? אָמַר לוֹ: מִסְתַּכֵּל הָיִיתִי בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאֵין בֵּין מַיִם הָעֶלְיוֹנִים לְמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, אֶלָּא כְּמִלֹּא פּוֹתֵחַ טֶפַח. נֶאֱמַר כָּאן "רִחוּף", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (דְּבָרִים לב, יא): "כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף"; מָה רִחוּף שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ, אַף רִחוּף שֶׁנֶּאֱמַר - כָּאן נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְתַלְמִידָיו: הֲרֵי בֶּן זוֹמָא מְבַחוּץ. וְלֹא הָיוּ יָמִים קַלִּים עַד שֶׁנִּפְטַר בֶּן זוֹמָא. רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יוּדָה: שִׁלְשָׁה הִרְצוּ תוֹרָתָן לִפְנֵי רַבָּן: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, רַבִּי עֲקִיבָה לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, חֲנַנְיָה בֶּן חֲכִינַי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה. מִכָּן וְהֵילָךְ - אֵין דַּעְתָּן נְקִיָּה.

אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס: אֶחָד - הֵצִיץ וּמֵת, אֶחָד - הֵצִיץ וְנִפְגַּע, אֶחָד - הֵצִיץ וְקִצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת, אֶחָד - נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. בֶּן עַזַּאי - הֵצִיץ וְנִפְגַּע, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כה, טז): "דְּבַשׁ מָצָאתָ אֱכֹל דַּיֶּךָּ"; בֶּן זוֹמָא - הֵצִיץ וּמֵת, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (תְּהִלִּים קטז, טו): "יָקָר בְּעֵינֵי ה' הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו"; אַחֵר - הֵצִיץ וְקִצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת. מַנִּי 'אַחֵר'? אֶלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה, שֶׁהָיָה הוֹרֵג רַבִּי תּוֹרָה. אָמְרִין: כָּל תַּלְמִיד דַּהֲוָה חָמֵי לֵהּ מְשַׁבַּח בְּאוֹרַיְתָא - הֲוָה קָטֵל לֵהּ. וְלָא עוֹד, אֶלָּא דַּהֲוָה עָלִיל לְבֵית וַעֲדָא, וַהֲוָה חָמֵי טַלְיָא קָמֵי סַפְרָא, וַהֲוָה אָמַר: מָה אִלֵּין יָתְבִין עָבְדִין הָכָא? אָמְנוּתֵהּ דְּהֵן - בַּנַּאי, אָמְנוּתֵהּ דְּהֵן - נַגָּר, אָמְנוּתֵהּ דְּהֵן - צַיָּד, אָמְנוּתֵהּ דְּהֵן - חַיָּט. וְכֵיוָן דַּהֲוָון שָׁמְעִין כֵּן - הֲוָון שָׁבְקִין לֵהּ, וְאָזְלִין לוֹן. עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (קֹהֶלֶת ה, ה): "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ" וְגוֹ'; שֶׁחִבֵּל מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ. אוֹף בְּשָׁעַת שֶׁמָּדָא הֲוָון מְטָעֲנִין לוֹן מַטּוּלִין, וַהֲוָון מִתְכַּוְּנִין מִטָּעוֹן תְּרֵי חַד מַטּוּל, מִשֵּׁם 'שְׁנַיִם שֶׁעָשׂוּ מְלָאכָה אַחַת'. אָמַר: אַטָּעוּנְנוּן יְחִידְאִין! אַזְלוֹן וְאַטָּעוּנִינוּן יְחִידְיִין, וַהֲוָון מִתְכַּוְּנִין מִפְּרֹק בְּכַרְמְלִית, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אָמַר: אַטָּעוּנִינוּן צְלוּחִין. אַזְלוֹן וְאַטָּעוּנִינוּן צְלוּחִין.

רַבִּי עֲקִיבָה - נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד):

[ט:]

"מָשְׁכֻנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה" וְגוֹ'; רַבִּי מֵאִיר הֲוָה יְתֵב דָּרֵשׁ בְּבֵית מִדְרָשָׁא דְּטִבֶּרְיָה, עָבַר אֱלִישָׁע רַבֵּהּ רָכִיב עַל סוּסְיָא בְּיוֹם שַׁבַּתָּא. אֲתוֹן וְאַמְרוּן לֵהּ: הָא רַבָּךְ לְבַר. פְּסַק לֵהּ מִן דְּרָשָׁה וּנְפַק לְגַבֵּהּ. אֲמַר לֵהּ: מָה הֲוֵיתָה דָּרֵשׁ יוֹמָא דֵין? אֲמַר לֵהּ: "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַחֲרִית" וְגוֹ' (אִיּוֹב מב, יב); אֲמַר לֵהּ: וּמַה פְּתַחְתְּ בֵּהּ? אֲמַר לֵהּ: "וַיֹּסֶף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנֶה" (שָׁם י); שֶׁכְּפַל לוֹ אֶת כָּל מָמוֹנוֹ. אֲמַר: יַי דְּמוֹבְדִין וְלָא מַשְׁכְּחִין. עֲקִיבָה רַבָּךְ, לָא הֲוָה דָּרֵשׁ כֵּן, אֶלָּא: "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַחֲרִית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁתּוֹ" (אִיּוֹב מב, יב) – בִּזְכוּת מִצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהָיָה בְיָדוֹ מֵרֵאשִׁיתוֹ.

אֲמַר לֵהּ: וּמָה הֲוֵיתָה דָּרֵשׁ תּוּבָן? אֲמַר לֵהּ: "טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ" (קֹהֶלֶת ז, ח); אֲמַר לֵהּ: וּמַה פְּתַחְתְּ בֵּהּ? אֲמַר לֵהּ: לְאָדָם שֶׁהוֹלִיד בָּנִים בְּנַעֲרוּתוֹ וּמֵתוּ, וּבְזִקְנוּתוֹ וְנִתְקַיְּמוּ – הָוֵי: "טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ"; לְאָדָם שֶׁעָשָׂה סְחוֹרָה בְּיַלְדוּתוֹ וְהִפְסִיד, וּבְזִקְנוּתוֹ וְנִשְׁתַּכֵּר – הָוֵי: "טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ". לְאָדָם שֶׁלָּמַד תּוֹרָה בְּנַעֲרוּתוֹ וּשְׁכָחָהּ, וּבְזִקְנוּתוֹ וְקִיְּמָהּ – הָוֵי: "טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ".

אָמַר: יַי דְּמוֹבְדִין וְלָא מַשְׁכְּחִין. עֲקִיבָה רַבָּךְ, לָא הֲוָה דָּרֵשׁ כֵּן, אֶלָּא: "טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ" – בִּזְמַן שֶׁהוּא טוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ. וּבִי הָיָה הַמַּעֲשֶׂה: אֲבוּיָה אַבָּא, מִגְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם הָיָה, בְּיוֹם שֶׁבָּא לְמוֹהֲלֵנִי, קָרָא לְכָל גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם וְהוֹשִׁיבָן בְּבֵית אֶחָד, וּלְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּבֵית אֶחָד. מִן דְּאַכְלוּן וּשְׁתוּן שְׂרוֹן מְטַפְּחִין וּמְרַקְּדִין. אָמַר רַבִּי לְיֵעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עַד דְּאִנּוּן עֲסִיקִין בְּדִידוֹן – נַעֲסֹק אֲנַן בְּדִידָן. וְיָשְׁבוּ וְנִתְעַסְּקוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וּמִן הַתּוֹרָה לִנְבִיאִים, וּמִן הַנְּבִיאִים לִכְתוּבִים, וְיָרְדָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְהִקִּיפָה אוֹתָם. אָמַר לָהֶן אֲבוּיָה: רַבּוֹתַי! מַה בָּאתֶם לִשְׂרֹף אֶת בֵּיתִי עָלַי? אָמְרוּ לוֹ: חַס וְשָׁלוֹם! אֶלָּא יוֹשְׁבִין הָיִינוּ וְחוֹזְרִין בְּדִבְרֵי תוֹרָה, מִן הַתּוֹרָה לִנְבִיאִים, וּמִן הַנְּבִיאִים לִכְתוּבִים, וְהָיוּ הַדְּבָרִים שְׂמֵחִים כִּנְתִינָתָן מִסִּינַי. וְהָיְתָה הָאֵשׁ מְלַחֶכֶת אוֹתָן, כִּלְחִיכָתָן מִסִּינַי. וְעִקַּר נְתִינָתָן מִסִּינַי לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בָּאֵשׁ – "וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם" (דְּבָרִים ד, יא). אָמַר לָהֶן אֲבוּיָה אַבָּא: רַבּוֹתַי! אִם כָּךְ הִיא כֹּחָהּ שֶׁל תּוֹרָה, אִם נִתְקַיֵּם לִי הַבֵּן הַזֶּה – לַתּוֹרָה אֲנִי מַפְרִישׁוֹ! לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם – לְפִיכָךְ לֹא נִתְקַיְּמוּ בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ.

אָמַר לוֹ: וּמָה הֲוֵיתָה דָּרֵשׁ תּוּבָן? אֲמַר לֵהּ: "לֹא יַעַרְכֶנָּה זָהָב וּזְכוֹכִית" (אִיּוֹב כח, יז); אֲמַר לֵהּ: וּמַה פְּתַחְתְּ בֵּהּ? אֲמַר לֵהּ: דִּבְרֵי תוֹרָה קָשִׁין לְקָנוֹת כִּכְלֵי זָהָב, וְנוֹחִין לְאַבֵּד כִּכְלֵי זְכוּכִית. וּמַה כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי זְכוּכִית, אִם נִשְׁתַּבְּרוּ – יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר וְלַעֲשׂוֹתָן כֵּלִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ, אַף תַּלְמִיד חָכָם שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ – יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר וּלְלָמְדוֹ כִּתְחִלָּה. אֲמַר לֵהּ: דַּיֶּךָּ מֵאִיר, עַד כָּאן תְּחוּם שַׁבָּת! אֲמַר לֵהּ: מִן הֵן אַתְּ יָדַע? אֲמַר לֵהּ: מִן טַלְפֵּי דְּסוּסַי, דַּהֲוֵינָא מָנֵי וְהוֹלֵךְ אַלְפַּיִם אַמָּה. אֲמַר לֵהּ: וְכָל הָדָא חָכְמְתָא אִית בָּךְ, וְלֵית אַתְּ חָזַר בָּךְ? אֲמַר לֵהּ: לֵית אֲנָא יָכֵל. אֲמַר לֵהּ: לָמָּה? אֲמַר לֵהּ: שֶׁפַּעַם אַחַת הָיִיתִי עוֹבֵר לִפְנֵי בֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים רָכוּב עַל סוּסִי, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְשָׁמַעְתִּי בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְאוֹמֶרֶת: 'שׁוּבוּ בָנִים, חוּץ מֵאֶלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה, שֶׁיָּדַע כֹּחִי וּמָרַד בִּי'! וְכָל דָּא מִן הֵן אֲתַת לֵהּ? אֶלָּא, פַּעַם אַחַת הָיָה יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה בִּבְקִעַת גִּנּוֹסַר, וְרָאָה אָדָם אֶחָד עָלָה לְרֹאשׁ הַדֶּקֶל, וְנָטַל אֵם עַל הַבָּנִים, וְיָרַד מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם. לְמָחָר, רָאָה אָדָם אַחֵר שֶׁעָלָה לְרֹאשׁ הַדֶּקֶל, וְנָטַל אֶת הַבָּנִים וְשִׁלַּח אֶת

הָאֵם, וְיָרַד מִשָּׁם וְהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ וּמֵת. אָמַר: כְּתִיב (דְּבָרִים כב, ז): "שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים"; אֵיכָן הִיא טוֹבָתוֹ שֶׁל זֶה? אֵיכָן הִיא אֲרִיכוּת יָמָיו שֶׁל זֶה? וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁדַּרְשָׁהּ רַבִּי יַעֲקֹב לְפָנִים מִמֶּנּוּ: "לְמַעַן יִיטַב לָךְ" - לָעוֹלָם־הַבָּא, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, "וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים" - לָעָתִיד שֶׁכֻּלּוֹ אָרֹךְ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל־יְדֵי שֶׁרָאָה לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנַּחְתּוֹם נָתוּן בְּפִי הַכֶּלֶב שׁוֹתֵת דָּם. אָמַר: זוֹ תּוֹרָה וְזוֹ שְׂכָרָהּ? זֶהוּ הַלָּשׁוֹן שֶׁהָיָה מוֹצִיא דִּבְרֵי תוֹרָה כְּתִקָּנָן, זֶה הוּא הַלָּשׁוֹן שֶׁהָיָה יָגֵעַ בַּתּוֹרָה כָּל יָמָיו, זוֹ תוֹרָה וְזוֹ שְׂכָרָהּ?! דּוֹמֶה שֶׁאֵין מַתַּן שָׂכָר וְאֵין תְּחִיַּת הַמֵּתִים! וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אִמּוֹ כְּשֶׁהָיְתָה מְעֻבֶּרֶת בּוֹ, הָיְתָה עוֹבֶרֶת עַל בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה, וְהֵרִיחָה מֵאוֹתוֹ הַמִּין, וְהָיָה אוֹתוֹ הָרֵיחַ מְפַעְפֵּעַ בְּגוּפָהּ כְּאָרְסָהּ שֶׁל חֲכִינָה. לְאַחַר יָמִים, חָלָה אֶלִישָׁע. אָתוֹן וְאַמְרוֹן לְרַבִּי מֵאִיר: הָא רַבָּךְ בְּאִישׁ, אֲזַל בָּעֵי מִבַּקְרֵתֵהּ, וְאַשְׁכְּחֵיהּ בְּאִשׁ. אֲמַר לֵהּ: לֵית אַתְּ חָזַר בָּךְ? אֲמַר לֵהּ: וְאֵין חָזְרִין, מִתְקַבְּלִין? אֲמַר לֵהּ: וְלָא־כֵן כְּתִיב (תְּהִלִּים צ, ג): "תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא" - עַד דְּכַדּוּכָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ מְקַבְּלִין! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּכָה אֶלִישָׁע, וְנִפְטַר וּמֵת. וְהָיָה רַבִּי מֵאִיר שָׁמֵחַ בְּלִבּוֹ, וְאוֹמֵר: דּוֹמֶה שֶׁמִּתּוֹךְ תְּשׁוּבָה נִפְטַר רַבִּי. מִן דְּקַבְּרוּנֵהּ, יָרְדָה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׂרְפָה אֶת קִבְרוֹ. אָתוֹן וְאַמְרוֹן לְרַבִּי מֵאִיר: הָא קִבְרֵהּ דְּרַבָּךְ אִיקַּד, נְפַק בָּעֵי מִבַּקְרֵתֵהּ, וְאַשְׁכְּחֵהּ אִיקַּד. מָה עֲבַד? נְסַב גּוּלְתֵּהּ וּפַרְסֵהּ עֲלוֹי, אֲמַר (רוּת ג, יג): "לִינִי הַלַּיְלָה" וְגוֹ' - לִינִי בָּעוֹלָם־הַזֶּה, שֶׁדּוֹמֶה לְלַיְלָה, "וְהָיָה בַבֹּקֶר" - זֶה הָעוֹלָם־הַבָּא, שֶׁכֻּלּוֹ בֹּקֶר, "אִם יִגְאָלֵךְ טוֹב יִגְאָל" - זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא טוֹב, דִּכְתִיב בֵּהּ (תְּהִלִּים קמה, ט): "טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו"; "וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ, וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי ה'" - וְאִטַּפְיַת.

אַמְרוֹן לְרַבִּי מֵאִיר: אֵין אָמְרִין לָךְ בְּהַהוּא עָלְמָא, לְמַאן אַתְּ בָּעֵי לְמִקְרְבָהּ, לְאָבוּךְ אוֹ לְרַבָּךְ? אָמַר לוֹן: אֲנָא מִקְרַב לְרַבִּי קֲדָמֵי, וּבָתַר כֵּן לְאַבָּא. אָמְרִין לֵהּ: וְשָׁמְעִין לָךְ? אָמַר לוֹן: וְלָא־כֵן תָּנֵינַן: ׳מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, תִּיק תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין׳ - מַצִּילִין לֶאֱלִישָׁע אַחַר בִּזְכוּת תּוֹרָתוֹ. לְאַחַר יָמִים, הָלְכוּ בְּנוֹתָיו לִטֹּל צְדָקָה מֵרַבִּי, גָּזַר רַבִּי וְאָמַר (תְּהִלִּים קט, יב): "אַל יְהִי לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד, וְאַל יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו"; אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי, אַל תַּבֵּט בְּמַעֲשָׂיו, הַבֵּט בְּתוֹרָתוֹ! בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה בָּכָה רַבִּי, וְגָזַר עֲלֵיהֶן שֶׁיִּתְפָּרְנְסוּ. אָמַר: מָה אִם זֶה שֶׁיָּגַע בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא לְשׁוּם שָׁמַיִם, רְאוּ מָה הֶעֱמִיד, מִי שֶׁהוּא יָגֵעַ בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם בַּר סִירָה:

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת פְּסָחִים פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. עֲרֵבִי פְּסָחִים סָמוּךְ לַמִּנְחָה לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, אֲפִילּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב, וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אֶחָד חַי וְאֶחָד מָזוּג, אֶחָד חָדָשׁ וְאֶחָד יָשָׁן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ טַעַם וּמַרְאֵה יַיִן.

ב. מָזְגוּ לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֶׁיָּבוֹא, וּכְבָר קָדַשׁ הַיּוֹם וַעֲדַיִן הַיַּיִן לֹא בָּא. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם שֶׁתֹּאמַר. דָּבָר אַחֵר: בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה, בִּרְכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, וַהֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל.

ג. מְצָוָה עַל הָאָדָם לְשַׂמֵּחַ אֶת בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ" אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְגוֹ'[1]. בַּמֶּה מְשַׂמְּחָן? בַּיַּיִן! כְּדִכְתִיב (תְּהִלִּים קד, טו): "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ" וְגוֹ'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲנָשִׁים בָּרְאוּי לָהֶם, וְנָשִׁים וּקְטַנִּים בָּרְאוּי לָהֶם.

ד. הַשַּׁמָּשׁ מַטְבִּיל בְּנֵי מֵעַיִם וְנוֹתֵן לִפְנֵי הָאוֹרְחִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר - זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ד, ג): "נִירוּ לָכֶם נִיר וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים"; הַמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל - הֵם הוֹלְכִין אֲצָלוֹ וְקוֹרְאִין, וְהוּא אֵין הוֹלֵךְ אֲצָלָם. הַמַּקְרֵא אֶת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו קְטַנִּים - צָרִיךְ לְהֵיוֹת עוֹנֶה עִמָּהֶן בְּמָקוֹם שֶׁעוֹנִים. בְּאֵיזֶה מָקוֹם הוּא עוֹנֶה? הִגִּיעַ לְ'בָרְכוּ הַבָּא' וְעוֹנֶה עִמָּהֶן 'בְּשֵׁם ה'', הִגִּיעַ לְ'בֵּרַכְנוּכֶם' וְעוֹנֶה עִמָּהֶן מ'בֵּית ה''.

ה. בְּנֵי הָעִיר שֶׁאֵין לָהֶם מִי שֶׁיִּקְרָא אֶת הַהַלֵּל - הוֹלְכִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְקוֹרְאִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן, וּבָאִין, וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וְחוֹזְרִין,

הַשָּׁלֵם

וְגוֹמְרִין אֶת כֻּלּוֹ. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לָהֶם כֵּן - גּוֹמְרִין אֶת כָּל הַהַלֵּל. אֵין פּוֹחֲתִין מִמֶּנּוּ וְאֵין מוֹסִיפִין עָלָיו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פְּרָטָא מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים. רַבִּי הָיָה כּוֹפֵל בָּהּ דְּבָרִים.

ו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חוֹטְפִין מַצָּה לַתִּינוֹקוֹת בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא יִישָׁנוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: אֲפִלּוּ לֹא אָכַל אֶלָּא פַּרְפֶּרֶת אַחַת - חוֹטְפִין מַצָּה לַתִּינוֹקוֹת בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא יִישָׁנוּ. עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה". בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד "חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם". וְחוֹתֵם בְּגְאֻלָּה. אָמְרוּ בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: הֲלֹא כְּבָר יָצְאוּ שֶׁיְּזִכִּירוּ יְצִיאַת מִצְרַיִם?! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אֲפִלּוּ הוּא מְמַתִּין עַד קְרִית הַגֶּבֶר - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֵצְאוּ עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, הֵיאַךְ אוֹמֵר אֶת הַגְּאוּלָה, וְעַדַיִן לֹא נִגְאָלוּ?

ז. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וְחֲזֶרֶת וַחֲרֹסֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרֹסֶת מִצְוָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: מִצְוָה. בַּמִּקְדָּשׁ מְבִיאִין לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צָדוֹק: הָיוּ אוֹמְרִים תַּגְרֵי חָרֹסֶת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם - 'בּוֹאוּ וּטְלוּ לָכֶם תַּבְלִין לְמִצְוָה'.

ח אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן, כְּגוֹן אֲגוֹזִים תְּמָרִים קְלִיּוֹת וֶאֱגוֹזִים. חַיָּב אָדָם לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל הַלַּיְלָה, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין בְּנוֹ, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵין תַּלְמִידוֹ. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים, שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵית בִּיתוֹס בֶּן זוֹנִין בְּלוֹד, וְהָיוּ מְסַפְּרִין בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל הַלַּיְלָה עַד קְרוֹת הַגֶּבֶר. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, הִגְבִּיהוּ מִלְּפָנֵיהֶם, וְנוֹעֲדוּ וְהָלְכוּ לָהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. אֵיזוֹ הִיא בִּרְכַּת הַפֶּסַח? "בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכוֹל אֶת הַפֶּסַח", אֵיזוֹ בִּרְכַּת הַזֶּבַח? "בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱכוֹל אֶת הַזֶּבַח".

---

[1] בְּהַגָּהוֹת הַגְּרָ"א אִיתָא: אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ. וּבִפְנִים הִשְׁאַרְנוּ כְּמוֹ בַּפְּסוּק.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת שְׁקָלִים פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִין וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הָרְחוֹבוֹת, שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים[2], כְּדֵי שֶׁיְּהוּ מְתֻקָּנִין לְעוֹלֵי רְגָלִים אֵלּוּ. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִין וְחוֹפְרִין בּוֹרוֹת, שִׂיחִין וּמְעָרוֹת, וּמְתַקְּנִין אֶת הַמְּקֻוָּאוֹת, וְאֶת אַמַּת הַמַּיִם. כָּל מְקֻוֶּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה - כָּשֵׁר לְהַקְווֹת עָלָיו, וְשֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה - מַמְשִׁיכִין לוֹ אֶת אַמַּת הַמַּיִם וּמַשְׁלִימִין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא כָּשֵׁר לְהַקְווֹת עָלָיו. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִין וּמַפְקִירִין אֶת הַכִּלְאַיִם, שֶׁהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר, וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. מָצָא כִלְאַיִם בַּכֶּרֶם - מְתֹר מִשּׁוּם גָּזֵל וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. בַּשָּׁדֶה - אָסוּר מִשּׁוּם גָּזֵל וְחַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִים וּמְצַיְּנִין אֶת מְקוֹם הַטֻּמְאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ הָרַבִּים נִתְקָלִין בּוֹ. אֵין מְצַיְּנִין, לֹא אֶת הַסֶּלַע, וְלֹא אֶת הַגָּרִיד, אֶלָּא עַל אֶבֶן קְבוּעָה. אֵין מְצַיְּנִין אֶת הַצִּיּוּן בְּמָקוֹם הַטֻּמְאָה אֶלָּא בְּמָקוֹם טָהֳרָה סָמוּךְ לַטֻּמְאָה. וְהַמַּאֲהִיל עָלָיו - טָמֵא. מָצָא אֶבֶן אַחַת מְצַיֶּנֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקִימִין כֵּן, הַמַּאֲהִיל עָלֶיהָ - טָהוֹר. מָצָא שְׁתַּיִם, הַמַּאֲהִיל בֵּינֵיהֶן - טָמֵא, עַל גַּבֵּיהֶן - טָהוֹר. אֵין מְצַיְּנִין, לֹא עַל כַּזַּיִת מִן הַמֵּת וְלֹא עַל עֶצֶם כַּשְּׂעוֹרָה - שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל. אֵין מְצַיְּנִין אֶלָּא עַל הַשִּׁדְרָה וְעַל הַגֻּלְגֹּלֶת - שֶׁמְּטַמְּאִין בְּאֹהֶל.

ב. מִשֶּׁיָּשְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הִתְחִילוּ לְמַשְׁכֵּן, מְמַשְׁכְּנִים יִשְׂרָאֵל עַל שְׁקָלֵיהֶן, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ קָרְבָּנוֹת צִבּוּר קָרֵבִין מֵהֶן. מָשָׁל לְאֶחָד שֶׁעָלְתָה לוֹ מַכָּה בְּרַגְלוֹ, וְהָיָה הָרוֹפֵא כּוֹפְתוֹ וּמְחַתֵּךְ בְּבְשָׂרוֹ בְּשְׁבִיל לְרַפְאוֹתוֹ, כָּךְ אָמַר הַמָּקוֹם: 'מַשְׁכְּנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל שְׁקָלֵיהֶן, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר קָרֵבִין מֵהֶן', מִפְּנֵי שֶׁקָּרְבָּנוֹת צִבּוּר מְרַצִּין וּמְכַפְּרִין

[2] פֵּרוּשׁ: לְמוֹעֵד סָמוּךְ לְעוֹלֵי רְגָלִים.

הַשָּׁלֵם

בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְכֵן מָצִינוּ בְּתִרוּמַת שְׁקָלִים שֶׁשְּׁקָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל, טז): "וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ'.

ג. לוֹקְחִין מִן הַנְּכָרִים קָרְבָּנוֹת צִבּוּר בְּכֶסֶף, וּמְקַבְּלִין מֵהֶם עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, עוֹפוֹת וּמִנָּחוֹת, עֵצִים וּלְבוֹנָה וָמֶלַח; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אֲפִלּוּ אַתָּה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן אֶלָּא עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים בִּלְבַד. אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן נְדָבָה לְהַקְדֵּשׁ בֶּדֶק הַבַּיִת, וְאִם הִקְדִּישׁוּ - הֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ.

ד. אַפּוֹטְרוֹפְּסִין שֶׁשָּׁקְלוּ עַל יְדֵי יְתוֹמִין - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין בַּקּוֹלְבּוֹן. הַשּׁוֹקֵל שֶׁקֶל חַיָּב בַּקּוֹלְבּוֹן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַשּׁוֹקֵל שֶׁקֶל פָּטוּר מִן הַקּוֹלְבּוֹן. הַשּׁוֹקֵל שְׁנֵי דִינָרִין - חַיָּב בַּקּוֹלְבּוֹן. הַנּוֹטֵל סֶלַע וְנוֹטֵל שֶׁקֶל חַיָּב שְׁנֵי קוֹלְבּוֹנוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קוֹלְבּוֹן אֶחָד.

ה. כַּמָּה הוּא קוֹלְבּוֹן? מָעָה כֶּסֶף, אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה כֶּסֶף לְסֶלַע; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חֲצִי מָעָה שֶׁל אַרְבָּעָה אִסָּרוֹת. קוֹלְבָּנוֹת הַלָּלוּ, מַה הָיוּ עוֹשִׂין לָהֶם? נוֹפְלִים לִשְׁקָלִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לִנְדָבָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר: רִקּוּעֵי זָהָב צִפּוּי לְבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הַשַּׁלְחָנִין בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּשְׂכָרָן.

ו. הַמַּפְרִישׁ שִׁקְלוֹ וְאָבַד, וְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתָּיו, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבוֹ עַד שֶׁנִּמְצָא הָרִאשׁוֹן, וַהֲרֵי שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, זֶה וָזֶה שְׁקָלִים. הָרִאשׁוֹן יִפּוֹל לְחַדְתִּין וְהַשֵּׁנִי יִפּוֹל לְעַתִּיקִין. הַמַּפְרִישׁ שִׁקְלוֹ וְהוֹצִיאוֹ - הֲרֵי זֶה מָעַל. הַמּוֹצִיא שִׁקְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה מָעַל. לָקַח בּוֹ קְנֵי זְבִין, קְנֵי זְבוּת יוֹלְדוֹת, הַמֵּבִיא אֶת חַטָּאתוֹ אֲשָׁמוֹ מִן הַהֶקְדֵּשׁ, הַשּׁוֹקֵל שִׁקְלֵי זוּזִין מִן הַהֶקְדֵּשׁ - כֵּיוָן שֶׁלָּקַח מָעַל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא מָעַל עַד שֶׁיְּזָרְקוּ הַדָּמִים.

תוֹסֶפְתָּא

ז. אֵין מְבִיאִין מְנָחוֹת וּנְסָכִים וּמִנְחוֹת תּוֹדָה, וְלַחְמָהּ שֶׁל תּוֹדָה מִן הַטָּבֶל, וּמִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, מִן הַמְּדָמָע, מִן הֶחָדָשׁ, וּמִפֵּירוֹת שְׁבִיעִית. וְאִם הֵבִיא - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם.

ח. מוֹתָר יַיִן לַיַּיִן, מוֹתָר שֶׁמֶן לַשֶּׁמֶן, מוֹתָר מֶלַח לַמֶּלַח, מוֹתָר עֵצִים לָעֵצִים, מוֹתָר לְבוֹנָה לַלְּבוֹנָה, מוֹתָר בָּזִיכִין לַבָּזִיכִין, מוֹתָר נְזִירִין לַנְּזִירִין, מוֹתָר מְצוֹרָעִין לַמְּצוֹרָעִין, אִם אָמַר: ׳לְנָזִיר זֶה׳; ׳לִמְצֹרָע זֶה׳ - מוֹתָרוֹ נְדָבָה. מוֹתָר עֲנִיִּים לָעֲנִיִּים, מוֹתָר שְׁבוּיִן לַשְּׁבוּיִן. אִם אָמַר: ׳לָעֲנִי זֶה׳; ׳לְשָׁבוּי זֶה׳ - מוֹתָרוֹ שֶׁלּוֹ. מוֹתָר מֵתִים לַמֵּתִים, מוֹתָר הַמֵּת - לְיוֹרְשָׁיו. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מוֹתָר הַמֵּת יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מוֹתָר הַמֵּת - בּוֹנִין לוֹ נֶפֶשׁ עַל גַּבֵּי קִבְרוֹ. אוֹ יְזַלַּח לוֹ זֶלַח לִפְנֵי מִטָּתוֹ, אֵין פּוֹדִין כְּסוּת בִּכְסוּת, וְאֵין פּוֹדִין שָׁבוּי בְּשָׁבוּי, וְאֵין מְמַחִין בְּיַד הַפַּרְנְסִין עַל כָּךְ.

מַסֶּכֶת שְׁקָלִים פֶּרֶק שֵׁנִי

א. אֵיזֶהוּ פְּרֹס הַפֶּסַח? פְּרֹס הָעֲצֶרֶת, פְּרֹס הֶחָג. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין פָּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם לָרֶגֶל.

ב. לָמָּה כּוֹתְבִין עַל הַקְּפוֹת אָלֶף, בֵּית, גִּימֶל? מִפְּנֵי שֶׁמַּתְחִילִין וּמוֹצִיאִין מִן הָרִאשׁוֹנָה. שְׁלֹמָה רִאשׁוֹנָה - מוֹצִיאִין מִן הַשֵּׁנִיָּה. שְׁלֹמָה שְׁנִיָּה - מוֹצִיאִין מִן הַשְּׁלִישִׁית. שְׁלֹמוּ שְׁלִשְׁתָּן - הִגִּיעַ זְמַן תְּרוּמָה לִתְרֹם - תּוֹרְמִין מִן הַחֲדָשָׁה, וְאִם לָאו - תּוֹרְמִין מִן הַיְשָׁנָה.

ג. הַנִּכְנָס לִתְרֹם אֶת הַלִּשְׁכָּה, הָיוּ מְפַשְׁפְּשִׁין בּוֹ בַּכְּנִיסָה וּבִיצִיאָה, וּמְדַבְּרִין עִמּוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְנַס, וְעַד שָׁעָה שֶׁיֵּצֵא, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לב, כב): ״וְהְיִיתֶם נְקִיִּים מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל״. וְאוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ כב, כב): ״אֵלֹהִים ה׳ הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע״, וְאוֹמֵר (דְּבָרִים ו,

הַשָּׁלֵם

יח): ״וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה׳״. ״הַטּוֹב״ - בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם, ״וְהַיָּשָׁר״ - בְּעֵינֵי הָאָדָם. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אַף הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי הָאָדָם. וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי ג, ד): ״וּמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם״, הִכְרִיעוּ חֲכָמִים לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, כה): ״כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה׳, וְאֵין כָּאן טוֹב. וְאוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ כב): ״אֵל אֱלֹהִים ה׳ אֵל אֱלֹהִים ה׳ הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע״.

ד. תָּרַם אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְאָמַר: ׳הֲרֵי זֶה מַאֲרָץ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל יִשְׂרָאֵל׳, וְחִפָּה בְּקַטַבְלִיאוֹת מִפְּנֵי שֶׁאֲנָשֵׁי סוּרְיָא בָּאִין וְשׁוֹקְלִין עָלֶיהָ. תָּרַם אֶת הַשְּׁנִיָּה, וְאָמַר: ׳הֲרֵי זוֹ מַעֲמוֹן וּמְמוֹאָב וּמִכָּרְכִין הַסְּמוּכִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׳, וְחִפָּה בְּקַטַבְלִיאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֲנָשֵׁי בָבֶל בָּאִין וְשׁוֹקְלִין עָלֶיהָ. תָּרַם אֶת הַשְּׁלִישִׁית, וְאָמַר: ׳הֲרֵי זֶה מִבָּבֶל וּמִמָּדַי, וּמִדִּינוֹת הָרְחוֹקוֹת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׳, וְלֹא הָיָה מְחַפֶּה, זוֹ הָיְתָה עֲשִׂירָה מִכֻּלָּם, שֶׁהָיוּ בָהּ אִיסְטְרָאוֹת שֶׁל זָהָב וּדְרִיאַבּוֹנוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁמְּנוּ קְטַבְלִיאוֹת וְנִתְעָרְבוּ הַשִּׁירִים, וְלֹא הָיְתָה מְעֹרָבוֹ בְּשֶׁל אֶשְׁתָּקַד, שֶׁמָּא יִצְטָרְכוּ לְתָרֹם, וְנִמְצְאוּ תּוֹרְמִין מִן הַיְשָׁנָה.

ה. תּוֹרְמִין עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְעַל הַגְּבוּי, וְעַל הָעֲתִיד לִגְבּוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תּוֹרְמִין עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְעַל הַגְּבוּי, אֲבָל לֹא עַל הָעֲתִיד לִגְבּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא הָיוּ אוֹמְרִין אֶלָּא בַּאֲחֵרוֹנָה, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ אֶחָד מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא שׁוֹקֵל עִם בָּבֶל וּמוֹעֲלִין בָּהֶם כָּל שְׁנָתָן. עָבְרָה שְׁנָתָן - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, אֶלּוּ וְאֵלּוּ נוֹפְלִים לִלְשָׁכַת בֶּדֶק הַבַּיִת.

ו. הַנָּשִׁים הָיוּ אוֹרְגוֹת בַּפַּרְכֶּת. בֵּית גַּרְמוּ הָיוּ עוֹשִׂין מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים. בֵּית אֲבְטִינַס הָיוּ עוֹשִׂין מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת, נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

תּוֹסֶפְתָּא

ז. הַסִּירוֹת וְהַיָּעִים וְהַמְּזַמְּרוֹת וְהַמְּזָרְקוֹת, וְכֵלִים שֶׁהַכֹּהֲנִים נֵאוֹתִין בָּהֶן - בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. מִזְבֵּחַ הַזָּהָב, וּכְלֵי שָׁרֵת, בִּגְדֵי כֹהֲנִים, וּבִגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וְעֵץ אֶרֶז, וְאֵזוֹב, וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת - בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. כֶּבֶשׂ פָּרָה, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים עוֹשִׂין אוֹתוֹ מִשֶּׁל עַצְמָן, בְּנָאוֹ הָרִאשׁוֹן וְלֹא שִׁמֵּשׁ עָלָיו וָמֵת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ עָלָיו - אֵין חֲבֵרוֹ מְשַׁמֵּשׁ עָלָיו, אֶלָּא סוֹתְרוֹ וּבוֹנֶה אַחַר תַּחְתָּיו, וְיוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים כְּפָרוֹת שֶׁל זָהָב יוֹצְאִים עָלָיו. פַּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, בַּתְּחִלָּה הָיוּ מַגְבִּין לָהֶם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הָיוּ קָרְבִין.

ח. כָּל קָרְבָּנוֹת צִבּוּר הַקָּרֵבִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בָּא חָדָשׁ בִּזְמַנּוֹ - קָרֵבִין מִן הֶחָדָשׁ, וְאִם לָאו - קָרֵבִין מִן הַיָּשָׁן. נִתְנַדְּבוּ מֵעַצְמָן - כְּשֵׁרִין, וּבִלְבַד שֶׁיִּמְסְרוּם לַצִּבּוּר. הַפַּרְנָסִים שֶׁהוֹתִירוּ מָעוֹת לַעֲנִיִּים - לֹא יִקְחוּ בָּהֶן פָּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, מִפְּנֵי הֶפְסֵד עֲנִיִּים. אֲבָל לוֹקְחִין בָּהֶן מִשַּׁעַר הַזּוֹל לְשַׁעַר הַיֹּקֶר, אֵיזֶה הוּא קַיִץ הַמְּזֻבֵּחַ? שֶׁלּוֹקְחִין אֶת הָעוֹלוֹת וּמַקְרִיצִין בָּהֶן הַמְּזֻבֵּחַ.

ט. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיוּ בָּהֶן דְּבָרִים רְאוּיִן לְקָרְבָּנוֹת צִבּוּר - מַנִּיחִין לְאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי: אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה, הַפּוֹעֵל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בַּהֶקְדֵּשׁ, בֵּין בְּמָנֶה בֵּין בְּמֵאתַיִם - לֹא יֹאמַר: ׳תְּנוּ לִי פָּרָה זוֹ בְּמָנֶה, וְטַלִּית זוֹ בַּחֲמִשִּׁים זוּז, שֶׁאֵין הֶקְדֵּשׁ מִתְחַלֵּל עַל הַמְּלָאכָה, אֶלָּא עַל הַמָּעוֹת בִּלְבַד׳. כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מַפְרִישִׁין מֵהֶן שְׂכַר הָאוּמָנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָן עַל מָעוֹת הָאוּמָנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לָאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

י. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו, וְהָיָה בָּהֶן בְּהֵמָה רְאוּיָה לְגִבֵּי מִזְבֵּחַ, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זְכָרִים - יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי צִבּוּר. זִבְחֵי עוֹלוֹת וּנְקֵבוֹת - יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי זִבְחֵי

הַשָּׁלֵם

שְׁלָמִים, וּדְמֵיהֶן יִפְּלוּ עִם שְׁאָר נְכָסִים לְבֶדֶק הַבַּיִת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זְכָרִים עַצְמָן יִקָּרְבוּ עוֹלוֹת, וּנְקֵבוֹת יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן עוֹלוֹת. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵן הֵן דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

יא. אֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם מְשַׁעֲרִין אֶת הַלִּשְׁכָּה, כָּל מִי שֶׁמָּכַר לָהֶן יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, רָצָה לַחֲזֹר בּוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים - אֵין שׁוֹמְעִין, אֶלָּא הוֹלֵךְ אֵצֶל גִּזְבָּר, וְגִזְבָּר מַעֲמִידוֹ אֵצֶל שֻׁלְחָנִי, רָצָה אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי מִיָּד בְּפָחוֹת מֵעַכְשָׁו - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדֵשׁ, אֶלָּא אַף הַמּוֹכֵר חֵפֶץ לַחֲבֵרוֹ, עַל מְנָת לִתֵּן לוֹ מִכָּאן וְעַד כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, רָצָה אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי בְּפָחוֹת מֵעַכְשָׁו - אֵין כָּאן מִשּׁוּם רִבִּית.

יג. אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם פּוֹתְחִין אֶת הַלִּשְׁכָּה, כָּל שֶׁמָּכַר לָהֶם יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, אוֹמֵר לָהֶם: תְּנוּ לִי מִן הַמַּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בִּמְדִינָתִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא הוֹלֵךְ אֵצֶל גִּזְבָּר, וְגִזְבָּר קוֹדֵחַ וְנוֹתֵן לוֹ מִן הַמַּטְבֵּעַ הָעוֹלֶה בְּיָדוֹ לְפִי חֶשְׁבּוֹן. רָצָה, מַעֲמִידוֹ אֵצֶל שֻׁלְחָנִי, וְשֻׁלְחָנִי נוֹטֵלָן מִמֶּנּוּ, וְנוֹתֵן לוֹ מִן מַטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בִּמְדִינָתוֹ, לְפִי חֶשְׁבּוֹן כָּל הַמַּטְבְּעוֹת הַיּוֹצְאִין בִּירוּשָׁלַיִם.

יד. אֵלּוּ הֵן הַמְּמוּנִין שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא עַל נְעִילַת שְׁעָרִים, בֶּן טוֹטְפַת עַל הַמַּפְתְּחוֹת, בֶּן דּוּפַאי עַל הַלּוּלְב, בֶּן אַרְזָא עַל הַדּוּכָן. בִּנְיָמִין עַל הַתַּנּוּרִין, שְׁמוּאֵל עַל הַחֲבִיתִין, וּבֶן מַקְלִיט עַל הַמֶּלַח, בֶּן פֶּלַח עַל הָעֵצִים.

תּוֹסֶפְתָּא

טו. שְׁלֹשָׁה גִּזְבְּרִין מַה הֵן עוֹשִׂין בָּהֶן? הָיוּ פּוֹדִין אֶת הָעֲרָכִין, וְאֶת הַחֲרָמִים, וְאֶת הַהֶקְדֵּשׁוֹת, וְאֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְכָל מְלֹאכֶת הַקֹּדֶשׁ, בָּהֶן הָיְתָה נַעֲשֵׂית. שִׁבְעָה מַמְרְכָלִים מַה הֵן עוֹשִׂין? שִׁבְעָה מַפְתְּחוֹת הָעֲזָרָה בְּיָדָן, רָצָה אֶחָד מֵהֶן לִפְתֹּחַ - אֵינוֹ יָכוֹל, עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ כֻּלָּן. נִתְכַּנְּסוּ כֻּלָּן, אֲמַרְכָּלִין פּוֹתְחִין וְגִזְבָּרִין נִכָּנָסִין וְיוֹצְאִין, וּלְפִי כְּבוֹד הַנִּכָּנָסִין הָיוּ יוֹצְאִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲמַרְכָּל? מִפְּנֵי שֶׁמַּר עַל הַכֹּל. הָיוּ כְּשֵׁרִין בַּכֹּהֲנִים וּבַלְוִיִּם וּבְיִשְׂרְאֵלִים, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֶּן וָאָח, בֶּן קֹדֶם לָאָח, אָח וּבְנוֹ - אָח קֹדֶם. כָּל הַקֹּדֶם בַּנַּחֲלָה - קֹדֶם בִּשְׂרָרָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּנְהַג כְּמִנְהַג אֲבוֹתָיו.

טז. אַרְבַּע חוֹתָמוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, חוֹטֵא הָיָה מֵבִיא לוֹגוֹ עִמּוֹ, חוֹטֵא דָּל כְּדִבְרֵי בֶן עַזַּאי הָיָה מֵבִיא לוֹגוֹ עִמּוֹ. כֹּשֵׁם שֶׁהָיָה לִשְׁפַּת חֻשָּׁאִין בַּמִּקְדָּשׁ, כָּךְ הָיְתָה בְּכָל עִיר וָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁעֲנִיִּים בְּנֵי טוֹבִים מִתְפַּרְנְסִין מִתּוֹכָהּ בַּחֲשַׁאי.

יז. שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָאוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּנֶגֶד שַׁעַר הִשְׁתַּחֲוָאָה, כְּנֶגֶד פְּרָצָה שְׁחִיָּה, וּשְׁאָר הִשְׁתַּחֲוָאוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי קְרָבָן חוֹבָה, וְעַל גַּבֵּי קְרָבָן קָבוּעַ, כָּאן וְכָאן לֹא הָיְתָה שְׁחִיָּה, אֶלָּא כְּרִיעָה וּפְשִׁיטָה בִּלְבַד.

יח. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-ב כ, יז): "לֹא יִוָּתֵר דָּבָר אָמַר ה'"; וְאֵין 'דָּבָר' אֶלָּא דִּבְרוֹת שֶׁבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב לו, כ): "וְלֹתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר וַיְבִיאֵהוּ בָבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה'", אֵלּוּ הֵן כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה': זֶה אָרוֹן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: אָרוֹן בִּמְקוֹמוֹ נִגְנַז, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ח, ח): "וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים, וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר, וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה, וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת שְׁקָלִים פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפָרוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן: תְּקָלִין חֲדָתִין, תְּקָלִין עַתִּיקִין, קִינִין וְגוּזְלֵי עוֹלָה, עֲצִים וּלְבוֹנָה זָהָב לַכַּפֹּרֶת, שִׁשָּׁה לִנְדָבָה, תְּקָלִין חֲדָתִין שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְעַתִּיקִין שֶׁלֹּא שָׁקַל אֶשְׁתָּקֵד - שׁוֹקֵל שָׁנָה הַבָּאָה, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נוֹפְלִין לְשׁוֹפְרֵי לִשְׁכָּה.

ב. קִנִּים, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי קֵן' - מֵבִיא דְּמֵי קִנּוֹ, וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר, הֵבִיא בְּפָחוֹת - אֵין מְקַבְּלִין הֵימֶנּוּ. הֵבִיא מוֹתָר - כֹּהֵן נוֹטֵל דְּמֵי קִנּוֹ וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר, וּמוֹתָר אֵל יִפּוֹל לַשּׁוֹפָר שֶׁל נְדָבָה. כֹּהֲנִים מְקַבְּלִין אוֹתָן, וְלוֹקְחִין בָּהֶן קִינִין וּמַקְרִיבִין אוֹתָן, חֻצָּן חַטָּאוֹת וְחֻצָּן עוֹלוֹת. הָאִשָּׁה שֶׁנָּתְנָה דְּמֵי קִנָּהּ לַשּׁוֹפָר - אוֹכֶלֶת בַּזָּבָחִים לָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה שׁוֹפָר לַקִּנִּים מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת, אֶלָּא הָאוֹמֵר: הֲרֵי עָלַי תּוֹרִין - מֵבִיא וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר שֶׁל תּוֹרִין, בְּנֵי יוֹנָה - מֵבִיא וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר שֶׁל בְּנֵי יוֹנָה.

ג. עֵצִים, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי עֵצִים' - מֵבִיא דְּמֵי שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. כֹּהֲנִים מְקַבְּלִין אוֹתָן וּלוֹקְחִין בָּהֶן עֵצִים, וּמַקְרִיבִין אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, נֵאוֹתִין בָּהֶן וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאִם הִקְרִיבָן בַּחוּץ - פָּטוּר. אֲבָל אִם אָמַר: 'הֲרֵי עָלַי שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים אֵלּוּ' לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, מֵבִיא שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. כֹּהֲנִים מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנּוּ וּמַקְרִיבִין אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. וְאֵין נֵאוֹתִין בָּהֶן, אֲבָל מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאִם הִקְרִיבָן בַּחוּץ - חַיָּב; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם הִקְרִיבָן בַּחוּץ פָּטוּר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ נוֹפְלִין לְלִשְׁכַּת דִּיר הָעֵצִים.

ד. לְבוֹנָה, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי לְבוֹנָה' - מֵבִיא דְּמֵי מְלֹא קֻמָּץ לְבוֹנָה, וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. כֹּהֲנִים מְחַלְּקִין אוֹתָן וּלוֹקְחִין בָּהֶן לְבוֹנָה, וּמַקְרִיבִין אוֹתָהּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ.

ה. זָהָב, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי זָהָב' - מֵבִיא דְּמֵי דִּינָר זָהָב, וְנוֹתֵן לַשּׁוֹפָר. מְחַלְּקִין אוֹתָן

תּוֹסֶפְתָּא

כֹּהֲנִים, וְלוֹקְחִין בָּהֶן זָהָב, וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ רְקוּעֵי זָהָב לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים.

ו. שִׁשָּׁה לִנְדָבָה, כְּנֶגֶד מוֹתָר חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, וּמוֹתָר קִנֵּי זָבוֹת וְקִנֵּי יוֹלְדוֹת וְאָשָׁם קָרְבָּן נָזִיר וּמְצֹרָע. הָאוֹמֵר: ׳מָנָה זוֹ לִנְדָבָה׳, ׳סֶלַע זוֹ לִנְדָבָה׳ - מֵבִיא וְנוֹתֵן לְשׁוֹפָר שֶׁל נְדָבָה. כֹּהֲנִים מְחַלְקִין אוֹתָן וְלוֹקְחִין בָּהֶן עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לַשֵּׁם וְהָעוֹרוֹת שֶׁל כֹּהֲנִים.

ז. מָעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בְּהֵמָה, לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר. וּבְהַר הַבַּיִת חֻלִּין, וּבִירוּשָׁלַיִם, בְּשֹׁאַר יְמוֹת - הַשָּׁנָה חֻלִּין, וּבְשִׁעַת הֶרֶגֶל - הַכֹּל מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אִלּוּ דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּהַר הַבַּיִת בְּשֹׁאַר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁל חֻלִּין.

ח. בָּשָׂר שֶׁנִּמְצָא בָּעֲזָרָה, מֻחֲרוֹזוֹת - מָתָר, שֶׁאֵין עוֹשִׂין בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מֻחֲרוֹזוֹת. שֶׁעַל גַּבֵּי אַשְׁפָּה - בְּכָל מָקוֹם אָסוּר.

ט. נָכְרִי שֶׁהֵבִיא שְׁלָמָיו, נָתָן לְיִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל אוֹכְלָן. נָתָן לַכֹּהֵן - הַכֹּהֵן אָכְלוֹ. גֵּר שֶׁמֵּת וּבִזְבְּזוּ אֶת נְכָסָיו, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהֵן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - מוֹצִיאִין מִיָּדָן.

י. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: הָאוֹכֵל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵין מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַכֹּהֲנִים, וְכֹהֲנִים לוֹקְחִין בָּהֶן שְׁלָמִים, וּמַקְרִיבִין אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ.

יא. פָּרֹכֶת, אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה, וְהָיְתָה נֶאֱרֶגֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב. אַחֶרֶת הָיְתָה שָׁם - אָרְכָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשֶׂר אַמָּה, וְהָיְתָה נֶאֱרֶגֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רוֹקֵם, וְהָיְתָה פְּרוּסָה עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל מִבַּחוּץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זוֹ שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִבִּפְנִים, וְהָיְתָה מְקֻפֶּלֶת אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה. הָיְתָה פְּרוּסָה עַל פִּתְחוֹ

הַשָּׁלֵם

שֶׁל הֵיכָל מִבַּחוּץ. אָמְרוּ לוֹ: מִי שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּקָדֻשָּׁה חֲמוּרָה - תַּחֲזֹר תְּשַׁמֵּשׁ בְּקָדֻשָּׁה קַלָּה? דָּבָר אַחֵר: בְּזוֹ כָּתוּב (שְׁמוֹת כו, א): ״מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב״, וּבְזוֹ כָּתוּב (שְׁמוֹת כו, לו): ״מַעֲשֵׂה רֹקֵם״. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בְּזוֹ כָּתוּב ׳מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב׳ - שְׁנֵי פַּרְצוּפוֹת, וּבְזוֹ כָּתוּב מַעֲשֵׂה רֹקֵם - פַּרְצוּף אֶחָד, אֶלָּא שֶׁמּוֹצִיאִין זֶה אוֹתָהּ מְבִפְנִים. הָיְתָה מְקֻפֶּלֶת אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וְהָיְתָה נְתוּנָה בַּעֲלִיָּה כְּנֶגֶד הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כו, לג): ״וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ״ וְגוֹ׳. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: שְׁתֵּי פָּרוֹכוֹת הָיוּ שָׁם, אַחַת פְּרוּסָה וְאַחַת מְקֻפֶּלֶת, נִטְמְאָה פְרוּסָה - פּוֹרְסִין אֶת הַמְקֻפֶּלֶת, בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים מַכְנִיסִין אֶת הַחֲדָשָׁה וּמוֹצִיאִין אֶת הַיְשָׁנָה.

יב. בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּאַב הַטֻּמְאָה וּבֵין בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה, בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בִּפְנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה בַּחוּץ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה מִבִּפְנִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מַה שֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, בֵּין מִבִּפְנִים בֵּין מִבַּחוּץ - יִשָּׂרֵף בַּחוּץ, וְשֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטֻּמְאָה, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בִּפְנִים - יִשָּׂרֵף בִּפְנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּדִבְרֵי בֵית הִלֵּל.

יג. אֵיבְרֵי תָמִיד שֶׁאָמְרוּ ׳נוֹתְנִין לְמַטָּה׳ - נִתְּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׂ וּלְמַטָּה בַּמִּזְרָח, וְשֶׁאָמְרוּ ׳נִתְּנִין לְמַעְלָה׳ - נִתְּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׂ וּלְמַעְלָה בַּמַּעֲרָב. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר: אִלּוּ וְאִלּוּ נִתְּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׂ וּלְמַטָּה, אֶלָּא שֶׁהַתְּמִידִין בַּמַּעֲרָב וּמוֹסָפִין בַּמִּזְרָח, וְשֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נִתְּנִין תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה. אֵיזֶה הוּא כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ? בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן, מְקוֹם הִלּוּךְ רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים וְאֵילָךְ.

יד. גֵּר מֵעֲכַב לֶאֱכוֹל בַּזְּבָחִים, עַד שֶׁיָּבִיא קִנּוֹ. הֵבִיא פְּרִידָה אַחַת - אוֹכֵל בַּזְּבָחִים לְעֶרֶב. כָּל חַיְבֵי קִנִּין שֶׁבַּתּוֹרָה - חֲצִינָן

תּוֹסֶפְתָּא

חֲטָאוֹת וַחֲצִיָּן עוֹלוֹת, חוּץ מִקִּנּוֹ שֶׁל גֵּר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן חוֹבָה - שְׁתֵּיהֶן עוֹלוֹת. רָצָה לְהָבִיא חוֹבָתוֹ מִן הַבְּהֵמָה - יָבִיא. הֵבִיא עוֹלוֹת בְּהֵמָה לִסְפִירָתוֹ - יָצָא. מְנָחוֹת וּנְסָכִים - לֹא יָצָא, לֹא אָמְרוּ ׳קַן׳ אֶלָּא לְהָקֵל עָלָיו. הֵבִיא לְצָרְעָתוֹ - יַחֲזֹר וְיָבִיא לְכַפָּרָתוֹ. לְנִזִּירָתוֹ - יַחֲזֹר וְיָבִיא לְכַפָּרָתוֹ. קִנּוֹ שֶׁל גֵּר - אֵין נוֹהֶגֶת אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, וְצָרִיךְ לְהָבִיא מֵעַכְשָׁו. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא מֵעַכְשָׁו מִפְּנֵי תַּקָּלָה.

טו. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ שְׁקָלִים אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת? לְפִי שֶׁאֵין תּוֹרְמִין מִן הַיְּשָׁנָה, וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ בְּכוּרִים אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כג, יט): ״רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לְךָ בַּיִת - יֵשׁ לְךָ בִּכּוּרִים. אֵין לְךָ בַּיִת - אֵין לְךָ בִּכּוּרִים.

טז. כֹּהֵן גָּדוֹל אֵין נִכְנָס לָעֲזָרָה לָעֲבוֹדָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִמְשַׁח שִׁבְעָה וְנִתְרַבָּה שִׁבְעָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְשַׁח שִׁבְעָה וְנִתְרַבָּה שִׁבְעָה וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה. כֹּהֵן הֶדְיוֹט, אֵין נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה, אֶלָּא אִם כֵּן הֵבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה מִשֶּׁלּוֹ, וְעוֹבֵדָה בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲשִׁירִית הָאֵיפָה מִשֶּׁלּוֹ, וְעוֹבֵדָה בְּיָדוֹ - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה. בֶּן לֵוִי אֵין נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה, אֶלָּא אִם כֵּן לָמַד חָמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר ח, כד): ״זֹאת אֲשֶׁר לַלְוִיִּם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעָשְׂרִים שָׁנָה״, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר ד, ג): ״מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה״, אִם נֶאֱמַר ׳מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים׳, לָמָּה נֶאֱמַר ׳מִבֶּן שְׁלֹשִׁים׳? וְאִם נֶאֱמַר ׳מִבֶּן שְׁלֹשִׁים׳, לָמָּה נֶאֱמַר ׳מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים׳? אֶלָּא כָּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁמִּבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים וְעַד בֶּן שְׁלֹשִׁים הָיָה לָמֵד, מִכָּאן וְאֵילָךְ מַקְרִיבִין אוֹתוֹ לַעֲבוֹדָה, מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל שֶׁאֵינוֹ מַרְאֶה סִימָן טוֹב בְּמִשְׁנָתוֹ בְּתוֹךְ חָמֵשׁ שָׁנִים - שׁוּב אֵינוֹ מַרְאֶה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דָּנִיֵּאל א, ד-ה): ״וּלְגַדֵּלָם שְׁנִים שָׁלֹשׁ, וּלְלַמְּדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כַּשְׂדִּים״.

הַשָּׁלֵם

יז. זָקֵן, אֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲשָׂה דַּיָּן בְּעִירוֹ, מְשֻׁנַּעֲשָׂה דַּיָּן בְּעִירוֹ - מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּהַר הַבַּיִת, מִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּחֵיל, מִשָּׁם מַעֲלִין וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית.

מַסֶּכֶת יוֹמָא פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. לָמָּה מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכַּת פַּלְהֶדְרִין? פֵּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה: שֶׁמָּא תִּמְצָא אִשְׁתּוֹ סָפֵק נִדָּה וְיָבֹא עָלֶיהָ, וְנִמְצָא טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ״לִשְׁכַּת בַּלְוָטִין״[3] - קוֹרִין אוֹתָהּ.

ב. כָּל הַלִּשְׁכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ - פְּטוּרוֹת מִן הַמְּזוּזָה, חוּץ מִלִּשְׁכַּת פַּלְהֶדְרִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בֵּית דִּירָה לְכֹהֵן גָּדוֹל שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְכִי לֹא הָיָה שָׁם בֵּית דִּירָה אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד? אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא בֵּית דִּירָה - חַיָּב. כָּל שֶׁאֵינָהּ בֵּית דִּירָה - פְּטוּרָה.

ג. כָּל הַלִּשְׁכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ - רְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת וּרְשׁוּת הַיָּחִיד לַטֻּמְאָה, חוּץ מִלִּשְׁכַּת הַיַּיִן וְשֶׁמֶן, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁנֵי פְתָחִים, זֶה כְּנֶגֶד זֶה. אַבָּא שָׁאוּל הָיָה קוֹרֵא אוֹתָהּ: ״לִשְׁכַּת בֵּית שְׁמַנְיָא״. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל לִשְׁכָּה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים, זֶה כְּנֶגֶד זֶה, כְּגוֹן שַׁעַר עֲזָרָה - רְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת, וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטֻּמְאָה.

ד. לָמָּה מַפְרִישִׁין כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו? שֶׁמָּא יֵאָרַע בּוֹ פְּסוּל - יְשַׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, וְכֹהֵן גָּדוֹל חוֹזֵר לִכְהוּנָה גְּדוֹלָה, וְזֶה שֶׁשִּׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו כָּל מִצְוֹת כְּהוּנָה גְּדוֹלָה עָלָיו; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: ׳כָּל מִצְוֹת כְּהוּנָה גְּדוֹלָה עָלָיו׳, אֵינוֹ כָּשֵׁר, לֹא לְכֹהֵן גָּדוֹל וְלֹא לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּיוֹסֵף בֶּן אֶלֶם מִצִּפּוֹרִי, שֶׁאֵרַע פְּסוּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, לְאַחַר שֶׁיָּצָא, אָמַר לַמֶּלֶךְ: פָּר וְשָׂעִיר שֶׁקְּרִבִין הַיּוֹם, מִשֶּׁל מִי הָיוּ? מִשֶּׁלִּי אוֹ מִשֶּׁל כֹּהֵן

[3] לִשְׁכַּת שָׂרִים.

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

גָּדוֹל? יָדַע הַמֶּלֶךְ עַל מָה אָמַר לוֹ, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: ׳מָה זֶּה בֶּן אָלֶם? לֹא דַיֶּךָ שֶׁשִּׁמַּשְׁתָּ תַּחַת כֹּהֵן גָּדוֹל, שָׁעָה אַחַת לְפָנַי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ לִטּוֹל לְךָ כְּהוּנָּה גְּדוֹלָה׳?! בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, יָדַע יוֹסֵף בֶּן אָלֶם שֶׁהוֹסַע[4] מִן הַכְּהוּנָּה גְּדוֹלָה.

ח. כֵּיצַד כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בָּרֹאשׁ? אוֹמֵר: זוֹ חַטָּאת שֶׁלִּי, זֶה אָשָׁם שֶׁלִּי, חַלָּה אַחַת מִשֶּׁתֵּי חַלּוֹת, אַרְבַּע וְחָמֵשׁ חַלּוֹת מִלֶּחֶם הַפָּנִים. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי שֶׁיְּהֵא זֶה נוֹטֵל מֻחֱצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ב, ג): ״וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו״ - מֻחֱצָה לְאַהֲרֹן וּמֻחֱצָה לִבָּנָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ, אֲבָל בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוּל - אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

ו. מִצְוַת כֹּהֵן גָּדוֹל לִהְיוֹת גָּדוֹל מֵאֶחָיו: בְּנוֹי, בְּכֹחַ, בְּעֹשֶׁר, בְּחָכְמָה וּבְמַרְאֶה. אֵין לוֹ - מִנַּיִן שֶׁיְּגַדְּלוּהוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים? נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא כא, י): ״וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו״ - שֶׁיְּגַדְּלוּהוּ אֶחָיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל פִּינְחָס אִישׁ חָבְתָּה, שֶׁעָלָה גּוֹרָלוֹ לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וְהָלְכוּ אַחֶרָיו גִּזְבָּרִין וַאֲמַרְכָּלִין, וּמְצָאוּהוּ כְּשֶׁהוּא חוֹצֵב, וּמִלְּאוּ אַחֲרָיו אֶת הַמַּחְצֵב דִּינָרֵי זָהָב. אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: וְכִי סַתָּת הָיָה? וַהֲלֹא חֲתָנוֹ הָיָה[5]! וּמְצָאוּהוּ כְּשֶׁהוּא חוֹרֵשׁ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר בֶּאֱלִישָׁע (מְלָכִים-א יט, יט): ״וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט וְהוּא חֹרֵשׁ שְׁנֵים עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בִּשְׁנֵים הָעָשָׂר״, מְשָׁרְבוּ מְלָכִים, הִתְקִינוּ לִהְיוֹת מַעֲמִידִין כֹּהֲנִים, הָיוּ מַעֲמִידִים אוֹתָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.

ז. לָמָּה פָּרַשׁ וּבוֹכֶה? מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִין לְהַשְׁבִּיעַ. וְלָמָּה צְרִיכִין לְהַשְׁבִּיעוֹ? שֶׁכְּבָר הָיָה מַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹס אֶחָד, שֶׁהִקְטִיר עַד שֶׁהוּא בָּא בַּחוּץ, וְיָצָא עָנָן הַקְּטֹרֶת וְהִרְתִּיחַ אֶת כָּל הַבַּיִת, שֶׁהָיוּ הַבַּיְתוֹסִין אוֹמְרִים: ״יַקְטִיר עַד שֶׁהוּא בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא טז, ב): ״כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת״. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא טז, יג): ״וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה׳״, אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת״ - מְלַמֵּד שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ מַעֲלֶה עָשָׁן, הָא אִם לֹא נָתַן בָּהּ מַעֲלֶה עָשָׁן, אוֹ שֶׁחִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ - חַיָּב מִיתָה. כְּשֶׁיָּצָא, אָמַר לָאָבִיו: ׳כָּל יְמֵיכֶם הֱיִיתֶם דּוֹרְשִׁין, וְאֵין אַתֶּם עוֹשִׂין, עַד שֶׁעָמַדְתִּי וְעָשִׂיתִי אֲנִי! אָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ דּוֹרְשִׁין - אֵין אָנוּ עוֹשִׂין, וְשׂוֹמְעִין לְדִבְרֵי חֲכָמִים, תְּמַהֲנִי עָלַיִךְ אִם תַּאֲרִיךְ יָמִים, לֹא שָׁהָה שְׁלֹשָׁה יָמִים וּנְתָנוּהוּ בַּקֶּבֶר.

ח. אֵיזוֹ הִיא אֲצַבַּע צְרֵדָה? זוֹ אֲצַבַּע גְּדוֹלָה שֶׁל יָמִין, בְּפֶה וְלֹא בְּנֶבֶל וְלֹא בְּכִנּוֹר, מָה הָיוּ אוֹמְרִים? (תְּהִלִּים קכז, א): ״שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם ה׳ לֹא יִבְנֶה בַּיִת״ וְגוֹ׳, לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים כָּל הַלַּיְלָה, אֶלָּא שֶׁקּוֹרִין כְּנֶגֶד כֹּהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי לְעָסְקוֹ בַּתּוֹרָה, כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִין בִּגְבוּלִין, אַחַר חָרְבַּן הַבַּיִת זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל הָיוּ חוֹטְאִין[6].

ט. כֵּיצַד נִכְנָסִין לִלְשְׁכַּת הַגָּזִית? מַקִּיפִין וְעוֹמְדִין כְּמִין בְּכוּלְיָאר[7], הַמְמֻנֶּה בָּא וְנוֹטֵל מִצָּנְפָתּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - יוֹדְעִין שֶׁמִּמֶּנּוּ פִּיס מַתְחִיל. לֹא הָיוּ מוֹצִיאִים שְׁתַּיִם אֶלָּא אַחַת אַחַת, הַיְחִידִים שֶׁבָּהֶן מוֹצִיאִין שְׁתַּיִם, וְלֹא הָיוּ מוֹנִין אֶת הַיִּתְרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה פִּיס לַמַּחְתָּה, אֶלָּא מִי שֶׁזָּכָה בְּקֻטֶּרֶת, אוֹמֵר לְזֶה שֶׁעִמּוֹ: ׳זְכֵה עִמִּי בַּמַּחְתָּה׳! רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא הָיָה פִּיס לַחֲלָבִים וְאֵמוּרִים, אֶלָּא מִי שֶׁהָיָה מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ - מַעֲלֶה אוֹתָן לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

י. מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי כֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ רָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, קָדַם אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ, נָטַל סַכִּין וְתָקַע לוֹ בִּלְבּוֹ.

---

[4] שֶׁהִסְתַּלֵּק.

[5] וְאָנוּ בְּקִיאִים בְּכָל הַנַּעֲשֶׂה יוֹתֵר מִכֻּם.

[6] אֲנָשִׁים וְנָשִׁים מְשַׂחֲקִים יַחַד וּבָאִים לִידֵי עֲבֵרָה.

[7] תַּכְשִׁיט עָגֹל.

תּוֹסֶפְתָּא

בָּא רַבִּי צָדוֹק וְעָמַד עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם, וְאָמַר: שְׁמָעוּנִי! אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל! הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים כא, א): ״כִּי יִמָּצֵא חָלָל וְגוֹ׳, וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשׁוֹפְטֶיךָ, וּמָדְדוּ״; בּוֹאוּ וְנִמְדֹּד! עַל מִי רָאוּי לְהָבִיא עֶגְלָה? עַל הַהֵיכָל אוֹ עַל הָעֲזָרוֹת?! גְּעוּ כָּל הָעָם אַחֲרָיו בִּבְכִיָּה. וְאַחַר כָּךְ בָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק, אָמַר לָהֶם: אַחֵינוּ! אֲנִי כַּפָּרָתְכֶם! עֲדַיִן בְּנֵי מְפֻרָפָּר, וְסַכִּין לֹא נִטְמָא! לְלַמֶּדְךָ, שֶׁטְּמְאַת סַכִּין קָשָׁה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, יוֹתֵר מִשְּׁפִיכוּת דָּמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-ב כא, טז): ״וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד, עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לְפֶה״, מִכָּאן אָמְרוּ: בַּעֲוֹן שְׁפִיכוּת דָּמִים - שְׁכִינָה נַעֲלֵית וּמִקְדָּשׁ נִטְמָא.

יא. אָמַר לָהֶם הַמְּמֻנֶּה: בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ! מִי שׁוֹחֵט? מִי זוֹרֵק? מִי מְדַשֵּׁן אֶת מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי? מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה? מִי מַעֲלֶה אֵבָרִין לַכֶּבֶשׁ? הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, וּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, הַקְּרָבַיִם וְהַסֹּלֶת, וְהַחֲבִיתִים וְהַיַּיִן; אֵלּוּ דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אִישׁ הַמִּצְפָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הָרֹאשׁ, וְהָעֹקֶץ, וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת, וּשְׁתֵּי יָדַיִם, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, וּשְׁתֵּי דְּפָנוֹת, הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וְהֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, שְׁתֵּי דְּפָנוֹת, וְהָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם. אָמַר בֶּן עַזַּאי לְרַבִּי עֲקִיבָא, מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ הָיָה קָרֵב, הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, שְׁתֵּי דְּפָנוֹת, הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל - עֶשְׂרָה כֹּהֲנִים זוֹכִים בּוֹ, פְּעָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר, פְּעָמִים חֲמִשָּׁה עָשָׂר, פְּעָמִים שִׁשָּׁה עָשָׂר.

יב. אֵיל קָרֵב בְּאֶחָד עָשָׂר, כִּבְשֵׂי צִבּוּר בִּשְׁמוֹנָה, שֶׁאֵין עִמָּהֶן חֲבִיתִין. פַּר קָרֵב בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה: הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל - שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בָּרֶגֶל, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. שְׁלֹשָׁה אוֹחֲזִין בַּגֵּרָה וּמַקְרִיבִין אוֹתָהּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, אֲבָל קָרְבָּנוֹת יָחִיד, כָּל הָרוֹצֶה

הַשָּׁלֵם

לְהַקְרִיב - מַקְרִיב. מַעֲשֶׂה בְּבַנְיָה שֶׁל מַרְתָּה בַּת בִּיתוֹס, שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם נוֹטֵל שְׁתֵּי יֵרֵכוֹת בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו מִשּׁוֹר, לָקוּחַ בְּאֶלֶף דִּינָרִין, וְהָיָה מְהַלֵּךְ עֻקֵּב בְּצַד גּוּדָל וּמַעֲלֶה אוֹתָן לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ.

יג. מַהוּ אוֹמֵר: ׳עַל פְּנֵי הַמִּזְרָח עַד שְׁבַחֲבְרוֹן׳? רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ דּוֹמֶה תְּמוּר שֶׁל לְבָנָה לְתְמוּר שֶׁל חַמָּה, תְּמוּר לְבָנָה - מִתְּמַר וְעוֹלֶה כְּמַקֵּל, תְּמוּר שֶׁל חַמָּה - מַפְצִיעַ לְכָאן וּלְכָאן. אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אוֹמֵר: בַּרְקַאי.

יד. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁיּוֹצֵא מִן הָעֲזָרָה לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וּמַפְלִיג - טָעוּן טְבִילָה. שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מַה טַּעַם לִטְבִילָה זוֹ? אָמַר לָהֶן: אִם הַנִּכְנָס מִקְדָּשׁ לְקַדֵּשׁ, מָקוֹם שֶׁעָנוּשׁ כָּרֵת - טָעוּן טְבִילָה, הַנִּכְנָס מֵחֹל לְקַדֵּשׁ, מִמָּקוֹם שֶׁאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת - אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּטְעֹן טְבִילָה? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיְתָה טְבִילָה זוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי הַסֶּרַח, פְּעָמִים שֶׁהַטֻּמְאָה יְשָׁנָה בְּיָדוֹ, מִתּוֹךְ שֶׁהוֹלֵךְ לִטְבֹּל - נִזְכָּר שֶׁהוּא טָמֵא, וְחוֹזֵר וּבָא לוֹ.

טו. כֹּהֲנִים שֶׁלֹּא טָבְלוּ, וְלֹא קִדְּשׁוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא טָבַל וְלֹא קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, בֵּין עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה, וּבֵין בְּגָדִים לִבְגָדִים, וְעָבְדוּ - עֲבוֹדָתָן כְּשֵׁרָה, אֲבָל כֹּהֲנִים שֶׁלֹּא טָבְלוּ, וְלֹא קִדְּשׁוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא טָבַל, וְלֹא קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, וְעָבְדוּ - עֲבוֹדָתָן פְּסוּלָה. אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל, וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁשִּׁמְּשׁוּ שַׁחֲרִית, שֶׁלֹּא רָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם - חַיָּבִין מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל, כ): ״בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד״ וְגוֹ׳. הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב כָּל הַלַּיְלָה - טָעוּן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שֶׁהָיָה רַבִּי אוֹמֵר: הַלַּיְלָה פּוֹסֶלֶת בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עוֹסֵק בָּעֲבוֹדָה כָּל שִׁבְעַת יָמִים - אֵין הַלַּיְלָה פּוֹסֶלֶת בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם.

טז. חָמֵשׁ טְבִילוֹת הָיוּ שָׁם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כֻּלָּם בַּקֹּדֶשׁ בְּבֵית הַפַּרְוָה, חוּץ מִן

תּוֹסֶפְתָּא

הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהָיְתָה בַּחוֹל עַל גַּב שַׁעַר הַמַּיִם, וּבְצַד לִשְׁכָּתוֹ הָיְתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲשָׂשִׂיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ מַרְתִּיחִין מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּמַטִּילִין לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן, בִּשְׁבִיל שֶׁתִּפְיג צִינָתָן.

יז. הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מָנֶה אֶלּוּ נוֹטֵל מִן הַהֶקְדֵּשׁ, אִם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף מִשֶּׁלּוֹ. מַעֲשֶׂה בְּיִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כְּתֹנֶת מִמֵּאָה מָנֶה, וְהָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. שׁוּב מַעֲשֶׂה בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כְּתֹנֶת מִשְּׁתֵּי רְבוֹאוֹת, וְהָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהוֹרִידוּהוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה מִתּוֹכָהּ עָרוּם. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה כְּתֹנֶת לִבְנָהּ - כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁתִּמְסְרֶנָּה לְצַבּוּר. אֶחָד בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד בִּגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט - בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה.

מַסֶּכֶת יוֹמָא פֶּרֶק שֵׁנִי

ב,א כֵּיצַד הוּא מִתְוַדֶּה? אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם! עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי, חָטָאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי, אָנָּא הַשֵּׁם! כַּפֵּר נָא עַל הָעֲוֹנוֹת וְעַל הַפְּשָׁעִים וְעַל הַחֲטָאִים, שֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי וְשֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי, כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ (וַיִּקְרָא טז, ל): "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (שָׁם טז, כא): "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עֲוֹנוֹת - אֵלּוּ הַזְּדוֹנוֹת, פְּשָׁעִים - אֵלּוּ הַמְרָדִים, חֲטָאִים - אֵלּוּ הַשְׁגָגוֹת, וּמֵאַחַר שֶׁהִתְוַדָּה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְרָדִים, חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה עַל הַשְׁגָגוֹת? אֶלָּא כָּךְ הָיָה מִתְוַדֶּה: אָנָּא הַשֵּׁם! חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, אָנָּא הַשֵּׁם! כַּפֵּר נָא לַחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים, שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי, כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם" וְגוֹ', וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'; שֶׁכֵּן מָצִינוּ דֶּרֶךְ כָּל הַמִּתְוַדִּין, דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים קו, ו): "חָטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ

הַשָּׁלֵם

הֶעֱוִינוּ וְהִרְשָׁעְנוּ", שְׁלֹמֹה אָמַר (מְלָכִים-א ח): "חָטָאנוּ עָוִינוּ רָשָׁעְנוּ". דָּנִיֵּאל אָמַר (דָּנִיֵּאל ט, טו): "חָטָאנוּ וְעָוִינוּ וְהִרְשַׁעְנוּ וּמָרַדְנוּ", אֶלָּא מַהוּ שֶׁמֹּשֶׁה אוֹמֵר (שְׁמוֹת לד, ז): "נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה"? אֶלָּא כָּךְ הָיָה מִתְוַדֶּה: חָטָאתִי וְעָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִין לְפָנֶיךָ וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה - עֲשֵׂה לָהֶם זְדוֹנוֹת כִּשְׁגָגוֹת.

ב. בָּא לוֹ לְמִזְרַח הָעֲזָרָה, לִצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ, הַסְּגָן בִּימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית דִּין מִימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְּׂמֹאלוֹ, וְשָׁם שְׁנֵי שְׂעִירִים, וּפְנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם, וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ. כֹּהֵן גָּדוֹל, פָּנָיו כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ, עֲשָׂרָה פְּעָמִים מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בּוֹ בְּיוֹם, שִׁשָּׁה לָפָר שִׁלְשָׁה לַשָּׂעִיר וְאֶחָד לְגוֹרָלוֹת, וְקַלְפֵּי הָיְתָה שָׁם, וּבָהּ שְׁנֵי גוֹרָלוֹת, שֶׁל אֶשְׁכְּרוֹעַ הָיוּ, וַעֲשָׂאָן בֶּן גַּמְלָא שֶׁל זָהָב, וּמַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח.

ג. בֶּן קָטִין עָשָׂה שְׁנַיִם עָשָׂר דַּד לַכִּיּוֹר, שְׁנַיִם עָשָׂר כֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁין מִמֶּנּוּ, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא הָיוּ בּוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם, וּשְׁנֵי כֹּהֲנִים מְקַדְּשִׁין הֵימֶנּוּ, וּמַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח. מוֹנְבַז הַמֶּלֶךְ עָשָׂה כָּל יְדוֹת הַסַּכִּינִין שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל זָהָב, וּמַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח, הֵילֶנִי הַמַּלְכָּה אִמּוֹ עָשְׂתָה נִבְרֶשֶׁת שֶׁל זָהָב שֶׁעַל פֶּתַח הַהֵיכָל, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחַמָּה זוֹרַחַת, הָיוּ נִצּוֹצוֹת יוֹצְאִין הֵימֶנָּה, וְיוֹדְעִין שֶׁחַמָּה זוֹרַחַת, אַף הִיא עָשְׂתָה טַבְלָא שֶׁל זָהָב, שֶׁפָּרְשַׁת סוֹטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ, כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שָׁם נִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת שֶׁל זָהָב, חוּץ מִשַּׁעֲרֵי נִקָּנוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶן נֵס. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשְׁתָּן מוּצְהֶבֶת הָיְתָה. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נְחֹשְׁתָּא קַלְנִיתָא[8] הָיְתָה, וְהָיְתָה יָפָה כִּזָּהָב.

ד. מַהוּ נִסִּים נַעֲשׂוּ לְדַלְתוֹתָיו? אָמְרוּ: כְּשֶׁהָלַךְ נִקָּנוֹר לְהָבִיא דַּלְתוֹתָיו מֵאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, עָמַד עֲלֵיהֶן

[8] מְזֻקָּקֶת.

תּוֹסֶפְתָּא

נַחְשׁוֹל שֶׁבָּיָם לְטָבְעָן, וְנָטְלוּ אֶחָד מֵהֶן – וֶהֱטִילוּהוּ לַיָּם, וַעֲדַיִן לֹא נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ, בִּקְּשׁוּ לְהַטִּיל אֶת חֲבֶרְתָּהּ, עָמַד הוּא וּכְרָכָהּ, אָמַר לָהֶם: הַטִּילוּנִי עַמָּהּ! מִיָּד נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ, וְהָיָה מִצְטַעֵר עַל חֲבֶרְתָּהּ, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַנָּמָל שֶׁל עַכּוֹ, הָיְתָה מְבַצְבֶּצֶת וְיוֹצְאָה מִתַּחַת דְּפָנֵי הַסְּפִינָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: בְּרֵיָה שֶׁבָּיָם בָּלְעַתָּהּ וְהֶקִיאַתָּהּ לַיַּבָּשָׁה, וְעָלֶיהָ אָמַר שְׁלֹמֹה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יז): ״קוֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רָהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים״ – ׳אַל תִּקְרֵי בְּרוֹתִים אֶלָּא בְּרִית יָם׳.

ה. שֶׁל בֵּית גַּרְמוּ הָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד, שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֲמָנִים מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, הָיוּ יוֹדְעִין לֶאֱפוֹת כְּמוֹתָן, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין לְרַדּוֹת כְּמוֹתָן, שֶׁהָלְלוּ מַסִּיקִין מִבַּחוּץ וְאוֹפִין מִבַּחוּץ, וְהָלְלוּ מַסִּיקִין מִבִּפְנִים. הָלְלוּ פִּיתָן מִתְעַפֶּשֶׁת וְהָלְלוּ אֵין פִּיתָן מִתְעַפֶּשֶׁת. וּכְשֶׁיָּדְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר, אָמְרוּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא – לִכְבוֹדוֹ בָּרָא, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קמח, ה): ״כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ״; ׳אַל תִּקְרֵי בְּרוֹתִים אֶלָּא בְּרִית יָם׳.

ו. שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס הָיוּ בְּקִיאִין בְּפִטּוּם הַקְּטֹרֶת וּבְמַעֲלֶה עָשָׁן, וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד. שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֲמָנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִין לְפַטֵּם כְּמוֹתָן, אֶלָּא שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּמַעֲלֶה עָשָׁן, שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס הָיְתָה מִתְּמֶרֶת וְעוֹלָה עַד הַקּוֹרוֹת, וְאַחַר כָּךְ פּוֹשָׂה וְיוֹרֶדֶת לְמַטָּה, שֶׁל אֲלֶכְסַנְדְּרִין הָיְתָה פּוֹשָׂה מִיָּד, וּכְשֶׁיָּדְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא – לִכְבוֹדוֹ בָּרָא, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, ד): ״כֹּל פָּעַל לַמַּעֲנֵהוּ״, שְׁלְחוּ אֲלֵיהֶם חֲכָמִים וְלֹא בָּאוּ, עַד שֶׁכָּפְלוּ לָהֶם שְׂכָרָם, שְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה הָיוּ נוֹטְלִין בְּכָל יוֹם, חָזְרוּ לִהְיוֹת נוֹטְלִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה הָיוּ נוֹטְלִין בְּכָל יוֹם, חָזְרוּ לִהְיוֹת נוֹטְלִין אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה מָנֶה. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: מַה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמְרוּ לָהֶם: יוֹדְעִין הָיוּ בֵּית אַבָּא, שֶׁבַּיִת זֶה עָתִיד לֶחָרֵב, אָמְרוּ: שֶׁמָּא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְיִהְיֶה מְפַטֵּם לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּפַטְּמִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְעַל דָּבָר זֶה מְזַכִּירִין אוֹתָם לְשֶׁבַח – שֶׁלֹּא יָצָאָה מֵהֶן אִשָּׁה מְבֻשֶּׁמֶת לְעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים אִשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, מַתְנִין עִמָּהּ: – ׳שֶׁלֹּא תִּתְבַּשְּׂמִי׳! כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: ׳מִמַּעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת הֵן מִתְבַּשְּׂמִין׳. לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לב, כב): ״וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל״.

ז. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: פַּעַם אַחַת סָח לִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן לוֹנָא: פַּעַם אַחַת, יָצָאתִי אֲנִי וְתִינוֹק אֶחָד מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם לַשָּׂדֶה לְלַקֵּט עֲשָׂבִים, וּרְאִיתִיו שֶׁשָּׂחַק וּבָכָה, אָמַרְתִּי לוֹ: מִפְּנֵי מָה בָּכִיתָ? אָמַר לִי: עַל כְּבוֹד בֵּית אַבָּא שֶׁגָּלָה. וּמִפְּנֵי מַה שָּׂחַקְתָּ? אָמַר: לְסוֹף שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לָבָנָיו. אָמַרְתִּי לוֹ: וּמָה רָאִיתָ? אָמַר: מַעֲלֶה עָשָׁן כְּנֶגְדִּי, אָמַרְתִּי לוֹ: הַרְאוּהוּ לִי, אָמַר לִי: שְׁבוּעָה הִיא בְּיָדֵינוּ שֶׁאֵין מַרְאִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וּמְצָאַנִי אָדָם אֶחָד, וְאָמַרְתִּי לוֹ: מֵאַיִן אַתָּה? אָמַר לִי: מִבֵּית אַבְטִינָס אֲנִי, וּמַה בְּיָדְךָ? אָמַר לִי: מְגִלַּת סְמָנִין. הַרְאוּהוּ לִי, אָמַר לִי: כָּל זְמַן שֶׁבֵּית אַבָּא הָיוּ קַיָּמִין – צְנוּעִין הָיוּ, וְלֹא הָיוּ

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם, וְהֵיוּ מוֹסְרִין זֶה לָזֶה, וְעַכְשָׁו הֵילָךְ מְגִלָּה זוֹ, וְהִזְהֵר בָּהּ. וּכְשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵתִי דְּבָרַי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה, אָמַר לִי: מֵעַתָּה אָסוּר לְסַפֵּר בִּגְנוּתָן שֶׁל אֵלּוּ! מִכָּאן אָמַר בֶּן עַזַּאי: מִשָּׁלְךָ יִתְּנוּ לָךְ, בְּשִׁמְךָ יִקְרָאוּךָ, וּבְמָקוֹמְךָ יוֹשִׁיבוּךָ[9], וְאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוּכָן לַחֲבֵרוֹ, וְאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ אֲפִלּוּ כְּמִלְא נִימָא.

ח. הוּגְרוּס בֶּן לֵוִי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בַּשִּׁיר, וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד, אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים: מַה רָאִיתָ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמַר לָהֶן: יוֹדְעִין הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ עָתִיד לֶחֱרַב, וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְזַמְּרִין לִפְנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּזַמְּרִין לִפְנֵי הַמָּקוֹם. בֶּן קַמְצָר הָיָה יוֹדֵעַ אֶת מַעֲשֶׂה הַכָּתֹב, וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים: מַה רָאִיתָ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? כְּלָם מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לִדְבָרֵיהֶם, בֶּן קַמְצָר לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה לִדְבָרָיו. עַל הָרִאשׁוֹנִים נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי י, ז): "זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה", וְעַל בֶּן קַמְצָר וַחֲבֵרָיו נֶאֱמַר (שָׁם): "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב", הֵם בְּקְשׁוּ לְהַרְבּוֹת כְּבוֹדָם וּלְמַעֵט כְּבוֹד שָׁמַיִם, לְפִיכָךְ, כְּבוֹדָן נִתְמַעֵט וּכְבוֹד הַמָּקוֹם בְּמְקוֹמוֹ, וְלֹא נִמְצָא לָהֶם שֵׁם טוֹב וְזֵכֶר טוֹב, עַל הָרִאשׁוֹנִים נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי י, ז): זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמַר (שָׁם): "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב".

ט. טָרַף בַּקְלָפֵי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי גּוֹרָלוֹת, אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ, אִם בִּימִינוֹ עָלָה - הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׂמֵחִין, וְאִם בִּשְׂמֹאלוֹ עָלָה - לֹא הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׂמֵחִין. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי עֲקִיבָה: מַהוּ שֶׁיִּתֵּן מִשְׂמֹאל לְיָמִין? אָמַר לָהֶם: אַל תִּתְּנוּ מָקוֹם לַצְּדוּקִין לְרָדוֹת אַחֲרֵיכֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַסְּגָן וְכֹהֵן גָּדוֹל מַכְנִיסִין אֶת יְדֵיהֶן בַּקְלָפֵי, אִם בִּימִינוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹלֶה - אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל! הַגְבֵּהַ יְמִינְךָ. אִם בִּימִינוֹ שֶׁל סְגָן עוֹלֶה - רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל: דַּבֵּר מִלֵּיךָ! וּנְתָנָן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים, הוּא אוֹמֵר לַה', וְהַסְּגָן אוֹמֵר לְחַטָּאת, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר חַטָּאת, אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא טז, ט): "וְעָשָׂהוּ חַטָּאת".

י. בְּכָל יוֹם שְׁנֵי כֹּהֲנִים נִכְנָסִין, אֶחָד בְּכָךְ וְאֶחָד בְּמַחְתָּה, הַיּוֹם נוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ, וְאֶת הַכַּף בִּשְׂמֹאלוֹ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּקְטוֹרֶת שֶׁל לְפָנִי וְלִפְנִים, אֲבָל בִּקְטוֹרֶת שֶׁל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב - הֲרֵי הוּא כִּקְטוֹרֶת שֶׁל שְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בְּכָל יוֹם הָיְתָה כְּבֵדָה וְהַיּוֹם קַלָּה, בְּכָל יוֹם הָיְתָה עֲבָה וְהַיּוֹם רַךְ. בְּכָל יוֹם הָיְתָה קְצָרָה וְהַיּוֹם אֲרֻכָּה; כְּדֵי שֶׁתְּהֵא זְרוֹעוֹ מְסַיַּעַת. בְּכָל יוֹם לֹא הָיָה לָהּ נַאשְׁתִּיק[10], הַיּוֹם הָיָה לָהּ נַאשְׁתִּיק; דִּבְרֵי בֶן הַסְּגָן. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם שְׁתֵּי מַעֲרָכוֹת וְהַיּוֹם שָׁלֹשׁ: אַחַת לְמַעֲרָכָה גְּדוֹלָה, וְאַחַת לְמַעֲרָכָה קְטַנָּה שֶׁל קְטֹרֶת, וְאַחַת שֶׁמּוֹסִיפִין הַיּוֹם לִקְטֹרֶת שֶׁלִּפְנֵי וְלִפְנִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי מוֹסִיף אַחַת לְאֻבָּרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַכְּלוּ מֵעֶרֶב.

יא. נִכְנָס וּמְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל, עַד שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בֵּין מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְלַמְּנוֹרָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בֵּין הַשֻּׁלְחָן וְלַמִּזְבֵּחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: בֵּין שֻׁלְחָן לְכֹתֶל, שֻׁלְחָן נָתוּן בַּצָּפוֹן, מִשְׁלִישׁ הַבַּיִת וְלִפְנִים מִשּׁוּכָה מִן הַכֹּתֶל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה, מִזְבֵּחַ הַזָּהָב מְמֻצָּע בֵּינְתַיִם, כְּנֶגֶד שְׁנֵי בַדֵּי אָרוֹן, וּמְשׁוּךְ כְּלַפֵּי קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְכֻלָּם הָיוּ נְתוּנִין מֵחֲצִי הַבַּיִת וְלִפְנִים, מֵהֲלָךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵין שְׁתֵּי הַפָּרוֹכוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וּבֵינֵיהֶן אַמָּה, זֶה מָקוֹם הַדְּבִיר שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא פָּרֹכֶת אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כו, לג): "וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם". אָמְרוּ לוֹ: מָה תַּלְמוּד לוֹמַר

הַשָּׁלֵם

---

[9] בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים נוֹסַף כָּאן: **'אֵין שְׁכִינָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם'**; אַךְ הַגְּרַ"א לֹא גָּרַס לָהּ.

[10] טַבַּעַת בְּרֹאשׁוֹ שֶׁמְּקַשְׁקֵשׁ וּמַשְׁמִיעַ קוֹל.

תּוֹסֶפְתָּא

(שָׁם): ״בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים״? אָמַר לָהֶם: לְהָבִיא נוֹב וְגִבְעוֹן וְשִׁילֹה וּבֵית עוֹלָמִים. הַחִיצוֹנָה הָיְתָה פְּרוּפָּה מִן הַדָּרוֹם, וּפְנִימִית מִן הַצָּפוֹן, מְהַלֵּךְ בֵּינֵיהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַצָּפוֹן, הוֹפֵךְ פָּנָיו לְדָרוֹם, מְהַלֵּךְ לְשֶׁמְּאלוֹ עִם הַפָּרֹכֶת, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָאָרוֹן, וְדָחַף אֶת הַפָּרֹכֶת בְּמָתְנָיו, וְנָתַן אֶת הַמַּחְתָּה בֵּין שְׁנֵי הַבַּדִּים, וְצָבַר אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, וְנִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כֻּלּוֹ עָשָׁן, יוֹצֵא וּבָא לוֹ דֶּרֶךְ כְּנִיסָתוֹ, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בְּבַיִת הַחִיצוֹן, וְלֹא הָיָה מַאֲרִיךְ - שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד שֶׁהֶאֱרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, וְנִמְנוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים לְכְנוֹס אַחֲרָיו, הִתְחִילוּ הֵם נִכְנָסִין, וְהוּא יוֹצֵא, אָמְרוּ לוֹ: מַה רָאִיתָ לְהַאֲרִיךְ? אָמַר לָהֶם: קָשָׁה בְּעֵינֵיכֶם שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי עֲלֵיכֶם וְעַל מִקְדַּשׁ אֲבוֹתֵיכֶם שֶׁלֹּא יֵחָרֵב?! אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן, אֵין אַתָּה רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹת, שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל.

יב. אֶבֶן הָיְתָה שָׁם מִימוֹת נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וְ׳שְׁתִיָּה׳ הָיְתָה נִקְרֵאת, גְּבוֹהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, שֶׁמִּתְחִלָּה הָיָה הָאָרוֹן עָלֶיהָ נָתוּן. מִשֶּׁנִּטַּל הָאָרוֹן, מֵעָלֶיהָ הָיוּ נוֹתֵן קְטֹרֶת שֶׁלְּפָנֵי וְלִפְנִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִמֶּנָּה הַשְׁתָּת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נ, ב): ״מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ״ - מִמֶּנּוּ מוּכְלָל יָפְיָהּ שֶׁל עוֹלָם.

יג. צִנְצֶנֶת הַמָּן, וּצְלוֹחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שְׁקֵדֶיהָ וּפְרָחֶיהָ, וְאַרְגָּז שֶׁהֶשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים כָּבוֹד לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הָיוּ כֻלָּם בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. מִשֶּׁנִּגְנַז הָאָרוֹן - נִגְנְזוּ עִמּוֹ. שְׁנֵי בַדֵּי אָרוֹן הָיוּ יוֹצְאִים מִן הָאָרוֹן עַד שֶׁמַּגִּיעִין לַפָּרֹכֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ח, ח): ״וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים״, יָכוֹל לֹא יְהוּ נִרְאִים מִתּוֹכָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים״ וְגוֹ׳ - יִהְיוּ מְקֻרְעִין בַּפָּרֹכֶת וְיוֹצְאִין, וְהָיוּ נִרְאִין וּבוֹלְטִין מִתּוֹכָהּ, וְנִרְאִין כִּשְׁנֵי דַדֵּי אִשָּׁה, וַעֲלֵיהֶן אָמַר שְׁלֹמֹה (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יג): ״צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין״.

הַשָּׁלֵם

יד. נוֹטֵל אֶת הַדָּם מִמִּי שֶׁהָיָה מְמֻרָּס בּוֹ, נִכְנָס לְמָקוֹם שֶׁנִּכְנָס, וְעָמַד בְּמָקוֹם שֶׁעָמַד, וְהִזָּה מִמֶּנּוּ עַל הַכַּפֹּרֶת, כְּנֶגֶד שְׁנֵי בַדֵּי אָרוֹן, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת, לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אֶלָּא כְּמַצְלִיף. וְכָךְ הָיָה מוֹנֶה: אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וּשְׁתַּיִם, אַחַת וְשָׁלֹשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת וְחָמֵשׁ, אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְשֶׁבַע; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַחַת, אַחַת וְאַחַת, שְׁתַּיִם וְאַחַת, שָׁלֹשׁ וְאַחַת, אַרְבַּע וְאַחַת, חָמֵשׁ וְאַחַת, שֵׁשׁ וְאַחַת, שֶׁבַע וְאַחַת. וְאַחַר כָּךְ הָיָה מְהַלֵּךְ לִשְׁמֹאלוֹ עַד הַפָּרֹכֶת. וְלֹא הָיָה מַגִּיעַ לַפָּרֹכֶת. אִם הִגִּיעַ - הִגִּיעַ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסֵי: אֲנִי רְאִיתִיהָ בְּרוֹמִי, וְהָיוּ עָלֶיהָ כַּמָּה טִפֵּי דָמִים שֶׁל פָּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים.

מַסֶּכֶת יוֹמָא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. בָּא לוֹ לְהַקִּיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ, מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל? מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, מָקוֹם שֶׁמַּתְחִיל בַּחֲטָאת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, מִשָּׁם הָיָה גּוֹמֵר עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּמָקוֹמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַטֵּא. וְעַל כֻּלָּן הָיָה נוֹתֵן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, חוּץ מֵאוֹתָהּ שֶׁבַּאֲלַכְסוֹן שֶׁנּוֹתֵן מִמַּטָּה לְמַעְלָה. רַבִּי יְהוּדָה מִשָּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּמָקוֹמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַטֵּא, וְעַל כֻּלָּן הָיָה נוֹתֵן מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, חוּץ מִזּוֹ שֶׁהָיָה לְפָנָיו, שֶׁכְּנֶגֶד אֲלַכְסוֹן, שֶׁהָיָה נוֹתֵן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.

ב. הִזָּה עַל טָהֳרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים, לֹא הָיָה מַזֶּה, לֹא עַל הָאֵפֶר וְלֹא עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים, אֶלָּא עַל גַּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. וְהֵיא יוֹרֶדֶת עַל הַקִּיר, עַל כָּל הַזָּיָה - טְבִילָה. נָתַן עַל הַקֶּרֶן מִכָּאן וּמִכָּאן - כְּשֵׁר. מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנִים - פָּסוּל.

ג. שְׁנָיָה מַתַּן קָרָנוֹת - פָּסוּל. אִם חִסֵּר אֶפִלּוּ אַחַת מִן הַמַּתָּנוֹת - פָּסוּל. הִקְדִּים מַתַּן שֶׁבַע לְמַתַּן אַרְבַּע - יַחֲזֹר וְיִתֵּן. מִדֵּם מַתָּנוֹת שֶׁבַע אַחַר מַתַּן אַרְבַּע, עַד שֶׁלֹּא גָּמַר אֶת הַמַּתָּנוֹת

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁבִּפְנִים - יָצָא וְשָׁפַךְ שִׁירֵי הַדָּם לִיסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְשֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן הָיָה שׁוֹפֵךְ אֶל יְסוֹד דְּרוֹמִי. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִלּוּ וְאִלּוּ לִיסוֹד מַעֲרָבִי, אִלּוּ וְאִלּוּ מִתְעָרְבִין לְאַמָּה וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן, וְנִמְכָּרִין לַגַּנָּנִין לְזַבֵּל, וּמוּעָלִין בָּהֶם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מְעִילָה בַּדָּמִים.

ד. כָּל מַעֲשֶׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים הָאֲמוּרִים עַל הַסֵּדֶר, אִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, חוּץ מִן הוֹצָאַת כַּף וּמַחְתָּה, שֶׁאִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בְּדָבָרִים הַנַּעֲשִׂים בְּבִגְדֵי לָבָן מִבַּחוּץ, אֲבָל עַל פִּי שֶׁאִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ מִכָּל הַנַּעֲשִׂים - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת מִבִּפְנִים, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה, כְּמַתָּנוֹת שֶׁבִּפְנִים. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. נָתַן מִקְצָת מַתָּנוֹת שֶׁהֵיכָל, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה בַּהֵיכָל. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. גָּמַר מַתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה. מַתָּנוֹת שֶׁבְּמִזְבֵּחַ - רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת שֶׁבְּמִזְבֵּחַ, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַתְחִיל בַּתְּחִלָּה בְּמַתָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק יַתְחִיל. גָּמַר מַתָּנוֹת שֶׁבְּמִזְבֵּחַ וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - אֵין מַתִּין לְכֹהֵן אַחֵר, אֲבָל מַתִּין בְּהֶם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מְעִילָה בַּדָּמִים.

ה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זֶה סִימָן, כָּל הַיּוֹצֵא מִבִּפְנִים לְהִנָּתֵן בַּחוּץ - נוֹטֵל מִן הַסָּמוּךְ לְפָנִים. וְכָל הַנּוֹטֵל מִבִּפְנִים לְהִנָּתֵן בַּחוּץ - נוֹתֵן עַל הַסָּמוּךְ לְפָנִים. נָתַן מִדַּם הַפָּר בִּפְנִים וּבַחוּץ, מִדַּם הַשָּׂעִיר בִּפְנִים וּבַחוּץ - הַפְּנִימִים עָלוּ לוֹ וְהַחִיצוֹנִים לֹא עָלוּ לוֹ. נָתַן

הַשָּׁלֵם

מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת שֶׁבִּפְנִים, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָבִיא אַחֵר וְיַתְחִיל בְּתְּחִלָּה עַל הַפָּרְכֶת. נָתַן מִקְצָת הַמַּתָּנוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - יָצָא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, כ): "וְכִלָּה מְכַפֵּר"; אִם כִּפֵּר - כִּלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם כִּלָּה - כִּפֵּר, אֵין מַתִּין הַיְסוֹד מְעַכֵּב, וְכֻלָּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - יָצְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, כ): "וְכִלָּה מְכַפֵּר".

ו. פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָן עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ, וְיִפְלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה - שֶׁאֵין חַטָּאת הַצִּבּוּר מֻתָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תָּמוּת. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נִשְׁפַּךְ הַדָּם - יָמוּת הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, מֵת הַמִּשְׁתַּלֵּחַ - יִשָּׁפֵךְ הַדָּם. שְׁנֵי שְׂעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים - מִצְוָתָן בְּהַגְרָלָה, עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל עֲלֵיהֶן - רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן בְּדָבָר אַחֵר, מִשֶּׁהִגְרִיל עֲלֵיהֶן - אֵין רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן בְּדָבָר אַחֵר. פֶּסַח שֶׁלֹּא קָרַב בָּרִאשׁוֹן - יִקְרַב בַּשֵּׁנִי. לֹא קָרַב בַּשֵּׁנִי - יִקְרַב לְשָׁנָה הַבָּאָה. מָעוֹת שֶׁלֹּא קָרְבוּ בָּרִאשׁוֹן - יִקָּרְבוּ בַּשֵּׁנִי. לֹא קָרְבוּ בַּשֵּׁנִי - יִקָּרְבוּ לְשָׁנָה הַבָּאָה. חֲגִיגָה שֶׁלֹּא קָרְבָה בָּרִאשׁוֹנָה - תִּקָּרֵב בַּשֵּׁנִיָּה, לֹא קָרְבָה בַּשֵּׁנִי - תִּקָּרֵב בַּשְּׁלִישִׁי, לֹא קָרְבָה בַּשְּׁלִישִׁי - תִּקָּרֵב בְּשָׁנָה הַבָּאָה. שְׂעִירֵי הָרֶגֶל שֶׁלֹּא קָרְבוּ בָּרֶגֶל - יִקָּרְבוּ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. לֹא קָרַב בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ - יִקָּרְבוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. לֹא קָרְבוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - יִקָּרְבוּ לְרֶגֶל הַבָּא. וְשֶׁמִּתְחִלָּה לֹא הִקָּרְבוּ לְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר אֶלָּא עַל מְנָת לִקָּרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

ז. מֵת שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ עַד שֶׁלֹּא זָרַק דָּם שֶׁל רִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְוַדָּה עָלָיו - יָצָא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז, י): "יַעֲמַד חַי", עַד מָתַי יְהֵא זָקוּק לִהְיוֹת חַי? עַד "וְכִלָּה מְכַפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ"; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שָׁעַת וִדּוּי.

ח. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּךְ הוּא אוֹמֵר: "חָטְאוּ עָווּ פָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל". כֻּבַּשׁ

תּוֹסֶפְתָּא

עוֹשִׂין, מִפְּנֵי אֲלֶכְסַנְדְּרִין, שֶׁהָיוּ מְתַלְּשִׁין בְּשָׂעָרוֹ, וְאוֹמְרִין לוֹ: ״טוֹל וָצֵא! טוֹל וָצֵא!״ יַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם מְלַוִּין אוֹתוֹ עַד סָפָה רִאשׁוֹנָה. עֶשֶׂר סְכוֹת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר מִילִין הָיוּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תֵּשַׁע סְכוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה מִילִין הָיוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חָמֵשׁ סְכוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה מִילִין, הָיוּ מְעָרְבִין מְזוֹ לְזוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה: יָכוֹלְנִי אֲנִי לַעֲשׂוֹתָן שְׁתֵּי סְכוֹת.

ט. שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֲרֵי שֶׁחָלָה שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, מַהוּ לְהַרְכִּיבוֹ? אָמַר לָהֶם: יָכוֹל הוּא לְהַרְכִּיב אֶת אֲחֵרִים, חָלָה מְשַׁלְּחוֹ, מַהוּ לְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר? אָמַר לָהֶם: כָּךְ תְּהֵיוּ בְּשָׁלוֹם אֲנִי וְאַתֶּם, דְּחֵאוּהוּ וְלֹא מֵת, מַהוּ שֶׁיֵּרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ? אָמַר לָהֶם? כֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ ה׳ (שופטים ה, לא). וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חָלָה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר, דְּחֵאוּהוּ וְלֹא מֵת - יֵרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ.

י. שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְטַמֵּא בְּגָדִים - מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמְשַׁקִּין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְטַמֵּא אוֹכְלִים וּמְשַׁקִּים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְאֵין חַי מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין. מֵאֵימָתַי מְטַמֵּא בְּגָדִים? מִשֶּׁיֵּצֵא מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשָּׁעָה שֶׁיִּגִּיעַ לַצּוּק. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִשָּׁעַת דְּחִיָּתוֹ לַצּוּק.

יא. פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בְּגָדִים - מְטַמְּאִין אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ - אֵין מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְאֵין חַי מְטַמֵּא אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין. מֵאֵימָתַי מְטַמְּאִין בְּגָדִים? מִשֶּׁיֵּצְאוּ מֵחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשֶּׁיַּצִּית הָאוּר בָּרֶבֶן.

יב. הֵיכָן שׂוֹרְפִין אוֹתָן? בְּבֵית הַדֶּשֶׁן הַגָּדוֹל, חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, לְצָפוֹנָהּ שֶׁל

הַשָּׁלֵם

יְרוּשָׁלַיִם חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, וּמִזְקִיפִין שֶׁל כֹּהֲנִים הָיוּ מַעֲמִידִין סְבִיבוֹת הַמַּעֲרָכָה, מִפְּנֵי דֹּחַק הָעָם - כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ קוֹפְצִים לִרְאוֹת, וְנוֹפְלִין לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה. אֶחָד הַשּׁוֹרֵף וְאֶחָד הַמְסַיֵּעַ בַּשָּׁעַת שְׂרֵפָה - מְטַמְּאִין בְּגָדִים, אֲבָל הַמְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה וּמַצִּית אֶת הָאוּר לְאַלְתַּר - אֵין מְטַמֵּא בְּגָדִים.

יג. שְׁמוֹנָה בְּרָכוֹת מְבָרֵךְ בְּאוֹתוֹ יוֹם, עַל הַתּוֹרָה - כְּדָרֵךְ שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, עַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַהוֹדָאָה, וְעַל מְחִילַת הֶעָוֹן כְּסִדְרָן, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ - בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל הַכֹּהֲנִים - בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן, וְעַל יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן, וּשְׁאָר תְּפִלָּה תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה, שֶׁעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהִוָּשַׁע מִלְּפָנֶיךָ, וְחוֹתֵם בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. כָּל הָעָם קוֹרִין בְּשֶׁלָּהֶם - כְּדֵי לְהַרְאוֹת חֲזִיתָן לָרַבִּים.

יד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: סֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת כָּךְ הָיוּ מַקְרִיבִין, פַּר הָעוֹלָה וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ הָיוּ קָרֵבִין עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְאַחַר כָּךְ פַּר וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים, וְאַחַר א�ֵילוֹ וְאֵיל הָעָם, וְאַחַר כָּךְ שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִים. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: פַּר הָעוֹלָה וְשִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִים הָיוּ קָרֵבִין עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח, כג): ״מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד״ וְגוֹ׳; וְאַחַר כָּךְ פַּר וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים, וְאַחַר כָּךְ שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כט, יא): ״מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם״, וְאַחַר כָּךְ אֵילוֹ וְאֵיל הָעָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֶחָד קָרֵב עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְשִׁשָּׁה קָרְבִין עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

טו. וְיוֹם-טוֹב עָשָׂה לְאוֹהֲבָיו. וּמַעֲשֶׂה בִּישְׁמָעֵאל בֶּן קָמְחִית, שֶׁיָּצָא לְדַבֵּר עִם הַמֶּלֶךְ עֲרָבִי, וְנִתְּנָה צִינּוֹרָא מִפִּיו, וְנָפְלָה עַל בְּגָדָיו, נִכְנַס אֶחָיו וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו בְּכָהוּנָה גְּדוֹלָה, וְאָתָה אִמָּן שֶׁל אֵלּוּ שְׁנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיוֹם אֶחָד.

מלכים א פרק יב

א וַיֵּלֶךְ רְחַבְעָם שְׁכֶם כִּי שְׁכֶם בָּא כָל־יִשְׂרָאֵל
לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ: **ב** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ | יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט
וְהוּא עוֹדֶנּוּ בְּמִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּרַח מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה וַיֵּשֶׁב יָרָבְעָם בְּמִצְרָיִם: **ג** וַיִּשְׁלְחוּ
וַיִּקְרְאוּ־לוֹ ויבאו (וַיָּבֹא) יָרָבְעָם וְכָל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל וַיְדַבְּרוּ אֶל־רְחַבְעָם לֵאמֹר: **ד** אָבִיךָ
הִקְשָׁה אֶת־עֻלֵּנוּ וְאַתָּה עַתָּה הָקֵל ׀ מֵעֲבֹדַת אָבִיךָ
הַקָּשָׁה וּמֵעֻלּוֹ הַכָּבֵד אֲשֶׁר־נָתַן עָלֵינוּ
וְנַעַבְדֶךָּ: **ה** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְכוּ־עֹד שְׁלֹשֶׁה יָמִים
וְשׁוּבוּ אֵלָי וַיֵּלְכוּ הָעָם: **ו** וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם
אֶת־הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר־הָיוּ עֹמְדִים אֶת־פְּנֵי שְׁלֹמֹה
אָבִיו בְּהִיתּוֹ חַי לֵאמֹר אֵיךְ אַתֶּם נוֹעָצִים לְהָשִׁיב
אֶת־הָעָם־הַזֶּה דָּבָר: **ז** וידבר (וַיְדַבְּרוּ) אֵלָיו
לֵאמֹר אִם־הַיּוֹם תִּהְיֶה־עֶבֶד לָעָם הַזֶּה וַעֲבַדְתָּם
וַעֲנִיתָם וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם דְּבָרִים טוֹבִים וְהָיוּ לְךָ
עֲבָדִים כָּל־הַיָּמִים: **ח** וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲצַת הַזְּקֵנִים
אֲשֶׁר יָעָצֻהוּ וַיִּוָּעַץ אֶת־הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ
אֲשֶׁר הָעֹמְדִים לְפָנָיו: **ט** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מָה אַתֶּם
נוֹעָצִים וְנָשִׁיב דָּבָר אֶת־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ
אֵלַי לֵאמֹר הָקֵל ׀ מִן־הָעֹל אֲשֶׁר־נָתַן אָבִיךָ
עָלֵינוּ: **י** וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ ׀
לֵאמֹר כֹּה־תֹאמַר לָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר ׀ דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ
לֵאמֹר אָבִיךָ הִכְבִּיד אֶת־עֻלֵּנוּ וְאַתָּה הָקֶל מֵעָלֵינוּ
כֹּה תְדַבֵּר אֲלֵיהֶם קָטָנִּי עָבֶה מִמָּתְנֵי
אָבִי: **יא** וְעַתָּה אָבִי הֶעְמִיס עֲלֵיכֶם עֹל כָּבֵד וַאֲנִי
אוֹסִיף עַל־עֻלְּכֶם אָבִי יִסַּר אֶתְכֶם בַּשּׁוֹטִים וַאֲנִי
אֲיַסֵּר אֶתְכֶם בָּעַקְרַבִּים: **יב** וַיָּבֹא יָרָבְעָם וְכָל־
הָעָם אֶל־רְחַבְעָם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר שׁוּבוּ אֵלַי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי: **יג** וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ אֶת־הָעָם קָשָׁה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲצַת הַזְּקֵנִים
אֲשֶׁר יְעָצֻהוּ: **יד** וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כַּעֲצַת הַיְלָדִים
לֵאמֹר אָבִי הִכְבִּיד אֶת־עֻלְּכֶם וַאֲנִי אֹסִיף עַל־
עֻלְּכֶם אָבִי יִסַּר אֶתְכֶם בַּשּׁוֹטִים וַאֲנִי אֲיַסֵּר
אֶתְכֶם בָּעַקְרַבִּים: **טו** וְלֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל־הָעָם
כִּי־הָיְתָה סִבָּה מֵעִם יְהוָה לְמַעַן הָקִים אֶת־דְּבָרוֹ
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד אֲחִיָּה הַשִּׁילֹנִי אֶל־יָרָבְעָם
בֶּן־נְבָט: **טז** וַיַּרְא כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ
אֲלֵהֶם וַיָּשִׁבוּ הָעָם אֶת־הַמֶּלֶךְ | דָּבָר | לֵאמֹר
מַה־לָּנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא־נַחֲלָה בְּבֶן־יִשַׁי לְאָהָלֶיךָ
יִשְׂרָאֵל עַתָּה רְאֵה בֵיתְךָ דָּוִד וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל
לְאָהָלָיו: **יז** וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה
וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם: {פ}
יח וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם אֶת־אֲדֹרָם אֲשֶׁר עַל־
הַמַּס וַיִּרְגְּמוּ כָל־יִשְׂרָאֵל בּוֹ אֶבֶן וַיָּמֹת וְהַמֶּלֶךְ
רְחַבְעָם הִתְאַמֵּץ לַעֲלוֹת בַּמֶּרְכָּבָה לָנוּס
יְרוּשָׁלִָם: **יט** וַיִּפְשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל ׀ בְּבֵית דָּוִד עַד הַיּוֹם
הַזֶּה: {ס} **כ** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ כָּל־יִשְׂרָאֵל ׀ כִּי־שָׁב
יָרָבְעָם וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְרְאוּ אֹתוֹ אֶל־הָעֵדָה וַיַּמְלִיכוּ
אֹתוֹ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אַחֲרֵי בֵית־דָּוִד
זוֹלָתִי שֵׁבֶט־יְהוּדָה לְבַדּוֹ: **כא** ויבאו (וַיָּבֹא)
רְחַבְעָם ׀ יְרוּשָׁלִַם וַיַּקְהֵל ׀ אֶת־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וְאֶת־
שֵׁבֶט בִּנְיָמִן מֵאָה וּשְׁמֹנִים אֶלֶף בָּחוּר עֹשֵׂה
מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִם־בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב אֶת־
הַמְּלוּכָה לִרְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה: {פ}
כב וַיְהִי דְּבַר הָאֱלֹהִים אֶל־שְׁמַעְיָה אִישׁ־
הָאֱלֹהִים לֵאמֹר: **כג** אֱמֹר אֶל־רְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה
מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וּבִנְיָמִין וְיֶתֶר
הָעָם לֵאמֹר: **כד** כֹּה אָמַר יְהוָה לֹא־תַעֲלוּ וְלֹא־

תִּלָּחֵמוּן עִם־אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אִישׁ
לְבֵיתוֹ כִּי מֵאִתִּי נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־
דְּבַר יְהוָה וַיָּשֻׁבוּ לָלֶכֶת כִּדְבַר יְהוָה: {ס} **כה** וַיִּבֶן
יָרָבְעָם אֶת־שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרַיִם וַיֵּשֶׁב בָּהּ וַיֵּצֵא
מִשָּׁם וַיִּבֶן אֶת־פְּנוּאֵל: **כו** וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם בְּלִבּוֹ
עַתָּה תָּשׁוּב הַמַּמְלָכָה לְבֵית דָּוִד: **כז** אִם־יַעֲלֶה |
הָעָם הַזֶּה לַעֲשׂוֹת זְבָחִים בְּבֵית־יְהוָה בִּירוּשָׁלִַם
וְשָׁב לֵב הָעָם הַזֶּה אֶל־אֲדֹנֵיהֶם אֶל־רְחַבְעָם מֶלֶךְ
יְהוּדָה וְהָרְגֻנִי וְשָׁבוּ אֶל־רְחַבְעָם מֶלֶךְ־
יְהוּדָה: **כח** וַיִּוָּעַץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם מֵעֲלוֹת יְרוּשָׁלִַם הִנֵּה
אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם: **כט** וַיָּשֶׂם אֶת־הָאֶחָד בְּבֵית־אֵל וְאֶת־
הָאֶחָד נָתַן בְּדָן: **ל** וַיְהִי הַדָּבָר הַזֶּה לְחַטָּאת וַיֵּלְכוּ
הָעָם לִפְנֵי הָאֶחָד עַד־דָּן: **לא** וַיַּעַשׂ אֶת־בֵּית
בָּמוֹת וַיַּעַשׂ כֹּהֲנִים מִקְצוֹת הָעָם אֲשֶׁר לֹא־הָיוּ
מִבְּנֵי לֵוִי: **לב** וַיַּעַשׂ יָרָבְעָם | חָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי
בַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר יוֹם | לַחֹדֶשׁ כֶּחָג | אֲשֶׁר בִּיהוּדָה
וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ כֵּן עָשָׂה בְּבֵית־אֵל לִזְבֹּחַ
לָעֲגָלִים אֲשֶׁר־עָשָׂה וְהֶעֱמִיד בְּבֵית אֵל אֶת־כֹּהֲנֵי
הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה: **לג** וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ | אֲשֶׁר־
עָשָׂה בְּבֵית־אֵל בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר־בָּדָא מלבד (מִלִּבּוֹ) וַיַּעַשׂ
חָג לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר: {פ}

מלכים א פרק יג

א וְהִנֵּה | אִישׁ אֱלֹהִים בָּא מִיהוּדָה בִּדְבַר יְהוָה
אֶל־בֵּית־אֵל וְיָרָבְעָם עֹמֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ
לְהַקְטִיר: **ב** וַיִּקְרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ בִּדְבַר יְהוָה
וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה־בֵן נוֹלָד
לְבֵית־דָּוִד יֹאשִׁיָּהוּ שְׁמוֹ וְזָבַח עָלֶיךָ אֶת־כֹּהֲנֵי
הַבָּמוֹת הַמַּקְטִרִים עָלֶיךָ וְעַצְמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ
עָלֶיךָ: **ג** וְנָתַן בַּיּוֹם הַהוּא מוֹפֵת לֵאמֹר זֶה הַמּוֹפֵת
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה הִנֵּה הַמִּזְבֵּחַ נִקְרָע וְנִשְׁפַּךְ הַדֶּשֶׁן
אֲשֶׁר־עָלָיו: **ד** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר אִישׁ־
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית־אֵל
וַיִּשְׁלַח יָרָבְעָם אֶת־יָדוֹ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר |
תְּפִשֻׂהוּ וַתִּיבַשׁ יָדוֹ אֲשֶׁר שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יָכְלוּ
לַהֲשִׁיבָהּ אֵלָיו: **ה** וְהַמִּזְבֵּחַ נִקְרָע וַיִּשְׁפַּךְ הַדֶּשֶׁן
מִן־הַמִּזְבֵּחַ כַּמּוֹפֵת אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ הָאֱלֹהִים
בִּדְבַר יְהוָה: **ו** וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר | אֶל־אִישׁ
הָאֱלֹהִים חַל־נָא אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִתְפַּלֵּל
בַּעֲדִי וְתָשֹׁב יָדִי אֵלָי וַיְחַל אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי
יְהוָה וַתָּשָׁב יַד־הַמֶּלֶךְ אֵלָיו וַתְּהִי
כְּבָרִאשֹׁנָה: **ז** וַיְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים
בֹּאָה־אִתִּי הַבַּיְתָה וְסָעֳדָה וְאֶתְּנָה לְךָ
מַתָּת: **ח** וַיֹּאמֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ אִם־
תִּתֶּן־לִי אֶת־חֲצִי בֵיתֶךָ לֹא אָבֹא עִמֶּךָ וְלֹא־אֹכַל
לֶחֶם וְלֹא אֶשְׁתֶּה־מַיִם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: **ט** כִּי־כֵן |
צִוָּה אֹתִי בִּדְבַר יְהוָה לֵאמֹר לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא
תִשְׁתֶּה־מָיִם וְלֹא תָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
הָלַכְתָּ: **י** וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אַחֵר וְלֹא־שָׁב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
בָּא בָהּ אֶל־בֵּית־אֵל: {פ}
יא וְנָבִיא אֶחָד זָקֵן יֹשֵׁב בְּבֵית־אֵל וַיָּבוֹא בְּנוֹ
וַיְסַפֶּר־לוֹ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה אִישׁ־
הָאֱלֹהִים | הַיּוֹם בְּבֵית־אֵל אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיְסַפְּרוּם לַאֲבִיהֶם: **יב** וַיְדַבֵּר
אֲלֵהֶם אֲבִיהֶם אֵי־זֶה הַדֶּרֶךְ הָלָךְ וַיִּרְאוּ בָנָיו אֶת־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא
מִיהוּדָה: **יג** וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו חִבְשׁוּ־לִי הַחֲמוֹר

וַיַּחְבְּשׁוּ־לוֹ הַחֲמוֹר וַיִּרְכַּב עָלָיו: **יד** וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיִּמְצָאֵהוּ יֹשֵׁב תַּחַת הָאֵלָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַאַתָּה אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּאתָ מִיהוּדָה וַיֹּאמֶר אָנִי: **טו** וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֵךְ אִתִּי הַבַּיְתָה וֶאֱכֹל לָחֶם: **טז** וַיֹּאמֶר לֹא אוּכַל לָשׁוּב אִתֶּךָ וְלָבוֹא אִתָּךְ וְלֹא־אֹכַל לֶחֶם וְלֹא־אֶשְׁתֶּה אִתְּךָ מַיִם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: **יז** כִּי־דָבָר אֵלַי בִּדְבַר יְהוָה לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא־תִשְׁתֶּה שָׁם מַיִם לֹא־תָשׁוּב לָלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־הָלַכְתָּ בָּהּ: **יח** וַיֹּאמֶר לוֹ גַּם־אֲנִי נָבִיא כָּמוֹךָ וּמַלְאָךְ דִּבֶּר אֵלַי בִּדְבַר יְהוָה לֵאמֹר הֲשִׁבֵהוּ אִתְּךָ אֶל־בֵּיתֶךָ וְיֹאכַל לֶחֶם וְיֶשְׁתְּ מָיִם כִּחֵשׁ לוֹ: **יט** וַיָּשָׁב אִתּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיֶּשְׁתְּ מָיִם: **כ** וַיְהִי הֵם יֹשְׁבִים אֶל־הַשֻּׁלְחָן {פ} וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־הַנָּבִיא אֲשֶׁר הֱשִׁיבוֹ: **כא** וַיִּקְרָא אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־בָּא מִיהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה יַעַן כִּי מָרִיתָ פִּי יְהוָה וְלֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: **כב** וַתָּשָׁב וַתֹּאכַל לֶחֶם וַתֵּשְׁתְּ מַיִם בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ אַל־תֹּאכַל לֶחֶם וְאַל־תֵּשְׁתְּ מָיִם לֹא־תָבוֹא נִבְלָתְךָ אֶל־קֶבֶר אֲבֹתֶיךָ: **כג** וַיְהִי אַחֲרֵי אָכְלוֹ לֶחֶם וְאַחֲרֵי שְׁתוֹתוֹ וַיַּחֲבָשׁ־לוֹ הַחֲמוֹר לַנָּבִיא אֲשֶׁר הֱשִׁיבוֹ: **כד** וַיֵּלֶךְ וַיִּמְצָאֵהוּ אַרְיֵה בַּדֶּרֶךְ וַיְמִיתֵהוּ וַתְּהִי נִבְלָתוֹ מֻשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲמוֹר עֹמֵד אֶצְלָהּ וְהָאַרְיֵה עֹמֵד אֵצֶל הַנְּבֵלָה: **כה** וְהִנֵּה אֲנָשִׁים עֹבְרִים וַיִּרְאוּ אֶת־הַנְּבֵלָה מֻשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְאֶת־הָאַרְיֵה עֹמֵד אֵצֶל הַנְּבֵלָה וַיָּבֹאוּ וַיְדַבְּרוּ בָּעִיר אֲשֶׁר הַנָּבִיא הַזָּקֵן יֹשֵׁב בָּהּ: **כו** וַיִּשְׁמַע הַנָּבִיא אֲשֶׁר הֱשִׁיבוֹ מִן־הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר מָרָה אֶת־פִּי יְהוָה וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה לָאַרְיֵה וַיִּשְׁבְּרֵהוּ וַיְמִתֵהוּ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ: **כז** וַיְדַבֵּר אֶל־בָּנָיו לֵאמֹר חִבְשׁוּ־לִי אֶת־הַחֲמוֹר וַיַּחֲבֹשׁוּ: **כח** וַיֵּלֶךְ וַיִּמְצָא אֶת־נִבְלָתוֹ מֻשְׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲמוֹר וְהָאַרְיֵה עֹמְדִים אֵצֶל הַנְּבֵלָה לֹא־אָכַל הָאַרְיֵה אֶת־הַנְּבֵלָה וְלֹא שָׁבַר אֶת־הַחֲמוֹר: **כט** וַיִּשָּׂא הַנָּבִיא אֶת־נִבְלַת אִישׁ־הָאֱלֹהִים וַיַּנִּחֵהוּ אֶל־הַחֲמוֹר וַיְשִׁיבֵהוּ וַיָּבֹא אֶל־עִיר הַנָּבִיא הַזָּקֵן לִסְפֹּד וּלְקָבְרוֹ: **ל** וַיַּנַּח אֶת־נִבְלָתוֹ בְּקִבְרוֹ וַיִּסְפְּדוּ עָלָיו הוֹי אָחִי: **לא** וַיְהִי אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָיו לֵאמֹר בְּמוֹתִי וּקְבַרְתֶּם אֹתִי בַּקֶּבֶר אֲשֶׁר אִישׁ הָאֱלֹהִים קָבוּר בּוֹ אֶצֶל עַצְמֹתָיו הַנִּיחוּ אֶת־עַצְמֹתָי: **לב** כִּי הָיֹה יִהְיֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר קָרָא בִּדְבַר יְהוָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל וְעַל כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן: {פ}

לג אַחַר הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־שָׁב יָרָבְעָם מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וַיָּשָׁב וַיַּעַשׂ מִקְצוֹת הָעָם כֹּהֲנֵי בָמוֹת הֶחָפֵץ יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ וְיִהְיוּ כֹּהֲנֵי בָמוֹת: **לד** וַיְהִי בַּדָּבָר הַזֶּה לְחַטַּאת בֵּית יָרָבְעָם וּלְהַכְחִיד וּלְהַשְׁמִיד מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: {פ}

מלכים א פרק יד

א בָּעֵת הַהִיא חָלָה אֲבִיָּה בֶּן־יָרָבְעָם: **ב** וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם לְאִשְׁתּוֹ קוּמִי נָא וְהִשְׁתַּנִּית וְלֹא יֵדְעוּ כִּי־אַתְּ (אִתְּ) אֵשֶׁת יָרָבְעָם וְהָלַכְתְּ שִׁלֹה הִנֵּה־שָׁם אֲחִיָּה הַנָּבִיא הוּא־דִבֶּר עָלַי לִמְלֹךְ עַל־הָעָם הַזֶּה: **ג** וְלָקַחַתְּ בְּיָדֵךְ עֲשָׂרָה לֶחֶם וְנִקֻּדִים וּבַקְבֻּק דְּבַשׁ וּבָאת אֵלָיו הוּא יַגִּיד לָךְ מַה־יִּהְיֶה לַנָּעַר: **ד** וַתַּעַשׂ כֵּן אֵשֶׁת יָרָבְעָם וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ שִׁלֹה וַתָּבֹא בֵּית אֲחִיָּה וַאֲחִיָּהוּ לֹא־יָכֹל לִרְאוֹת

כִּי קָמוּ עֵינָיו מִשִּׁיבוֹ׃ {פ}
ה וַיהוָה אָמַר אֶל־אֲחִיָּהוּ הִנֵּה אֵשֶׁת יָרָבְעָם בָּאָה
לִדְרֹשׁ דָּבָר מֵעִמָּךְ אֶל־בְּנָהּ כִּי־חֹלֶה הוּא כָּזֶה
וְכָזֶה תְּדַבֵּר אֵלֶיהָ וְיהִי כְּבֹאָהּ וְהֵיא
מִתְנַכֵּרָה׃ **ו** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֲחִיָּהוּ אֶת־קוֹל רַגְלֶיהָ
בָּאָה בַּפֶּתַח וַיֹּאמֶר בֹּאִי אֵשֶׁת יָרָבְעָם לָמָּה זֶּה
אַתְּ מִתְנַכֵּרָה וְאָנֹכִי שָׁלוּחַ אֵלַיִךְ קָשֶׁה׃ **ז** לְכִי
אִמְרִי לְיָרָבְעָם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן
אֲשֶׁר הֲרִמֹתִיךְ מִתּוֹךְ הָעָם וָאֶתְּנֵךְ נָגִיד עַל עַמִּי
יִשְׂרָאֵל׃ **ח** וָאֶקְרַע אֶת־הַמַּמְלָכָה מִבֵּית דָּוִד
וָאֶתְּנָה לָךְ וְלֹא־הָיִיתְ כְּעַבְדִּי דָוִד אֲשֶׁר שָׁמַר
מִצְוֹתַי וַאֲשֶׁר־הָלַךְ אַחֲרַי בְּכָל־לְבָבוֹ לַעֲשׂוֹת רַק
הַיָּשָׁר בְּעֵינָי׃ **ט** וַתָּרַע לַעֲשׂוֹת מִכֹּל אֲשֶׁר־הָיוּ
לְפָנֶיךָ וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַסֵּכוֹת
לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גַּוֶּךָ׃ **י** לָכֵן הִנְנִי
מֵבִיא רָעָה אֶל־בֵּית יָרָבְעָם וְהִכְרַתִּי לְיָרָבְעָם
מַשְׁתִּין בְּקִיר עָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי אַחֲרֵי
בֵּית־יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגֶּלָל עַד־
תֻּמּוֹ׃ **יא** הַמֵּת לְיָרָבְעָם בָּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים
וְהַמֵּת בַּשָּׂדֶה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי יְהוָה
דִּבֵּר׃ **יב** וְאַתְּ קוּמִי לְכִי לְבֵיתֵךְ בְּבֹאָה רַגְלַיִךְ
הָעִירָה וּמֵת הַיָּלֶד׃ **יג** וְסָפְדוּ־לוֹ כָל־יִשְׂרָאֵל
וְקָבְרוּ אֹתוֹ כִּי־זֶה לְבַדּוֹ יָבֹא לְיָרָבְעָם אֶל־קֶבֶר
יַעַן נִמְצָא־בּוֹ דָּבָר טוֹב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
בְּבֵית יָרָבְעָם׃ **יד** וְהֵקִים יְהוָה לוֹ מֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַכְרִית אֶת־בֵּית יָרָבְעָם זֶה הַיּוֹם
וּמֶה גַּם־עָתָּה׃ **טו** וְהִכָּה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
יָנוּד הַקָּנֶה בַּמָּיִם וְנָתַשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל
הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לַאֲבוֹתֵיהֶם
וְזֵרָם מֵעֵבֶר לַנָּהָר יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם
מַכְעִיסִים אֶת־יְהוָה׃ **טז** וְיִתֵּן אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּגְלַל
חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־
יִשְׂרָאֵל׃ **יז** וַתָּקָם אֵשֶׁת יָרָבְעָם וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא
תִרְצָתָה הִיא בָּאָה בְסַף־הַבַּיִת וְהַנַּעַר
מֵת׃ **יח** וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל
כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ אֲחִיָּהוּ
הַנָּבִיא׃ **יט** וְיֶתֶר דִּבְרֵי יָרָבְעָם אֲשֶׁר נִלְחַם וַאֲשֶׁר
מָלָךְ הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
יִשְׂרָאֵל׃ **כ** וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ יָרָבְעָם עֶשְׂרִים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה וַיִּשְׁכַּב עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ נָדָב בְּנוֹ
תַּחְתָּיו׃ {פ}
כא וּרְחַבְעָם בֶּן־שְׁלֹמֹה מָלַךְ בִּיהוּדָה בֶּן־
אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה רְחַבְעָם בְּמָלְכוֹ וְשֶׁבַע
עֶשְׂרֵה שָׁנָה | מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר־בָּחַר
יְהוָה לָשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֹּנִית׃ **כב** וַיַּעַשׂ יְהוּדָה הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְקַנְאוּ אֹתוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָם
בְּחַטֹּאתָם אֲשֶׁר חָטָאוּ׃ **כג** וַיִּבְנוּ גַם־הֵמָּה לָהֶם
בָּמוֹת וּמַצֵּבוֹת וַאֲשֵׁרִים עַל כָּל־גִּבְעָה גְּבֹהָה
וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן׃ **כד** וְגַם־קָדֵשׁ הָיָה בָּאָרֶץ
עָשׂוּ כְּכֹל הַתּוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה
מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ {פ}
כה וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה
שושק (שִׁישַׁק) מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־
יְרוּשָׁלִָם׃ **כו** וַיִּקַּח אֶת־אֹצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאֶת־
אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־הַכֹּל לָקָח וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־מָגִנֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה׃ **כז** וַיַּעַשׂ
הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם תַּחְתָּם מָגִנֵּי נְחֹשֶׁת וְהִפְקִיד עַל־
יַד שָׂרֵי הָרָצִים הַשֹּׁמְרִים פֶּתַח בֵּית
הַמֶּלֶךְ׃ **כח** וַיְהִי מִדֵּי־בֹא הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה יִשָּׂאוּם

הָרָצִים וַיָּשִׁיבוּם אֶל־תָּא הָרָצִים: **כט** וְיֶתֶר דִּבְרֵי רְחַבְעָם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵמָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: **ל** וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין־רְחַבְעָם וּבֵין יָרָבְעָם כָּל־הַיָּמִים: **לא** וַיִּשְׁכַּב רְחַבְעָם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֹּנִית וַיִּמְלֹךְ אֲבִיָּם בְּנוֹ תַּחְתָּיו: {פ}

מלכים א פרק טו

א וּבִשְׁנַת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט מָלַךְ אֲבִיָּם עַל־יְהוּדָה: **ב** שָׁלֹשׁ שָׁנִים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם: **ג** וַיֵּלֶךְ בְּכָל־חַטֹּאות אָבִיו אֲשֶׁר־עָשָׂה לְפָנָיו וְלֹא־הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם־יְהוָה אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו: **ד** כִּי לְמַעַן דָּוִד נָתַן יְהוָה אֱלֹהָיו לוֹ נֵיר בִּירוּשָׁלִָם לְהָקִים אֶת־בְּנוֹ אַחֲרָיו וּלְהַעֲמִיד אֶת־יְרוּשָׁלִָם: **ה** אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וְלֹא־סָר מִכֹּל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ כֹּל יְמֵי חַיָּיו רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי: **ו** וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין־רְחַבְעָם וּבֵין יָרָבְעָם כָּל־יְמֵי חַיָּיו: **ז** וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֲבִיָּם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אֲבִיָּם וּבֵין יָרָבְעָם: **ח** וַיִּשְׁכַּב אֲבִיָּם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בְנוֹ תַּחְתָּיו: {פ}

ט וּבִשְׁנַת עֶשְׂרִים לְיָרָבְעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ אָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: **י** וְאַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וְשֵׁם אִמּוֹ מַעֲכָה בַּת־אֲבִישָׁלוֹם: **יא** וַיַּעַשׂ אָסָא הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדָוִד אָבִיו: **יב** וַיְבַעֵר הַקְּדֵשִׁים מִן־הָאָרֶץ וַיָּסַר אֶת־כָּל־הַגִּלֻּלִים אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבֹתָיו: **יג** וְגַם | אֶת־מַעֲכָה אִמּוֹ וַיְסִרֶהָ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לָאֲשֵׁרָה וַיְכָרֹת אָסָא אֶת־מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן: **יד** וְהַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ רַק לְבַב־אָסָא הָיָה שָׁלֵם עִם־יְהוָה כָּל־יָמָיו: {ס} **טו** וַיָּבֵא אֶת־קָדְשֵׁי אָבִיו וקדשו (וְקָדְשֵׁי) בֵּית יְהוָה כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים: **טז** וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבֵין בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵיהֶם: **יז** וַיַּעַל בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל עַל־יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת־הָרָמָה לְבִלְתִּי תֵּת יֹצֵא וָבָא לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: **יח** וַיִּקַּח אָסָא אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים | בְּאֹוצְרוֹת בֵּית־יְהוָה וְאֶת־אֹוצְרוֹת בֵּית מלך (הַמֶּלֶךְ) וַיִּתְּנֵם בְּיַד־עַבָדָיו וַיִּשְׁלָחֵם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל־בֶּן־הֲדַד בֶּן־טַבְרִמֹּן בֶּן־חֶזְיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם הַיֹּשֵׁב בְּדַמֶּשֶׂק לֵאמֹר: **יט** בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶךָ בֵּין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שָׁלַחְתִּי לְךָ שֹׁחַד כֶּסֶף וְזָהָב לֵךְ הָפֵר אֶת־בְּרִיתְךָ אֶת־בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלֶה מֵעָלָי: **כ** וַיִּשְׁמַע בֶּן־הֲדַד אֶל־הַמֶּלֶךְ אָסָא וַיְשַׁלַּח אֶת־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר־לוֹ עַל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּךְ אֶת־עִיּוֹן וְאֶת־דָּן וְאֶת אָבֵל בֵּית־מַעֲכָה וְאֵת כָּל־כִּנְרוֹת עַל כָּל־אֶרֶץ נַפְתָּלִי: **כא** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ בַּעְשָׁא וַיֶּחְדַּל מִבְּנוֹת אֶת־הָרָמָה וַיֵּשֶׁב בְּתִרְצָה: **כב** וְהַמֶּלֶךְ אָסָא הִשְׁמִיעַ אֶת־כָּל־יְהוּדָה אֵין נָקִי וַיִּשְׂאוּ אֶת־אַבְנֵי הָרָמָה וְאֶת־עֵצָיהָ אֲשֶׁר בָּנָה בַּעְשָׁא וַיִּבֶן בָּם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶת־גֶּבַע בִּנְיָמִן וְאֶת־הַמִּצְפָּה: **כג** וְיֶתֶר כָּל־דִּבְרֵי־אָסָא וְכָל־גְּבוּרָתוֹ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנָה הֲלֹא־הֵמָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה רַק לְעֵת זִקְנָתוֹ חָלָה אֶת־רַגְלָיו: **כד** וַיִּשְׁכַּב אָסָא עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם־

אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנוֹ תַּחְתָּיו: {פ}
כה וְנָדָב בֶּן־יָרָבְעָם מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁנָתָיִם: **כו** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אָבִיו וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל: **כז** וַיִּקְשֹׁר עָלָיו בַּעְשָׁא בֶן־אֲחִיָּה לְבֵית יִשָּׂשכָר וַיַּכֵּהוּ בַעְשָׁא בְּגִבְּתוֹן אֲשֶׁר לַפְּלִשְׁתִּים וְנָדָב וְכָל־יִשְׂרָאֵל צָרִים עַל־גִּבְּתוֹן: **כח** וַיְמִתֵהוּ בַעְשָׁא בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: **כט** וַיְהִי כְמָלְכוֹ הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית יָרָבְעָם לֹא־הִשְׁאִיר כָּל־נְשָׁמָה לְיָרָבְעָם עַד־הִשְׁמִדּוֹ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ אֲחִיָּה הַשִּׁילֹנִי: **ל** עַל־חַטֹּאוֹת יָרָבְעָם אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּכַעְסּוֹ אֲשֶׁר הִכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: **לא** וְיֶתֶר דִּבְרֵי נָדָב וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: **לב** וּמִלְחָמָה הָיְתָה בֵּין אָסָא וּבֵין בַּעְשָׁא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כָּל־יְמֵיהֶם: {פ}
לג בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ בַּעְשָׁא בֶן־אֲחִיָּה עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּתִרְצָה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנָה: **לד** וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל: {ס}

מלכים א פרק טז

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יֵהוּא בֶן־חֲנָנִי עַל־בַּעְשָׁא לֵאמֹר: **ב** יַעַן אֲשֶׁר הֲרִימֹתִיךָ מִן־הֶעָפָר וָאֶתֶּנְךָ נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַתֵּלֶךְ | בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וַתַּחֲטִא אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיסֵנִי בְּחַטֹּאתָם: **ג** הִנְנִי מַבְעִיר אַחֲרֵי בַעְשָׁא וְאַחֲרֵי בֵיתוֹ וְנָתַתִּי אֶת־בֵּיתְךָ כְּבֵית יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט: **ד** הַמֵּת לְבַעְשָׁא בָּעִיר יְאֹכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֵּת לוֹ בַּשָּׂדֶה יְאֹכְלוּ עוֹף הַשָּׁמָיִם: **ה** וְיֶתֶר דִּבְרֵי בַעְשָׁא וַאֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: **ו** וַיִּשְׁכַּב בַּעְשָׁא עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּתִרְצָה וַיִּמְלֹךְ אֵלָה בְנוֹ תַּחְתָּיו: **ז** וְגַם בְּיַד־יֵהוּא בֶן־חֲנָנִי הַנָּבִיא דְּבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־בַּעְשָׁא וְאֶל־בֵּיתוֹ וְעַל כָּל־הָרָעָה | אֲשֶׁר־עָשָׂה | בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו לִהְיוֹת כְּבֵית יָרָבְעָם וְעַל אֲשֶׁר־הִכָּה אֹתוֹ: {פ}
ח בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ אֵלָה בֶּן־בַּעְשָׁא עַל־יִשְׂרָאֵל בְּתִרְצָה שְׁנָתָיִם: **ט** וַיִּקְשֹׁר עָלָיו עַבְדּוֹ זִמְרִי שַׂר מַחֲצִית הָרָכֶב וְהוּא בְתִרְצָה שֹׁתֶה שִׁכּוֹר בֵּית אַרְצָא אֲשֶׁר עַל־הַבַּיִת בְּתִרְצָה: **י** וַיָּבֹא זִמְרִי וַיַּכֵּהוּ וַיְמִיתֵהוּ בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: **יא** וַיְהִי בְמָלְכוֹ כְּשִׁבְתּוֹ עַל־כִּסְאוֹ הִכָּה אֶת־כָּל־בֵּית בַּעְשָׁא לֹא־הִשְׁאִיר לוֹ מַשְׁתִּין בְּקִיר וְגֹאֲלָיו וְרֵעֵהוּ: **יב** וַיַּשְׁמֵד זִמְרִי אֵת כָּל־בֵּית בַּעְשָׁא כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל־בַּעְשָׁא בְּיַד יֵהוּא הַנָּבִיא: **יג** אֶל כָּל־חַטֹּאות בַּעְשָׁא וְחַטֹּאות אֵלָה בְנוֹ אֲשֶׁר חָטְאוּ וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיאוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלֵיהֶם: **יד** וְיֶתֶר דִּבְרֵי אֵלָה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: {פ}
טו בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ זִמְרִי שִׁבְעַת יָמִים בְּתִרְצָה וְהָעָם חֹנִים עַל־

גִּבְתּוֹן אֲשֶׁר לַפְּלִשְׁתִּים: **טז** וַיִּשְׁמַע הָעָם הַחֹנִים
לֵאמֹר קָשַׁר זִמְרִי וְגַם הִכָּה אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיַּמְלִכוּ
כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־עָמְרִי שַׂר־צָבָא עַל־יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם
הַהוּא בַּמַּחֲנֶה: **יז** וַיַּעֲלֶה עָמְרִי וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
מִגִּבְּתּוֹן וַיָּצֻרוּ עַל־תִּרְצָה: **יח** וַיְהִי כִּרְאוֹת זִמְרִי
כִּי־נִלְכְּדָה הָעִיר וַיָּבֹא אֶל־אַרְמוֹן בֵּית־הַמֶּלֶךְ
וַיִּשְׂרֹף עָלָיו אֶת־בֵּית־הַמֶּלֶךְ בָּאֵשׁ וַיָּמֹת: **יט** עַל־
חַטֹּאתָיו אֲשֶׁר חָטָא לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ יָרָבְעָם וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
לְהַחֲטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל: **כ** וְיֶתֶר דִּבְרֵי זִמְרִי וְקִשְׁרוֹ
אֲשֶׁר קָשָׁר הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי
הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: {פ}
כא אָז יֵחָלֵק הָעָם יִשְׂרָאֵל לַחֵצִי חֲצִי הָעָם הָיָה
אַחֲרֵי תִבְנִי בֶן־גִּינַת לְהַמְלִיכוֹ וְהַחֵצִי אַחֲרֵי
עָמְרִי: **כב** וַיֶּחֱזַק הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי עָמְרִי אֶת־
הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי תִבְנִי בֶן־גִּינַת וַיָּמָת תִּבְנִי וַיִּמְלֹךְ
עָמְרִי: {פ}
כג בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה
מָלַךְ עָמְרִי עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה
בְּתִרְצָה מָלַךְ שֵׁשׁ־שָׁנִים: **כד** וַיִּקֶן אֶת־הָהָר
שֹׁמְרוֹן מֵאֶת שֶׁמֶר בְּכִכְּרַיִם כֶּסֶף וַיִּבֶן אֶת־הָהָר
וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם הָעִיר אֲשֶׁר בָּנָה עַל שֵׁם־שֶׁמֶר
אֲדֹנֵי הָהָר שֹׁמְרוֹן: **כה** וַיַּעַשׂ עָמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה וַיָּרַע מִכֹּל אֲשֶׁר לְפָנָיו: **כו** וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ
יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט ובחטאתיו (וּבְחַטָּאתוֹ) אֲשֶׁר
הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלֵיהֶם: **כז** וְיֶתֶר דִּבְרֵי עָמְרִי אֲשֶׁר
עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־
סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: **כח** וַיִּשְׁכַּב
עָמְרִי עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּשֹׁמְרוֹן וַיִּמְלֹךְ אַחְאָב
בְּנוֹ תַּחְתָּיו: {פ}
כט וְאַחְאָב בֶּן־עָמְרִי מָלַךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת
שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לְאָסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ
אַחְאָב בֶּן־עָמְרִי עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁמְרוֹן עֶשְׂרִים
וּשְׁתַּיִם שָׁנָה: **ל** וַיַּעַשׂ אַחְאָב בֶּן־עָמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה מִכֹּל אֲשֶׁר לְפָנָיו: **לא** וַיְהִי הֲנָקֵל לֶכְתּוֹ
בְּחַטֹּאות יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־אִיזֶבֶל
בַּת־אֶתְבַּעַל מֶלֶךְ צִידֹנִים וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֶת־הַבַּעַל
וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ: **לב** וַיָּקֶם מִזְבֵּחַ לַבַּעַל בֵּית הַבַּעַל
אֲשֶׁר בָּנָה בְּשֹׁמְרוֹן: **לג** וַיַּעַשׂ אַחְאָב אֶת־
הָאֲשֵׁרָה וַיּוֹסֶף אַחְאָב לַעֲשׂוֹת לְהַכְעִיס אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִכֹּל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ
לְפָנָיו: **לד** בְּיָמָיו בָּנָה חִיאֵל בֵּית הָאֱלִי אֶת־
יְרִיחֹו בַּאֲבִירָם בְּכֹרוֹ יִסְדָּהּ ובשגיב (וּבִשְׁגוּב)
צְעִירוֹ הִצִּיב דְּלָתֶיהָ כִּדְבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן: {ס}

מלכים א פרק יז

א וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתֹּשָׁבֵי גִלְעָד אֶל־
אַחְאָב חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי
לְפָנָיו אִם־יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם־
לְפִי דְבָרִי: {ס} **ב** וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָיו
לֵאמֹר: **ג** לֵךְ מִזֶּה וּפָנִיתָ לְךָ קֵדְמָה וְנִסְתַּרְתָּ
בְּנַחַל כְּרִית אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן: **ד** וְהָיָה מֵהַנַּחַל
תִּשְׁתֶּה וְאֶת־הָעֹרְבִים צִוִּיתִי לְכַלְכֶּלְךָ
שָׁם: **ה** וַיֵּלֶךְ וַיַּעַשׂ כִּדְבַר יְהוָה וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב בְּנַחַל
כְּרִית אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיַּרְדֵּן: **ו** וְהָעֹרְבִים מְבִאִים לוֹ
לֶחֶם וּבָשָׂר בַּבֹּקֶר וְלֶחֶם וּבָשָׂר בָּעֶרֶב וּמִן־הַנַּחַל
יִשְׁתֶּה: **ז** וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיִּיבַשׁ הַנַּחַל כִּי לֹא־הָיָה
גֶּשֶׁם בָּאָרֶץ: {ס} **ח** וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלָיו

לֵאמֹר: **ט** קוּם לֵךְ צָרְפַתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן וְיָשַׁבְתָּ
שָּׁם הִנֵּה צִוִּיתִי שָּׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה
לְכַלְכְּלֶךָּ: **י** וַיָּקָם | וַיֵּלֶךְ צָרְפַתָה וַיָּבֹא אֶל־פֶּתַח
הָעִיר וְהִנֵּה־שָּׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה מְקשֶּׁשֶׁת עֵצִים
וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר קְחִי־נָא לִי מְעַט־מַיִם בַּכְּלִי
וְאֶשְׁתֶּה: **יא** וְתֵלֶךְ לָקַחַת וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר
לְקְחִי־נָא לִי פַּת־לֶחֶם בְּיָדֵךְ: **יב** וַתֹּאמֶר חַי־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אִם־יֶשׁ־לִי מָעוֹג כִּי אִם־מְלֹא כַף־קֶמַח
בַּכַּד וּמְעַט־שֶׁמֶן בַּצַּפַּחַת וְהִנְנִי מְקשֶּׁשֶׁת שְׁנַיִם
עֵצִים וּבָאתִי וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי וְלִבְנִי וַאֲכַלְנֵהוּ
וָמָתְנוּ: **יג** וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ אַל־תִּירְאִי בְּאִי
עֲשִׂי כִדְבָרֵךְ אַךְ עֲשִׂי־לִי מִשָּׁם עֻגָּה קְטַנָּה
בָּרִאשֹׁנָה וְהוֹצִאת לִי וְלָךְ וְלִבְנֵךְ תַּעֲשִׂי
בָּאַחֲרֹנָה: **יד** כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּד
הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תֶחְסָר עַד
יוֹם תתן־ (תֵּת־) יְהוָה גֶּשֶׁם עַל־פְּנֵי
הָאֲדָמָה: **טו** וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה כִּדְבַר אֵלִיָּהוּ וַתֹּאכַל
הוּא־והיא (הִיא־וְהוּא) וּבֵיתָהּ יָמִים: **טז** כַּד
הַקֶּמַח לֹא כָלָתָה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסֵר כִּדְבַר
יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֵלִיָּהוּ: {פ}
יז וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָלָה בֶּן־הָאִשָּׁה
בַּעֲלַת הַבַּיִת וַיְהִי חָלְיוֹ חָזָק מְאֹד עַד אֲשֶׁר לֹא־
נוֹתְרָה־בּוֹ נְשָׁמָה: **יח** וַתֹּאמֶר אֶל־אֵלִיָּהוּ מַה־לִּי
וָלָךְ אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת־עֲוֹנִי
וּלְהָמִית אֶת־בְּנִי: **יט** וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ תְּנִי־לִי אֶת־
בְּנֵךְ וַיִּקְּחֵהוּ מֵחֵיקָהּ וַיַּעֲלֵהוּ אֶל־הָעֲלִיָּה אֲשֶׁר־
הוּא יֹשֵׁב שָׁם וַיַּשְׁכִּבֵהוּ עַל־מִטָּתוֹ: **כ** וַיִּקְרָא אֶל־
יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהָי הֲגַם עַל־הָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־
אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת־
בְּנָהּ: **כא** וַיִּתְמֹדֵד עַל־הַיֶּלֶד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּקְרָא
אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהָי תָּשָׁב נָא נֶפֶשׁ־הַיֶּלֶד
הַזֶּה עַל־קִרְבּוֹ: **כב** וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל אֵלִיָּהוּ
וַתָּשָׁב נֶפֶשׁ־הַיֶּלֶד עַל־קִרְבּוֹ וַיֶּחִי: **כג** וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ
אֶת־הַיֶּלֶד וַיֹּרִדֵהוּ מִן־הָעֲלִיָּה הַבַּיְתָה וַיִּתְּנֵהוּ
לְאִמּוֹ וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ רְאִי חַי בְּנֵךְ: **כד** וַתֹּאמֶר
הָאִשָּׁה אֶל־אֵלִיָּהוּ עַתָּה זֶה יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים
אָתָּה וּדְבַר־יְהוָה בְּפִיךָ אֱמֶת: {פ}

מלכים א פרק יח

א וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־אֵלִיָּהוּ
בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֵרָאֵה אֶל־אַחְאָב
וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: **ב** וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ
לְהֵרָאוֹת אֶל־אַחְאָב וְהָרָעָב חָזָק
בְּשֹׁמְרוֹן: **ג** וַיִּקְרָא אַחְאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־
הַבָּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת־יְהוָה מְאֹד: **ד** וַיְהִי
בְּהַכְרִית אִיזֶבֶל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ
מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחְבִּיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה
וְכִלְכְּלָם לֶחֶם וָמָיִם: **ה** וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ
לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל־כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל־הַנְּחָלִים
אוּלַי | נִמְצָא חָצִיר וּנְחַיֵּהוּ סוּס וָפֶרֶד וְלוֹא נַכְרִית
מֵהַבְּהֵמָה: **ו** וַיַּחְלְקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבָר־בָּהּ
אַחְאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבַדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ
בְּדֶרֶךְ־אֶחָד לְבַדּוֹ: **ז** וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בַּדֶּרֶךְ וְהִנֵּה
אֵלִיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּכִּרֵהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הַאַתָּה זֶה אֲדֹנִי אֵלִיָּהוּ: **ח** וַיֹּאמֶר לוֹ אָנִי לֵךְ אֱמֹר
לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ: **ט** וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי־
אַתָּה נֹתֵן אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד־אַחְאָב
לַהֲמִיתֵנִי: **י** חַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יֶשׁ־גּוֹי
וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֶּשְׁךָ
וְאָמְרוּ אָיִן וְהִשְׁבִּיעַ אֶת־הַמַּמְלָכָה וְאֶת־הַגּוֹי כִּי

לֹא יִמְצָאֶנָּה: **יא** וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֶךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֱלִיָּהוּ: **יב** וְהָיָה אֲנִי | אֵלֵךְ מֵאִתָּךְ וְרוּחַ יְהוָה | יִשָּׂאֲךָ עַל אֲשֶׁר לֹא־אֵדָע וּבָאתִי לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֲךָ וַהֲרָגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת־יְהוָה מִנְּעֻרָי: **יג** הֲלֹא־הֻגַּד לַאדֹנִי אֵת אֲשֶׁר־ עָשִׂיתִי בַּהֲרֹג אִיזֶבֶל אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וָאַחְבִּא מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וָאֲכַלְכְּלֵם לֶחֶם וָמָיִם: **יד** וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֶךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֱלִיָּהוּ וַהֲרָגָנִי: {ס} **טו** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֵרָאֶה אֵלָיו: **טז** וַיֵּלֶךְ עֹבַדְיָהוּ לִקְרַאת אַחְאָב וַיַּגֶּד־לוֹ וַיֵּלֶךְ אַחְאָב לִקְרַאת אֵלִיָּהוּ: **יז** וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחְאָב אֶת־ אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֵלָיו הַאַתָּה זֶה עֹכֵר יִשְׂרָאֵל: **יח** וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזָבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וַתֵּלֶךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים: **יט** וְעַתָּה שְׁלַח קבץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֹכְלֵי שֻׁלְחַן אִיזֶבֶל: **כ** וַיִּשְׁלַח אַחְאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַכַּרְמֶל: **כא** וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא־עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: **כב** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נוֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: **כג** וְיִתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וְיִבְחֲרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וְינַתְּחֻהוּ וְיָשִׂימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׂימוּ וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה | אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וְנָתַתִּי עַל־ הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים: **כד** וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וַאֲנִי אֶקְרָא בְשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: **כה** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תָשִׂימוּ: **כו** וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם־הַבַּעַל מֵהַבֹּקֶר וְעַד־ הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וַיְפַסְּחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: **כז** וַיְהִי בַצָּהֳרַיִם וַיְהִתֵּל בָּהֶם אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל־גָּדוֹל כִּי־ אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׂיחַ וְכִי־שִׂיג לוֹ וְכִי־דָרֶךְ לוֹ אוּלַי יָשֵׁן הוּא וְיֵקָץ: **כח** וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבָרְמָחִים עַד־שְׁפָךְ־דָּם עֲלֵיהֶם: **כט** וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצָּהֳרַיִם וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין־קוֹל וְאֵין־עֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב: **ל** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְכָל־הָעָם גְּשׁוּ אֵלַי וַיִּגְּשׁוּ כָּל־הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס: **לא** וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ: **לב** וַיִּבֶן אֶת־ הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם זֶרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: **לג** וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיְנַתַּח אֶת־הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל־הָעֵצִים: **לד** וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אַרְבָּעָה כַדִּים מַיִם וְיִצְקוּ עַל־הָעֹלָה וְעַל־ הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שַׁלֵּשׁוּ וַיְשַׁלֵּשׁוּ: **לה** וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־ הַתְּעָלָה מִלֵּא־מָיִם: **לו** וַיְהִי | בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים

בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָּ ובדבריך (וּבִדְבָרֶךָ) עָשִׂיתִי
אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: **לז** עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ
הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסִבֹּתָ
אֶת־לִבָּם אֲחֹרַנִּית: **לח** וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־
הֶעָפָר וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעָלָה
לִחֵכָה: **לט** וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים: **מ** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם תִּפְשׂוּ | אֶת־
נְבִיאֵי הַבַּעַל אִישׁ אַל־יִמָּלֵט מֵהֶם וַיִּתְפְּשׂוּם
וַיּוֹרִדֵם אֵלִיָּהוּ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן וַיִּשְׁחָטֵם
שָׁם: **מא** וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְאַחְאָב עֲלֵה אֱכֹל וּשְׁתֵה
כִּי־קוֹל הֲמוֹן הַגָּשֶׁם: **מב** וַיַּעַל אַחְאָב לֶאֱכֹל
וְלִשְׁתּוֹת וְאֵלִיָּהוּ עָלָה אֶל־רֹאשׁ הַכַּרְמֶל וַיִּגְהַר
אַרְצָה וַיָּשֶׂם פָּנָיו בֵּין בִּרְכָּיו: **מג** וַיֹּאמֶר אֶל־נַעֲרוֹ
עֲלֵה־נָא הַבֵּט דֶּרֶךְ־יָם וַיַּעַל וַיַּבֵּט וַיֹּאמֶר אֵין
מְאוּמָה וַיֹּאמֶר שֶׁב שֶׁבַע פְּעָמִים: **מד** וַיְהִי
בַּשְּׁבִעִית וַיֹּאמֶר הִנֵּה־עָב קְטַנָּה כְּכַף־אִישׁ עֹלָה
מִיָּם וַיֹּאמֶר עֲלֵה אֱמָר אֶל־אַחְאָב אֱסֹר וָרֵד וְלֹא
יַעַצָרְכָה הַגָּשֶׁם: **מה** וַיְהִי | עַד־כֹּה וְעַד־כֹּה
וְהַשָּׁמַיִם הֶחְתְּקַדְּרוּ עָבִים וְרוּחַ וַיְהִי גֶּשֶׁם גָּדוֹל
וַיִּרְכַּב אַחְאָב וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֶאלָה: **מו** וְיַד־יְהוָה הָיְתָה
אֶל־אֵלִיָּהוּ וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו וַיָּרָץ לִפְנֵי אַחְאָב עַד־
בֹּאֲכָה יִזְרְעֶאלָה:

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת תרומה

יום **ראשון**	**כה** / 23	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ס"ח **ירושלמי:** חגיגה ג' **תוספתא:** פסחים י' **נ"ך:** מלכים א יב **משניות:** סנהדרין ג **זהר:** חלק ב עמ' עט-פ	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:00 | **סו"ז תפילה** ..... 9:59 **נץ החמה** ..... 6:13 | **חצות היום** ..... 11:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:17 | **שקיעה** ..... 5:29 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:02 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:42
יום **שני**	**כו** / 24	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ס"ט **ירושלמי:** חגיגה ד' **תוספתא:** שקלים א **נ"ך:** מלכים א יג **משניות:** סנהדרין ד **זהר:** חלק ב עמ' פא-פב	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:59 | **סו"ז תפילה** ..... 9:58 **נץ החמה** ..... 6:12 | **חצות היום** ..... 11:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:16 | **שקיעה** ..... 5:30 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:01 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:43
יום **שלישי**	**כז** / 25	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ע' **ירושלמי:** חגיגה ה' **תוספתא:** שקלים ב **נ"ך:** מלכים א יד **משניות:** סנהדרין ה **זהר:** חלק ב עמ' פג-פד	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:58 | **סו"ז תפילה** ..... 9:58 **נץ החמה** ..... 6:10 | **חצות היום** ..... 11:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:16 | **שקיעה** ..... 5:31 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:01 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:44
יום **רביעי**	**כח** / 26	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ע"א **ירושלמי:** חגיגה ו' **תוספתא:** שקלים ג **נ"ך:** מלכים א טו **משניות:** סנהדרין ו **זהר:** חלק ב עמ' פה-פו	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:57 | **סו"ז תפילה** ..... 9:57 **נץ החמה** ..... 6:09 | **חצות היום** ..... 11:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:15 | **שקיעה** ..... 5:32 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:00 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:45
יום **חמישי**	**כט** / 27	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ע"ב **ירושלמי:** חגיגה ז' **תוספתא:** יומא א **נ"ך:** מלכים א טז **משניות:** סנהדרין ז **זהר:** חלק ב עמ' פז-פח	**יום כיפור קטן, ערב ראש חודש אדר** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:56 | **סו"ז תפילה** ..... 9:57 **נץ החמה** ..... 6:08 | **חצות היום** ..... 11:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:14 | **שקיעה** ..... 5:33 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:59 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:46
יום **שישי**	**ל** / 28	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ע"ג **ירושלמי:** חגיגה ח' **תוספתא:** יומא ב **נ"ך:** מלכים א יז **משניות:** סנהדרין ח **זהר:** חלק ב עמ' פט-צ	**א' דראש חודש אדר** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:55 | **סו"ז תפילה** ..... 9:56 **נץ החמה** ..... 6:07 | **חצות היום** ..... 11:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:14 | **שקיעה** ..... 5:33 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:59 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:46 **הדלקת נרות** (40 דק'): 4:53 (20 דק'): 5:13
שב"ק	**א** / 1	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ע"ד **ירושלמי:** חגיגה ט' **תוספתא:** יומא ג **נ"ך:** מלכים א יח **משניות:** סנהדרין ט **זהר:** חלק ב עמ' צא-צב	**שבת קודש פרשת תרומה - שקלים, שבת ראש חודש אדר** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:53 | **סו"ז תפילה** ..... 9:56 **נץ החמה** ..... 6:06 | **חצות היום** ..... 11:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:13 | **שקיעה** ..... 5:34 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 8:58 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:47 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 6:47**

אִם יָבוֹא הַסְּמ"ךְ־מ"ם לְהַחְלִישׁ דַּעְתְּךָ: "לָמָּה אַתָּה שָׂמֵחַ?" אַף אַתָּה הָשֵׁב וֶאֱמֹר לוֹ:
"'לָמָּה?' כִּי הַצַּדִּיקִים אָמְרוּ לִי לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְיֵשׁ לִי אֱמוּנַת חֲכָמִים!"...

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)